

NICOLAE AL LUPULUI

POSĂDA

GVRENILOR

POVESTIRI DIN ALTE VREMI

LIBRĂRIE

EDITURA TIPARUL «PRIETENII ȘTIINȚEI» CRAIOVA

[1929.]

Copiilor Mei

DREPT PREFAȚĂ

O prefață e o scrisoare de recomandație, și ca atare presupune credit, trecere, din partea cui o dă. Dar această prefațierul nu o poate avea, în literatură cel puțin.

Și totuși, considerând asemenea solicitare ca un semn de încredere cu care autorul ne cinstește, fie-ne îngăduit a consemna pe hârtie ceea ce gândim despre povestirile de față. De altfel cititorul va trece fără a se opri peste ele, probabil, tot așa cum autorul însuși s'ar fi putut lipsi de prefața noastră.

În ritmul general al mișcării noastre literare din ultimul timp, Oltenia tinde a se integra nu numai printr'o apreciable—calitativ și cantitativ—producțiune, dar și printr'o notă specific oltenască. Fără a-și supune inspirația și talentul unor anumite discipline or teorii, neînregimentați cutărei sau cutărei școli or cenaclu, suflete și ochi cu multiple fațete, cei mai mulți din tinerii scriitori așezați și porniți de pe meleagurile noastre afirmă—parțial și incidental măcar—notă oltenască. Ea consistă în expresiunea sentimentului de strânsă legătură dintre oltean și pământul brăzdat de Jiu și de Olt, cum și într'o tendință de a reîmprospăta și a reintineri mereu limba literară printr'o continuă transfuziune de sevă a graiului popular oltenesc.

Două nume sunt caracteristice pentru a ilustra opiniunea noastră: Radu Gyr în poezie, iar N. Plopșor în proză.

Pe drumul acestui din urmă a pornit—și a pornit cu piciorul drept—cel care, fără a mai fi în prima tinerețe (prima tinerețe e în literatură la sub 20 de ani!), debutează în literatura noastră, la umbra unui modest pseudonim, dar în lumina unor zări pline de făgăduinți.

Căci dacă forma scriitorului lasă uneori de dorit, dacă compoziția sa are câteodată scăderi, talentul de povestitor este învederat. Sub căldura, simplitatea și sinceritatea graiului său lumi bătrâne și uitate se luminează, chipuri de altădată cresc și trăesc înaintene ca din basme; alteori povestirea, pârâu săltăreț de munte, înșiră, ca la clacă, întâmplări poznașe dintr'o copilărie care aduce în multe cu a lui „Nică a lui Ștefan a Petrii, din Humulești“.

Cu „Posada Gurenilor“ înscriem“ pe răbojul literar al anului acestuia o frumoasă nădejde mai mult, nădejde într'o cât mai apropiată cristalizare a unui talent promițător.

C. D. FORTUNESCU

„Fierul rău“.

Ceia ce ne rămâne săpat în minte, sunt amintirile scumpe ale copilăriei.

Voi povesti pentru copiii mei și ai altora, aceste amintiri ale copilăriei, către care gândul mi se îndreaptă în momente de răgaz și mă fac să zâmbesc și să 'mi înseninez cugetul.

M'am născut, sunt acum aproape cizzeci de ani. Atunci când ne naștem, intrăm în viață inconștienți. Treptat începem să înțelegem câte ceva.

Am întrebat pe mama să 'mi spue împrejurarile, cum am venit pe lume :

— „Eram în deal la vie — îmi spunea mama — cărasem toată ziua cu banița la prune.

„Ni-se scutaru prunele de coapte și nu găseam oameni cu ziua să ne ajute ; fiecare-și avea zorul lui fiind în dârdora culesului de vii. Prunele vinete se țineau până se stafidea pe os. În ziua aceia umplusem trei butici cu magion și cazanul ferbea mereu. Seara am plecat acasă... M'a cuprins durerile și te-am născut pe tine. Nici nu ereai la soroc... pe semne că munca și ridicăturile au grăbit sarcina.

— Adică sunt cam un fel de stârpitură în șapte luni?

— Chiar așa !... Erei mic cât o lingură. Moașta Uța Ciloaica, te-a înfășiat în scutice după ce 'ți a tăiat buricu și te-a băgat într'o mănecă de

cojoc, apoi te-a așezat în firida sobei, căci fiind cam friguleț, începusem a face focul în sobă.

O lună de zile, vai de capul meu ce am pătimit!... Stai somnoros în firida sobei, cu ochi închiși ca un pisic care n'a făcut ochii. Îți mulgeam țâța în gură, că 'ți era lene și să sugi... Nu mai aveam nădejde de tine — dar vezi — pe semne că „fierul rău“ nu pierе cu una cu două...

Mama mă privea galeș și am înțeles că „fierul ei rău“, nu era atât de rău pe cât ar fi voit ea s'o spună...

— „Tu ești măicuța mea bună și dragă — spun eu — coprinzând-o cu brațele de gât...

Las'că n'am să fiu eu așa de rău — și am sbughit-o de lângă mama — fericit că nu mă crede atât de „rău“.

Dar... Doamne!... Câte boroboate n'am făcut!...

Odată, 'mi a trăsнит să mă dau de-a rostogolu pe scară, încolăcit ca un pisei în chimirul unchiului Alexe.

Unchiul Alexe avea un chimir de piele de saftian, lat de o palmă și jumătate și cu înflorituri de curelușe colorate fel de fel și niște catarămi mari de alamă. Adesea mă jucam cu el rostogolindu-l ca pe o văcălie de ciur.

Când 'mi a venit năstrușnica ideie, de a mă încolăci în năuntru și a mă da de a „dura“ pe scară, mama era ocupată cu coacerea unor colaci în cup'orul sobei.

Unchiul Alexe a băgat de seamă că lipseam.

— Soru-mea, unde'i copilul?

— Vai de mine Alexe... Ia vezi, unde o fi?

— Au început să mă caute prin odăi, pe sub paturi, prin dulăpuri — că știau că mă vâram ca dracul peste tot — iar unchiul văzând că nu sunt nici în pridvorul casei, 'și a dat cu părerea că trebuie să fi căzut cumva de pe scară.

M'au găsit cu chimir cu tot îngropat pe de-a întregul în zăpadă... M'au adus sus, înghețat făcut „țiuțiu“. M'au deșghețat frecându-mă cu zamă de varză rece și dându-mi cu lingurița pe gât țuică fiartă cu zahăr.

— Ce ai vrut să faci drace?...

— „M'am dat de a dura“ cu chimiru unchiului, pe scară — am răspuns eu mândru de isprava făcută!...

Mama speriată și îngrijată a trimes după moașa Ciloaica să 'i dea ajutor în trebile gospodăriei, și nu m'a mai lăsat din brațe. Intr'un târziu am adormit... Nu mi-a fost nimic — vorba mamei „fierul rău“ — dar tata 'i a spus unchiului Alexe să se ducă acasă și să aducă pe Sevastița . . .

Țiu să spun că unchiul Alexe era unul din cei 12 copii ai bunicului Matei Gelepu dela Cartiu. Bunicu a avut cu bunica Ilinca 6 băieți și 6 fete. Eu am cunoscut pe cinci unchi și cinci mătuși. Unchiul Alexe era ca: „copilul nărod al familiei“ adică de felul lui cam într'o ureche. Nu era vorbăreț, nu se certa cu nimeni. Era tăcut și muncitor. Avea două slăbiciuni: să spargă cu săcurea cele mai afurisite „cioruri“ și buturugi, prefăcându-le în țândări bune de pus pe foc și să altoiască ori ce măr sau păr pădureț ce 'i ar fi eșit înainte, fie în deal fie în pădure, fără grije că ar putea întârzia să ajungă acolo unde ar fi trebuit. Era un neîntrecut meșter în altoire. Un măr ori un păr altoit de el îți da atâtea neamuri de mere ori de pere, câte feluri de altoaie punea să prindă pe ramuri. Nici-odată nu da greș. Cuțitul lui lucea ca argintul și nu ți-lar fi împrumutat să tai ceva cu el pentru nimic în lume; îl întrebuința numai la altoit.

Vara se tocmea ca văcar la vite tocmai pe

la Poiana lui Negru Vodă și după scoborâșu din munte pe unde putea. Nu cerea mult, dar știa să ceară și să știe „dreptul lui“ din care să fi ferit sfântul pe cineva să 'l știrbească cumva, că 'l știa ó lume întreagă.

În chimir avea un pumn de galbini pe care nu 'i cheltuia pe nimic, dar atunci când 'i se mărita vre-o nepoată sau 'i se însura vre-un nepot, numai ce venea așa în taină chema de o parte pe nepoată și 'i punea în palmă unu sau doi galbini de aur.

Asta 'i dar de la mine.. Să vă fie cu norc!..

Unchiul Alexe 'i a fost de mult ajutor tatei în gospodărie, căci cât erea ziua de mare, nu 'i mai sta mâinile. Tata ar fi vrut să stea la noi ori cât de mult, dar după ce sta o lună două, începea să 'i se urască și numai ce 'l vdeai că vine și spune :

— „Apoi eu mă duc, să 'mi dai sâmbria...”

— „Păi... bine, să te duci Alexe și când te-o prinde dorul să mai vi pela noi...”

Tata 'i plătea sâmbria, 'i mai dedea pe deasupra ceva țoale mai vechi de purtat, apoi încărca calul nostru cu câteva băniți de făină de pomb, fasole, slănină, brânză și câte toate, pentru bunici, după care lua calul de căpăstru și pornea spre casă, urmat de un băiat mai răsărit, care să ne aducă calul înapoi.

Verișoarele mele măritate ca și cumnatele mele își arăta cu mândrie galbini de aur cu zimți, primiți de la unchiul Alexe...

Odată, într'o vară, mă înapoiam cu soția și copilul de la Mănăstirea Tismana și trecând pela fratele meu îmi spune că de dimineată plecase de la ei și unchiul Alexe. Pe drum 'l ajung cu trăsura. Bucuria lui că 'l am recunoscut și că a putut să 'și mai cunoască o nepoată. Emoționat și oare

cum încurcat, vâra mâna în chimir și iar o scotea.

— Păcat, că n'ați venit mai de vreme... că eu trebuia să plec... că ași fi vrut să spun și eu o vorbă bună nepoatei...

— Lasă unchiule, să fim sănătoși că mai venim și la vara viitoare, am spus eu zâmbind înțelegând care e „vorba bună„ a unchiului Alexe... Și... de atunci nu 'l am mai văzut...!

*
*
*

Familia bunicului.

Bunicul Matei Gelepu de la Cartiu, nu era deloc bogat cu atâta gloată câtă 'i dase D-zeu, adică tocmai 14 guri flămânde. Ca avere avea vre-o două răzoare cu vie în dealul Bearcurilor, câteva obrațe cu pomi, vre-o două siliști și ceva locuri arătoare pe ici pe colea, mai nimica toată.

Deasupra casei cădea o pădure de fagi groși și cioturoși, care părea că prind cu rădăcinile lor pe jumătate desgolite ca niște brațe vânjoase, pământul coastei prăpăstioase, să nu 'i îngroape căsuța. Ograda de sub coastă părea însă tot una cu pădurea din cauza cireșilor altoiți înalți cât fagi, a merilor și perilor altoiți de tot felul.

Un petec de loc de câți-va stânjeni în jurul casei avea pe el semănat de toate: porumbul, fasole, dovleci și alte legume, unde păsările curței n'avea ce căuta. Ele aveau voie în oborul de vite de sub coastă și voie slobodă în pădure, până în Valea Morilor, un ogaș adânc și prăpăstios unde cumătra vulpe își creștea ca la ea acasă cătălândri, pe care 'i înfrupta adesea cu găinile bunicăi.

Dumnezeu, pare că avea în sfânta sa grijă Cartiul. Acolo era belșugul pomoroagelor; încolo te frigeai de dorul lor. Primăvara era raiful lui Dumnezeu pe pământ. Pomi erau ninși de atâta floare, că undulările albe se perdeau departe în susul văi Cărtiorului spre negrul pădurilor de fagi ce coborâu din înălțimea munților.

Dar afară de asta, bunicu a mai avut și noroc. Fetele lui erau frumoase de li se dusesse vestea, cumiți și așezate pe muncă. Când era vorba de treabă, bunica nu prea știa să glumească.

Cele dintâi cireșe coapte ce se aduceau pe piața târgu-Jiului, erau aduse de fetele lui Matei Gelepu, care se cățarau ca veverițele pe crenștile pomilor, acolo unde se pârșuia prima cireasă, prima altoaie, ori primul măr. Ele aduceau primele chite de fragi, primele coșuri cu smeură ori cu mure de rug.

Vrednicia fetelor lui Matei, trecuse hotaru satului, iar faptul că avea un văr mare negustor și proprietar în Tg. Jiu la care trăgea ori de câte ori venea la oraș — pe Nenea Luță Râmniceanu — era ceva ce le sălta și mai mult în ochii lumii. Mai avea și pe un văr bogat. Toma Gelepu de care fetele lui Matei, erau foarte mândre.

Odată un văr al tatei — Grigore Cartianu — din neamul Cartienilor înrudit cu străbunicul postelnicul popa Lupu Stolojanu, numai ce 'l ia pe tata și 'i spune:

— Măi vere Ioane, mult ai s'o mai duci cu văduvia?... E greu așa... Ai gospodărie grea. Tu n'ai nevoie să ei fată de neam cum a fost obiceiul într'ai noștri ca până acum. Să ei măi vere o fată de oameni cum se cade, hârșită la toate nevoile vieței și care să ducă greul gospodăriei. Asta 'ți trebuie ție, că cu strinul nu

faci vatră caldă să 'i dai și cămașa de pe tine și tot nu 'i ajunge că te-a despoiat destul.

— De cine vrei să vorbești?

— Iacă de niște rude mai departe ale noastre dela Cartiu. Hai și ai să vezi fata.

Unde 's 12 copii măi vere, e și mult năcaz și multă trudă... Și... omul care știe ce e truda vieții, e ce 'ți trebuie ție tovarăși!... Acu s'alte vremuri.

Tata a plecat cu vărul Cartianu la Cartiu, într'o Sâmbătă după amiază; a văzut fata și 'i a plăcut.

Rudele de aproape o întrebă pe fată dacă 'i place pețitoru.

— Cum să mă duc eu după un văduvoi?

Cucoana Fimița Cartianca ruda Gelepilei, numai ce începe cu gura:

— Apoi toți care erau flăcăi și au venit să te ceară, ba că ăla e nătâng, ba că ăla e parpeleac... Dumnezeu să te mai înțeleagă! Iată 'ți a venit unul și bogat și de neam de boer. Ce are a face că e văduv! Așa a fost scrisa lui să fie dela Dumnezeu!

Eu zic fata maichi să 'l ei, că tare bine e să fi în neam de oameni aleși. Aceștia nu se calicesc pentru orice fleac și nu se ceartă ca orbeți pentru nimica toată.

— Păi să vedem ce-o zice taica.

— Eu zic ce zice cumnata Fimița răspunde bătrânul Matei pufăindu-și luleaua.

Și s'a făcut nunta. A fost naș Gr. Cartianu. S'a petrecut de s'a dus pomina... Vestitul taraf de lăutari al lui Gligoran din Brădiceni, a făcut minuni cu cântecile lui bătrânești.

În prima Duminecă după nunta a eșit și în-surăței la hora satului care se făcea la șetre, unde se ținea bălciul de Duminecă.

S'a adunat în jurul lor neamurile, prietenii și

alte guri căscate, parc'ar fi văzut cine știe ce minune, așa că hora a încetat iar lăutari 'și au pus dipele subsuoară.

— Ia zi măi Gligorane „hora mare a miresei“ apoi s'o scimbi într'o sârbă năbădăioasă a spus vărul Cartianu.

Și... a fost o horă de s'a prins toți negustori și negustoresele din bâlciul Brădicenilor, că nu mai rămăsese la șetrele cu marfă decât băeții de prăvălie.

— Să 'ți trăiască logofeteasa boer Ioane! — spuneau nemoteniile.

Dar pe de lături, gurile rele :

— Ei parcă aici se isprăvise fetele din sat, de a trebuit să ea pe una de pe aici încolo numai cu cămașa de pe ea!... Mare scofală!... Dar altul de colo :

— Săracă, săracă, dar de frumoasă și de falnică nu 'i găsești potrivă nici într'un sfert de țară. Iar alți conchideau scurt.

— Are boerul Ion destul ca să mai vrea și zestre.

* * *

Bunicului 'i a prins bine măritișul fetei. Rând pe rând oamenii de ispravă și înstăriți, au cerut și pe celelalte fete, mulțumindu-se cu zestrea ce le o aducea în ladă.

Copii s'au însurat și ei cu fete mai înstărite. Cei mai mici s'au băgat la stăpâni să învețe negoțu și fiecare și-a văzut de trebile și nevoile lui.

Bunicul și bunica acum bătrâni au rămas cu Alexe „prostul“ și cu mezina Sevastița.

Din puținul pământ ce avea a trebuit să dea ce și ce copiilor, așa că postava de mălai a bunicului era — când cătai — mereu goală.

Dacă fetele aduceau gologani dela târg pe poamele culese cu trudă și bunicul avea tot ce trebuia până și tutun pentru luleaua lui, acum însă întârcase murghița.

Nădejdea era la fata și ginerele dela Brădiceni. Aceștia să trăiască! Aveau trei pătule pe câte 12 furci, ocoale cu porci grași, câte 30—40 de capete de vită mare la bățatură, vamă dela moară, dijă de brânză dela vitele din munte și buți de vin și rachiu de te suiai cu scara pe ele.

Bunicu și cam făcea veacu pe la noi și când pleca la bunica se spetea calul sub greutatea desagilor plini cu de toate.

Mama luase hamul gospodăriei și ducea tot greul. Nicăeri nu era cineva mai bine primit ca la casa noastră.

Când mergea cu tata la nunți, la botezuri, hramuri ori petreceri, avea locul de frunte înaintea preoteselor, a dascălițelor ori a altor fețe simandicoase.

La sate în astfel de împrejurări se stabilește un fel de scară: fiecare e așezat după vaza de care se bucură între ai săi.

Greutățile gospodăriei cereau ajutoare. Aveam noi argați în curte, ciobani la vite, dar trebuia cineva în care mamn să aibă destulă încredere, să'i lase cheile de la pivniță, de la cămară ori magazii, atunci când putea lipsi o clipă.

Dacă tata era darnic și'i cinstea pe toți, mama în schimb era mână strânsă, care nu îngăduia risipă.

— Să'i dai Mario și creștinului ăsta un căpeț de făină că nu mai are de moară și n'are ce mânca.

— Apoi îl văd că'i o nașilă cât toate zilele de mare și doarme toată ziua la umbră și de

aia n'are ce mânca, dar poate să pue mâna pe săcure și să'mi spargă buturuga cea de colo, că n'am lemne de pus pe foc și o avea diseară o mămăligă pe masă.

După ce omul făcea trebușoara asta, își avea căpețul de făină dorit.

— Nu te supăra, dar vezi că noi muncim de ne scapără schintei din ochi și plătim la toți care ne muncesc. Nu cred c'o să'ți cadă rânza dacă ai spart o buturugă.

Omul pleca mulțumit cu făina în traistă după ce tata 'l mai cinstea cu o cinzeacă de țuică și cu o bucată de brânză, ca să nu inghită acasă mămăliga în sec.

— Odată mama a luat pe bunicu de o parte și i-a spus:

— „Tată, eu vă țin de aici cu de toate, că avem slavă Domnului — de asta să nu duceți grije, dar vezi cu câtă greutate trebuie să avem ce avem și apoi mă împovărează și copiii... Trimite-mi pe Sevastița să-mi dea o mână de ajutor.

Bunicul s'a cărat ca de obicei cu desagi plini de tot ce'i trebuia și „doda“ Sevastița mătușa mea, a venit călare, aducând desagi încărcăți cu mere și pere de se topeau în gură, bunătați cum numai la bunica și la bunicul erau.

Mare bucurie era la noi când soseau celelalte surori măritate ale mamei. Aduceau și ele coșuri încărcate cu fel de fel de pomoroage. Stătea la noi câte o Duminecă întreagă și aveam atunci masă mare sărbătorească. După prânz se duceau la horă unde se țineau fetele după ele ca sgaia, numai să le prindă isvoadele de râuri. Mătușile erau tare meștere în cusături de râuri, în alesături la război și în spițuri ori bagatele lucrate cu inglița. Nu mai vorbesc de maramele de borangic, cadrilate cu mătase topită și cu

răuri cusuți cu mătase în culori. Ele lucrau răuri și pentru mama, care le da numai pânza de bumbac țesută și nălbită de ea, ori borangiçul sau mătasa pentru zăvelci. Pe la sfârșitul păsesimilor numai ce veneau cu cusăturile gata și atunci începea croitul și încheiatul ciupagelor, punerea fluturilor ori a mărgelilor.

Când mama eșsa în lume, era înbrăcată ca o domniță din cele de demult cu cămașa înflorită cu răuri migăloși, albă că floarea de crin, cu zăvelca de mătasă cu izvoade în culori sclipind de fluturi și cu maramă de borangiç în văluri până la călcăie ca o mantie de regină!

— De unde le cumperi logofeteasă Marie întrebau înciudate unele cumetre.

— „Nu le cumpăr. Pânza o țes și o nălbesc eu; borangiçul îl am de la „goangele“ mele și maramele le țes tot eu. Mă mai ajut cu surorile la cusutul răurilor. Ce pot, cos și eu, că slavă Domnului știu să scriu cu acu pe pânză, ca logofeți pe hârtie... dar nu prea am timp că m'a luat greutățile și copii prea de verme, și ce să faci mai întâi?

Surorile mi se mai prefiră pe la govii și nedei, mai văd izvoade noi de răuri și de aia, eu am cămăși și maramă cu răuri care nu se dovedesc prin partea locului pe aici.

— „Să ne dai să începem și noi după ei, că de, ți om face o clacă două.

Mama făcea clacă pentru tors fuiorul stupa și sgrebeni de cânepă sau lâna. Fetele roseau de zor la răuri după izvoadele noi ale mamei, iar mamele lor torceau de zor la caere de fuior pentru urzeală, stupă pentru băteală și sgrebeni pentru cergi.

Mama supraveghea torsul, că de cum e firul e și pânza sau dimia.

— Ce Dumnezeu cumnată, prea multe guși
 lași pe fir — ori — mai subțire verișoară că doară
 facem pânză pentru cămași și nu trebuie să fie
 țeapănă ca gardul, și apoi s'o mai îngroșa la
 bătut cu spata.

Cam pe după miezul nopții, întindea doda
 Sevastița masa, pe care aducea străchini cu troșie,
 mânduc de sămburi de nucă ce rămânea la fă-
 cutul uleiului, mălai cald în țăst și dovleac copt.

Femeile bătrâne erau cinștite cu câte o cin-
 zeacă de țuică.

Nevestele tinere și fetele, nu aveau obiceiul
 să bea. Sevastița însă le îmbia cu „bere„ un
 fel de băutură dulceagă, puțin acrișoară și spir-
 tuoasă făcută din mere și pere coricove.

Mie îmi plăcea mult căci avea gust de mere
 și pere. Tata spunea.

— „Asta'i pentru copii și pentru ăi tineri. Pe
 semne plăcea și fetelor, căci doda Sevastița
 mereu aducea cu oala din pivniță.

Doda Sevastița, tușa mea, mi-a fost ca un fel
 de guvernantă când eram mic.

Mama nu prea știa de glumă când era vorba de
 făcut o treabă, și cerea sorusei mezine să fie
 prâsnel și ciasornic în toate.

Dar ce era mai greu de făcut din partea Se-
 vastiței era să aibă grije de mine.

Câte vorbe grele nu'și-a auzit ea sărăcuța de
 la soru-sa numai din cauza mea! Abia apuca să
 mă lase singur și răzbeam în dulapuri la zaharța
 cu zahăr ori la cutia cu cafea, de unde băgam
 în gură câte o linguriță și văzând că e amară
 o scuiam ștergându-mi gura cu mâna, îmi mânjam,
 obrazi de ți era mai mare dragul să mă privești.

— Iar n'ai avut grije de el! — spunea mama.

— „Zău dodă — numai cât mă chemași — 'l am
 pierdut din ochi!

Alte ori dam iama prin focalele cu dulceață ori tacâmurile de cleștar.

Tata adusese din țara nemțească de la Viena niște tacâmuri de masă, care era ceva nemai văzut prin partea locului.

Pe lângă farfuriile de porțelan, mai erau ca două duzine de pahare mari de cleștar, șleifuite în rozete. Era de toate felurile: mari pentru apă, mai mijlocii pentru vin și mititele pentru țuică. Mai era vre-o patru focale pentru dulceturi, farfuriuțe, pomiere, infine tot ce trebuia pentru așezarea unei mese cu pretenții de lux.

Când veneau primarii din plaiul Vulcanului la tact, chemați de zapciu, li se puneau la noi o masă boerească și în ceiace privea tacâmurile dar și în ceiace privea bunătățile.

Ceiace făcea însă mândria casei, era lampa. Parc'o văd și acum! Avea forma potirului de grijanie de la biserică și era din faianță impondabilă cu stauete, înflorituri aurii și ghirlande de flori roșii și albastre de se părea că s'ca cele din grădină.

Până atunci în satul nostru nu se pomenea de lămpi. Oamenii își făceau singuri lumânări de său, sau își lumina casa cu opaița.

Fabricarea lumânărilor era simplă: O țevă de tinichea care se strâmta spre unul din capete la care era un căpăcel găurit, iar la celalt un fel de pâlnie.

Din fire de tort, se făcea o feștilă care se petrecea prin gaura de jos cu un nod care să nu treacă prin gaură. Săul topit se turna prin partea cu pâlnie, ținând feștila întinsă pe mijlocul țevei. După răcire lumânarea era gata.

Lumânări de său. nu-și puteau fabrica decât cei ce avea vite multe și tăia vre-una să-și împlinescă nevoile la vre-o nuntă sau prasnici și

oprea săul pentru lumânări sau dacă era cu dare de mână îl cumpăra de la zahana. Oameni ardeau pe atunci opaițul, un vas făcut din fundul unei oale sau a unui urcior spart—în care se puneau o lingură două de untură, unt sau său topit și o feștilă din treantă de cămașe, care se aprindea la unul din capetele scoase pe marginea ciobului. În felul ăsta avea omul în cocioaba lui, o leacă de lumină, atât ca să nu-și scoată ochi în întuneric.

La lumina opaițului vorbăluia oamni seara de nevoile lor, ori „facea de moară“ despoind boabele de pe cocenii de porumb, ori pisând în pive de lemn semințele de dovleac pentru făcut ulei.

Și la noi în casă, opaițul sau „ciobul“ cum îi se mai spunea era în mare cinste, căci lampa adusă din țara nemțească nu ardea decât la zile mari.

Vecini noștri popa Niță, cu socru-său popa Constantin zis Beli-Mânzat, vărul Dârju primarul și Matei Baltă un meșter în descântece de moroi, se aduna adesea seara la noi la un pahar de vin și discuta din sfintele scripturi la lumina lămpii minunate.

— Bre!... bre!... Al dracului neamț de rumân, a mai fost și ăla care a născocit drăcia asta de lampă!... Luminează ca ziua!... Zău așa!

Lampa această minunată am avut-o noi în casă mult timp după ce mă făcusem eu mai mărișor dar din paharele și farfuriile de cleștar nu mai rămăsese nimic.

Numai eu câte am spart scotocind prin dulapuri, dar câte n'au mai venit înapoi de la cei cu obraz subțire, care ținea morțiș să le fie împrumutate la anumite zile mari, ori când le cădea mosafiri, fețe mai alese!... Numai vorbesc de ceasul cu lanțuri și greutate, care avea un cuc ce eșea pe o ferestruică și cânta cucu, cucu, de atâtea ori câte ceasuri era, dar pe care lam isbit cu

vătraiul de la sobă, de a amuțit pentru totdeauna !...

Nu mai spun nici de păruiala ce a mâncat pentru mine dodă Sevastiția și nici eu câte sca-toalce am păpat de la mama !

*
* *

„Fierul rău“ nu plere.

Odată într'o Primăvară, tata trebuia să are o crivină la moara din Cioropei.

— Merg și eu tată, merg și eu !

— Să mergă Mario... Prea ținem copilul închis.

— „Să mergă dacă zici D-ta Ioane, dar ochi în patru pe el că ăsta 'i argint viu !

Tata m'a așezat frumos pe „grindei“ între „co-bile“ și am plecat și eu ca „musca la arat“.

Am privit, cât am privit cum ară plugul, dar mi s'a urât curând și atunci 'mi am făcut de lu-cru pe la iazul mori.

Când a băgat tata de veste că nu mă mai vede, dă fuga în toate părțile să mă caute. M'a găsit mai jos de moară, oprit în apă după niște petre. Intrasem în iaz și apa repede m'a do-borât și m'a dus pe scocul mori care umbla. Noroc că nu sta moara, că de mă isbea de pră-jina stavilei cine știe dacă nu dam ortu popi.

'Mi-am venit în fire acasă, unde mă culcase pe un cojoc aproape de vatra focului și mama mă freca de zor cu un ciorap de lână muiat în apă caldă.

Am înviat și atunci — vorba mamei — „fierul rău nu se pierde“.

De câte ori făcea vre-o trăsnaie și cauzam vre-o pagubă, primeam de la mama porția cu-venită de palme la spate și mă retrăgeam plân-gând undeva într'un colț.

Mama după ce'i trecea nec-zul, mă căuta, mă strângea la piept și mă mângâia spunând:

— „Mie 'mi pare rău că te bat. Fii și tu mai cuminte și nu mai supăra pe mămica!...”

Și.., avea ochii în lacrimi!..

Mă înseninam din poșomorea mea și începeam a râde. La copii lacrimile's ca roua...

Imi spuneam în gând.

— „Mămica mea nu e atât de rea că ei, îi pare rău că mă bate, dar eu le fac ca Păcală tot pe dos“.

Uitând ușor cele pățite, făceam tot ce'mi trecea prin cap. Tipa viața în mine. Imi trebuia mișcare și joacă multă. Nu era pom în care să nu mă și cățarat, nu era în zăvoi un anin mai înalt în vârful căruia să uu mă fi suit ca o vererită.

Când mă vedea mama la așa înălțime, că păream cât o căciulă de mare, se lua cu mâinile de cap.

— Dăte jos de acolo ghiavole-împelițat!... Mai vorbim noi!... Și pleca privind de undeva ascunsă cu inima sărită, până ce mă vedea coborât jos.

Mă arătam în pragul casei când mă răsbea foamea.

Mama se făcea c'a uitat; imi dedea de mâncare și numai ce spunea:

— Vezi că s'a cam adunat multe la spatele dumitale, că le cam țin eu socoteala, și o să le capeți toate odată. Să fii cuminte atâta 'ți spun.

**

Uliu.

Intr'o zi de vară, am fost lăsat să păzesc curtea și ograda și să am grije de orătenii. Mama și-a luat pe cap banița cu mâncare pentru oamenii

ce-i aveam tocmiți la săpatul porumbilor tocmai peste Bălta Seacă.

Era un zăduf strașnic. Ciobanu și Mozoc, câinii noștri stăteau ca niște potâi întinși la umbră teiului de lângă fântână, deschizând din când în când a lene ochi să vadă ce mai e prin curte și ciulind urechea să audă cine trene pe drum.

De Ciobanu și Mozoc nici dracu nu se lipea. Ori cine ar fi intrat în curte, ziua sau noaptea, îl rupeau. De multe ori când vre-un lup îndrăsnea să pătrundă iarna până și în oborul nostru, tata, care eșea cu pușca, 'i a găsit adesea cu câte un flocotan în gură din blana jivinei. La copii nu lătra de cât atunci când 'i întărâta cu bățul printre gard și nici la vecini care trecea pe drum, dar când simțea pe cineva strein o ținea țahot cu lătratul, iar de găsea poarta deschisă, vai de streinul care trecea; îl tăvălea la pământ, de intra spaima în el. Adesea ori tata i-a scăpându-le lapte pe gât când hoțomani n'î otrăveat cu homeag.

Despre partea curții eram fără grije cât era pe acolo Ciobanu și Mozoc, și am trecut în ogradă. Aci erau pruni, meri și duzi care făceau umbră peste tot; mai spre stânga niște tufe mari de soc, iar spre vâneată tufe dese și mari de hrean. Spre răsărit în fund curgea șopotind Bălțișoara sau Râul cum 'i spuneam noi, pe un pat de bolovani și petricele albe și umbrită pe amândouă malurile de sălcii și anini înalți și umbroși.

Aci în ogradă mișuna orăteniile de tot felul, cloștele cu pui și cu boboci de rață iar la apă găștele cu cârdul lor de boboci.

Imi plăcea să privesc bobocii de rață cum înotau pe apă, iar cloșca se mișca nedumerită pe margine, clonc!... clonc!... Când cloșca de teamă se vede, să nu i se înece odraslele 'i chema

ca pentru mâncare, eșeau din apă, dar înțelegând că-i păcăleală, o părăseau și dau fuga iar la apă. Cerca biata cloșcă să se ție pe urma lor până intra și în apă, dar se răsgândea și venea iar pe uscat.

— Afurisite lighioane! Nici nu le pasă de mama lor! „Așa-i trebuie! Să fi scos pui din neamul ei”— spuneam eu.

După ce am iscodit peste tot prin ogradă, sburătucind ici colea cu bățul câte o prună ce o vedeam mai coaptă, am găsit o boată și tocmai mă gândeam să-mi fac din ea un cal năsdrașan, ca apoi să mai poftescă cocoșii să se mai ia la bătaie până le sângerează crestele, că o să dea de dracu cu un călăreț voinic ca mine.

De odată aud cocoși: câr!... și toate lighioanele inaripate n'au mai mișcat. Pui s'au lăsat cu burta la pământ în iarbă, iar găinile au pierit pe sub tufe. Gâșani au început să sâsăie întinzând gaturile peste boboci.

— Ce să fie?—mă întrebam eu nedumerit.

— Crau! crau!—aud țipând o găină și văd vânzoleală de aripi care bat în spre o tufă de hrean. Am alergat acolo cu boata în mână.

Un goșgogeamite uliu, își înfipsese ghiarele într'o găină din cele bătrâne. Când m'a văzut aproape, a vrut să sboare, dar pe semne găina era prea grea și n'a putut să sboare cu ea și nici să-și scoată repede ghiarele înfipte prea adânc în carne. Am tăbărat cu bățul pe lighioană și după ce am pâlît-o de două ori am apucat-o cu mâna de gât.

Și a răsucit ghiarele însângerate și m'a apucat de mâneca cămășii. Am început să strig ca omul în primejdie. Noroc că m'a auzit nenea, fratele meu vitreg mai mare, care a prins bine jigania a legat-o cu o sfoară de picior și a prigonit-o

de un pom, apoi a tăiat găina care avea o rană mare în spinare, și rămăsese lată pe loc ca zăpăcită.

De isprava asta se dusese vestea. Tata spunea zâmbind :

— Poi, de acum 'i și el voinic, poate păzi bobocii!

Mama s'a despăgubit cu jigania pe care a prîponit-o în grădina cu zarzavaturi, unde aveam grije să'i pun apă în ciob și să-i dau mîncare. Picior de pui sau de găină nu se apropia cu a-furisenie de grădina de zarzavaturi, unde înainte, spre năcazul mamei, parcă'și făcea de cap :

Mama mă trimetea câte odată să-i dau măruntaele din vre'un pui ori găină când se tăia pentru casă.

Când 'i duceam mîncare aținea la mine niște ochi negri cu cerc roșiatic și mînioși, parc'ar fi spus :

— Tu drace 'mi ai pus capul! Iar eu dojenitor :

— Cine te-a pus să ei vamiă din găinile mamei? Nu aveai tu colo pe câmp și la pădure destule ciori și ceuci! Apoi împăciuitor :

— Las că'i bine. Aici ai de toate... și apoi faci și tu o treabă—păzești grădina mamei de nu mai are năcaz cu găinile.

Dar, soi rău, nu m'a lăsat să-l mîngâi pe cap ori pe spate. Se închiondura parc'ar fi vrut să-mi sară în cap și să-mi scoată ochi cu ciocul lui încârligat.

Am ținut lighioana până toamna, pe urmă n'am mai văzut-o. Mama spunea că s'a pomenit fără ea și ori a scăpat, ori a furat-o cineva. Mai târziu am înțeles că 'i s'a făcut de petrecanie.

Mărtanul.

Pe lângă casa noastră mai aveam — cum are fiecare casă de creștin și un mărtan. Avea blana vânătă, vărgată cu dungi negre și era atât de mare și voinic, că abia 'l puteam duce în brațe.

Când o vedea pe mama o rupea la fugă și numai de departe se mai uita îndărăt.

Se vede treaba că avea pe suflet multe păcate, de se temea atât de mult de mama.

Cu mine însă era în mare prietenie. Când îmi dedea mama demâncare, se alinta pe lângă mine torcând și se sălta pe piept frecându și capul sub bărbia mea, cerând să fie mângâiat pe spate. Impărțeam cu el dumicușul de mămăliguță cu lapte, ori zăbicul pe care mi-l da mama să 'l mănânc și adesea „Pâsul“ — căci așa 'i spuneam se obrăsnicea să mănânce chiar din strachină cu mine. Atunci îl pocneam cu lingura 'n cap să nu 'și ia nasu la purtare.

Păsu, ciuflea urechile, înceta de-a mai toarce și se așeza pe labe lângă mine, mișcându-și coada încoia și încolo, în semn că 'i tare supărat de înfruntare.

Seara când era vremea de culcare, venea în patul meu de lângă sobă lingușindu-se să fie mângâiat și se culca lângă mine torcând. Știa timpul când trebuia să mă culc și venea de sgăria cu laba la ușe ca să aud și să 'i deschid, că despre partea mamei putea mult și bine să doarmă pe afară ori cât ar fi fost de ger, ba adesea 'l svârlea afară să nu 'i aducă pureci în casă.

Odată mă pomenesc cu el că vine lângă mine în pat, ud learcă.

— Cine a svârlit apă pe tine pâsule?

Păsu însă se lingea netezindu-și blana și se

uita la mine cu ochi lui mari și galbini, care sticleau în întunericul de după sobă.

— Sevastițo — numai ce aud pe mama — nu cumva a venit pe aici afuristul ăla de mârțan?

— Nu 'l am văzut. Dar ce a mai făcut dodă?

— Ce să facă? Iacă numai pagube cum știe el să facă, firar al dracului de mârțan.!

Eram în casa de jos și am auzit șgomot în odaia de alături. Când am eșit cu lampa să văd ce este, afuristul de mârțan se răsucea cu labele în toate părțile spânzurat cu capul într'o oală cu lapte, pe care o agățasem cu mânușa în cuiul grinzei. 'I se înțepenise capul în oală și nu și 'l putea scoate, iar laptele curgea prelingându-se pe el în jos.

Se vede treaba că se suise pe corlată, de acolo pe lănteți de sub grindă pe care punem slăninile și de acolo a ajuns la oală. Smucindu-se el acolo, s'a rupt mânușa oalei și a căzut cu ea cu tot jos, spărgându mi bunătate de oală. 'I a rămas după gât — ca un jujeu — gulerul oalei și a sbughit-o spre fereastra cu gratii, căutând să ese afară fără să poată din cauza gulerului.

Când 'l am pâlît cu vătraiul, am nimerit tocmai în jujeu, care s'a spart și s'a dus dracului p'aci încolo lăsându-mă săracă de oală...

— Dau eu cu crucea peste el, fimirear el afurisit să fie!

Am împins binișor peste el o țoală să nu 'l găsească mama și să 'l snopească, apoi dojenitor către el când mama a plecat.

— Să lași în pace oalele cu lapte ale mamei Păsule, că de mai faci ce ai făcut, o să fie vai de capul tău! Tu nu cunoști păpara mamei!

A doua zi am luat pe Păsu și l'am dus la moară la moș Ghinea morarul nostru, coțopănindu-mă cu el în spiniare până acolo.

Am spus lui moș Ghinea pățania lui Păsu și l'am dat în de seamă, să aibe grije de el că acasă îl cotoșmănește mama 'n bătai.

— Apoi lasă că la mine trăește bine de tot. Sânt atâția șobolani că dimineța găsesc ocoli liniși, iar sub părăriță nu găsesc nici un bob. S'o prăsit ligbioanele dracului de speriat și dau oarbe de foame.

— Și crezi că Păsu are să 'i dovedească pe toți?

— Păi de aia a lăsat Dumnezeu mâțe și măr-tani pe lume, ca să mănânce șobolani.

Mâța se trage din Nafură.

— Cum din nafură?

— Ei, nu ști povestea asta?

— Nu.

— Păi atunci să ți-o spun.

Moșneagul s'a sculat tacticos, dela vatră, a lăsat stavilă în scoc, a umplut cu lopățica sacul, cu făina ce căzuse în covată, și după ce l'a legat și așezat pe patul pietrelor lângă ceilalți, a venit iar la vatră, a pus un cărbune în lulea și a început să pufăie. Am așteptat să înceapă iscodind din ochi pe Păsu, care pășa tacticos pe sub patul pietrelor, cu coada băzoi în sus, mirosind ici și colo, dar afurisitul de unchi-aș își uitase de poveste și pufăia înainte.

— Ei, nu 'mi spui povestea cu mâța?

— Păi tocmai la ea mă gândeam, că am cam uitat-o.

— Ei, haide spune-o că te-oi cinsti când ai veni pe la noi, să ne aduci vama.

— O spun, o spun, că știu eu că mă cinstești...

După ce 'ș mai umple luleaua cu tutun și o aprinde trecând-o prin spuză să mai ia și ceva cenușe ca să nu arză repede, începe:

— Era odată un schit cu călugări, înfundat pe

coasta unui munte. Acolo călugări o ducea numai în post și în rugăciuni, ca să le erte D-zeu păcatele și nu eșea cu deloc din legea schimnicească, canonindu-se pentru mântuire în viața veșnică.

Odată numai ce se pomenesc ei cu un călugăr bătrân și cu barba albă și încovoiat cumi'i cosorul, că vine și se oploșește și el la schit.

Lua parte cu cei laiți la priveghiuri, la utrenie și la vecernii, iar când era timpul de se cădelnița prin schit cu sfânta tămâie, făcea ce făcea și eșa afară.

Azi așa mâine așa, a prins de veste unul din călugări, care s'a dus la Mănăstirea din vale, de care ținea schitul și a spus tărășenia starițului.

Starețul, ca mai bătrân și priceput în ispitele diavolești, a luat pe preotul mănăstirei și câțiva călugări și s'au suit la schit să facă slujbă mare într'o sfântă Duminică, învățând pe călugări să spună rugăciuni de care se tem draci de nu se pot apropia de creștini.

Când s'a început slujba era și călugărul cel strein, care se tot trăgea înspre ușe, doar de o putea eși când o începe cu cădelnițatu. La ușe erau însă doi călugări cu crucea n mână, care spunea de zor la rugăciuni.

Când a început letarghia, a început și cădelnițarea la ușe, ferestre și din altar, că așa poruncise starețul.

Călugărul strein nu și mai găsea astâmpăr și se învârtea în toate părțile, că nici de ușe nici de ferestre nu se putea apropia de țaria sfintelor rugăciuni.

Călugări cădelnițau mereu și când a fost să ese popa cu Sfintele Daruri, streinul n'a mai putut răbda, a pășit până între cele două sfășnice dintre ușile împărătești și a crăpat cu sgomot de tunet.

iar din el a eșit o mulțime de șoareci, care s'au răspândit prin biserică în toate părțile căutând să ese afară prin orice găurice cât de mică.

Popa, când a auzit sgomotul a eșit din altar cu evanghelia 'n mână și când a văzut mișunând pe jos o mulțime de șoareci, a luat de pe sfântul pristol o bucută de natură sfințită și le-a aruncat-o jos.

Pe dată a eșit din ea o pisică, care a început să'i prindă și să'i sugrume, pe capete, de nu a scăpat din ei decât cei ce a apucat să se vâre prin niscaiva găuri, iar unul din șoareci ajungând pe Sfântul Pristol a dat peste „Sfintele Taine“ și a mâncat din ele. Pe dată 'i au crescut aripi și a început să sboare pe sub bolțile bisericei, apoi afară în lumea largă a lui Dumnezeu.

De atunci a rămas pe lume să fie șoareci, care se trag din dracul, căci călugărul care a plesnit de tăria sfintei rugăciuni și de mirosul sfintei tămâi, nu era altul decât dracul, care venise să bage în ispită și în păcate pe sfinții călugări, ca să nu'și mai izbăvească sufletul și să fie trași la el în iad. Mâța se trage din sfânta natură, și numai ea le vine de cap șoarecilor.

Fiindcă ea a fost făcută într'o sfântă Duminică, 'i place să fie curată, cum se cuvine să fie omul curat și primenit în sfintele Dumineci. Nici nu muncește nimic, ba 'i place să se culce unde 'i culcușul mai moale—bunăoară în banița cu lână ori pe țealele cele mai moi spre mai bună odihnă căci de aia a fost ea făcută într'o zi de odihnă pentru creștini.

Șoarecele care a mâncat din sfintele taine, a căpătat aripi de piele ca ale dracului din care se trage, nu de penă ca ale păsărilor făcute de Dumnezeu și asta 'i Liliacul, care sboară de cum e soarele în dunga asfințitului.

.

Asigurat că Păsu are să treacă bine la moș Ghinea, am plecat de la moară.

Peste câteva zile a venit acasă, căci 'i plăcea mai bine dumița cu lapte decât șobolani de acolo. Mama pe semne îl ertase, căci cum a venit 'i a și adus un șobolan gătit, ca să-i arate că se găsește și el în treabă.

Seara a venit ca de obicei să se culce lângă mine în pat, dar era într'un hal fără de hal, plin de cenușe și mirosind a pârlit.

— Ce drăcie ai mai făcut Păsule?

Păsu se linge pe labe și se peptena de zor uitând să mai toarcă.

A doua zi de dimineață, numai ce aud pe baba Ilinca Drăgoteaia către mama :

— Fivar mârțanul al dracului vecină, că'mi a făcut o pagubă, de oi ține-o minte cât oi trăi! Uite asta 'mi e crucea de nu'i oi pune capul când 'l oi mai prinde pe la mine! — spune baba inciudată.

— Dar ce 'ți a făcut vecină?

— Stam aseară târziu la vatră să'mi fierb piftiile și să le torn apoi prin străchini pentru prins, când mă pomenesc pleosc!... cu ciopata de slănină ce-o aveam atârnată de căpriori coperișului deasupra vetrei la fum, că'mi cade pe tăciuii, îmi răstoarnă oalele și mi le sparge, iar de dedesubtul ei ce să'mi vază ochii?!... Afurisitul dumițale de mârțan, darear turba în el, căzuse peste foc cu slănina peste el! Când am văzut că mișcă ciopata de slănină pe foc, am avut o spaimă, până n'a băga bine de seamă, de mă mir că n'am murit.

A scăpat ars și pârlit ca toți draci și s'a repezit besmetec și zăpăcit cum era cu capu în fereastră de 'mia spart și un ochiu de geam.

— Firar al dracului de mârțan, m'a lăsat fără

ia
ră
să
cu
jo
pr
ca
să
sc
pi
pi
a
îr
a

piftii, tocmai azi în ziua de Sănvăsii, să'mi tremure capu tot anul că nu mănânc eu azi piftii!

— Lasă vecină că'ți oi trimete eu vre-o două străchini. 'I am pus și eu gând rău că'mi face numai pagube.

După puțin am prins mârțanul și 'l-a m dus iar la moș Ghinea.

— Să stai aci șiretule că de te-o prinde mama te svântă 'n hătaie! 'Ți a pus gând rău și baba Ilinca și acuma's două care nu prea te au la inimă. Dracu te-a pus să te duci pe la slăninile babei Ilinca?

Dar mârțanul sta ce sta la moară și venea acasă. Eu iar îl duceam la moară și tot așa vre-o două săptămâni.

Odată numai ce vine în casă cu un brabete în gură și se suie pe pat lângă mine, mărând. Il prind de ceafă și-i iau pasărea din gură.

Era numai amețită. Curând 'și a revenit în fire și sbâr... din mână spre fereastră.

In drum isbește sticla de lampă, care cade și se sparge.

Mama intră în odaie și vede isprava.

— De unde a venit brabetele în casă?

— Mârțanul mi 'l a adus ca să mă joc eu cu el și 'mi a scăpat din mână.

— Apoi ce 'mi ești tu ce 'mi e mârțanul!... Și mama pune mâna pe un fuștel dela răsboi, îl înșfacă de ceafă și dă-i de cheltuială! După ce 'i a dat lui cât a putut duce, m'a luat pe mine și 'mi a dat câteva calcavule de le țin minte și acum.

Seara când a venit mârțanul să se culce lângă mine în pat, 'l am luat de ceafă și 'l am svărlit jos să se mai culce și sub pat. Eram năcăjit că

din cauza lui mâncasem bătaie în ziua aceea.
De atunci, ne am stricat prietenia.

**

La ciobănie.

După ce am împlinit șase ani, nu mai păzeam bobocii și orăteniile din ogradă. Duceam la păscut în ciairul nostru de la Valea Neagră cele două vaci cu lapte ce se opreau în fiecare vară pentru nevoile casei.

După cosit când șoborau vitele din munte, mi se da în pază o cireadă de 40 de vite mari. Nu era ușor să ciobănești atâtea vite! Știam să arunc cu boata pe deasupra cirezi, de se ducea sbârnăind până în coarnele vitei din frunte. Vai de juninca sau mânzatul care se răsnea din turmă, că se pomenea cu boata între coarne de se întorcea zăpăcită. Aveam și un bici cu pleasnă de mătăasă, și când scoteam vitele la pășune pocneam din plesnă ca și cu pușca, și făceam un tărăboi, de eșa femeile în pridvor să vadă ce voinic trece, iar câte o babă ce mi eșa în cale întreba :

— Al cui ești mata voinicul mamei?

— Păi par'că mneata nu ști?

— Ba, par'că ași ști, dacă ai fi al logofetesei Maria!

— Păi vezi, dacă ști, de ce mai întrebi?

Baba de se întâlnea cu mama'i spunea că are un voinic și jumătate de băiat și că are să ese tare isteț.

Mama zâmbea mulțumită, dar în gândul ei nu era tocmai de părerea babei, căci boroboatele care'i le făcea voinicul, 'i arătau că era un drac și jumătate.

Dar afară de nebuniile ce le făceam pe acasă, câte altele nu mai făceam pe câmp, pe poiana Dumbrăveii, pe câmpul Capelei, pe la poiana Miloaiiei, unde încintam cu prieteni câte o țurcă, ori câte o oină, până uitam de vite, care o luau razna în spre viile din dealul Arcanilor. De câte ori n'a plătit tata gloabă, când ne închideau cei din Arcani vitele intrate în viile ori livezile lor!

* * *

O dușmănie.

Toate ar fi fost cum ar fi fost, că necazurile trec și se uită, dar una rea. Mă scula de la răsăritul soarelui și tare poftă aveam să pot dormi mai mult. Seara însă de abia mă strângea de la joaca cu alți băieți de seama mea. Și... Doamne, cum să te culci de vreme când era așa de frumos afară — miros de flori, boare de vânt cald și licurici, după care înnebuneam alergând!

Ce știa mama de astea? Voia să mă culc de vreme! Dar se putea? Cine o asculta?... și de multe ori mă culcam după ce mama îmi trăgea câteva calcavule de adormeam suspinând. Dimineața numai ce începea cu gura:

— Hai leneșule, scoală! A răsărit soarele și toți copiii au plecat cu vitele înaintea ta. Ai să rămâi de răsul satului cu somnul tău. Omul să sature de somn numai când moare!...

— Mamă mai lasă-mă un pic, că mi se lipesc ochi de somn, numai un pic!

— Ce să te mai las! Ia vezi c'o întorc pe foaia ailaltă. De când s'a sculat Lina Mircioaiei! Am fost în grădină să culeg fasole, și Lina sculată de nu răsărise soarele, cânta ca o privighetoare! Ferice de mama ei c'o are!... Vrenică de

nu'i găsești pereche, și doarme ca pasărea pe creacă, nu ca tine somnorosule!

— Dă-o dracului pe Lina, că aia'i mai mare ca mine! Ce'mi tot scoți ochi cu Lina?

— Tu nu ești mare? Tu ești se chiamă voinic, ori mămăligă? Ha?

— Voinic sânt, cum să nu fiu!... Dar Lina dumitale se culcă cu găinile. Cine'ți ajută dumitale seara la muls vacile, cine ține viței când mulgi, eu ori Lina?

— Tu băiatu mamei vrenicuț... dar pe urmă cine'și sparge pieptul chemându-te să te ostoești din joacă și să te culci? Nu eu mămica ta?...

Mă sculam năcăjit că tot mama avea dreptate, și eram tare înciudat că a mai lăsat D-zeu pe lume și pe Lina numai ca să primesc muștrări din pricina ei.

— O prind eu pe la noi — spuneam mamei — am să'i trag o sfântă de bătaie să mă ție minte!

— Să te legi de fată, c'apoi le încalți.

Hotărât aveam o dușmancă.

Mircioaia era o văduvă, care sta a treia casă mai la deal de noi, dar până acolo era cam departe, căci seliștea noastră era cea mai lată din mahala. Mircioaia venea de lucra cu ziua la noi și aducea cu ea și fata.

Lina avea vre o 14—15 ani. Era implinită, grăsulie, cu fața albă, părul castaniu și ochi albaștri limpezi, sprintenă ca o șopărlă și veselă. Știa o mulțime de cântece.

Măsa o trimetea la noi să dea ajutor mamei. Aducea apă, mătura prin casă, spăla vasele scotea rufele din părlău și le spăla la râu. Pentru munca Linei, pleca Mircioaia încărcată cu de toate, — făină, slănină brânză și lapte.

Casa noastră era un adevărat izvor de lapte, în special de lapte bătut. Se lua o vadră la

mulsoarea vacilor. Mama nu mai prididea cu bătutul putineelor, ori cu punerea la prins pentru brânzit.

Când veneam cu vitele dela păscut, dacă era zi de post și mama era dusă cu mâncare la oamenii, ce 'i aveam în rost la sapă, îmi lăsa pe masă o strachină cu fasole, una cu salată de castraveți și o bucată de mălai copt în țăst. Când vedeam această mâncare, strâmbam din nas, apoi vărsam conținutul străchinilor în căldarea de lături pentru porci și dam o raită pe la căldările cu lapte și pela oalele puse la prins, iar după ce umpleam strachina cu smântână, mă ospătam în lege, în tovărășia mârțanului.

Când mama băga de seamă isprava asta numai ce o auzeam:

— Cine să 'mi fi mâncat mie smântâna de pe oale și de pe căldări, îți dai tu seama?

— Ei cine?!... Eu cred că mârțanul.

— Nu cred să intre în rai mârțanul ăsta de se spurcă el la smântână și în sfânta Vineri!

— Apoi de unde să știe mârțanul călindarul, când e Vineri și când nu e. Asta D-ta și cu tata o știți.

— De numai să nu fie un mârțan cu două picioare — spunea mama uitându-se la mine șiret și bănuitor printre gene... Iar în gândul meu:

— Să fi sănătoasă mamă, mai are mârțanul dumitale și alte păcate! Era vorba adică de ciopețile de slănină și șirurile de cărnați din pod, de care dințișori mei le știa de bun și de oalele cu magiun și cu miere din pivniță...

Când Lina venea de da ajutor mamei și mă brodeam și eu, făceam ce făceam și 'i repezeam câte un ghiont, ca să 'mi răcoresc necazu.

— Lelițo mi-a tras un ghiont!

— Ce 'ți face fata drace?... Vrei să le încălți?...

.....

A doua zi dimineața iar începea mama ;

— Ei, hai scoală! De când s'a sculat Lina! Tu mori dormind, leneșule! Lina 'i fată pe inima mea. Păcat că nu 'mi a dat D-zeu o fată ca Lina ci un leneș ca tine.

— N'ai decât să 'ți o ei pe Lina.

— Să ști c'o iau. Am să 'mi o fac noră. Am să 'ți o dau ție de nevastă, doar de oi scoate ceva om din tine. Aia are să dea în tine cu scaunu de nu 'i ai umbla după inima ei și ai fi tot leneș și somnoros.

— Ba s'o ia dracu: Eu să iau pe toanta asta care 'ți place dumitale?... Și mama râdea cu și-rétenie de necazu meu, care mă făcea să mă scol și să mă îmbrac mai repede.

Intr'o Duminecă Lina da ajutor la bucătărie. Fiind-că de dimineață imi dase porția mea de ficat fript pe vătrai, care era al meu ori de câte ori se tăia vre-o orătenie — scăpase fără ghiont.

Când s'a pus masa de prânz, numai văd că în locul meu lângă tata, s'a așezat nenea; de cealaltă parte mama cu fratele mai mic Gheorghe iar lângă locul meu Lina.

— Eu nu stau aci — spun uitându-mă chiondorâși spre ea.

— Bă să stai aci lângă nevestica ta — spune mama râzând ca și Lina care se uita șiret la mama — că de acum Lina 'i a noastră... Am și cerut-o dela măsă pentru tine să 'mi o fac noră. Are să scoată ea somnul de pe genele tale! Lina pufnește, iar eu în culmea necazului:

— Să te însori D-ta cu năroadă asta!... Și am început să mă bosumflu gata pe plâns, și am plecat dela masă...

— Lăsați copilul în pace, ce știe el!... 'l am auzit pe tata.

Intr'o seară în scapătul soarelui când am adus vacile acasă, văd cele două care ale noastre trase în băătură, cu boi dejugați la resteu și cu maldărul de costree înainte rumegând liniștiți. Mama încărca în care oale străchini, banițe cu mălaie coapte în țăst, fucii cu livej pentru salate, maldăre de ceapă și tot ce trebuie pentru mâncarea oamenilor la sapă. Am înțeles că toată pregătirea asta e pentru Șomănești unde aveam moșie, și că tata trebuia să aibe oameni la săpatul porumbului.

Mama îmi spune:

— Te duci și tu la Șomănești. Ai să aduci apă la oameni, să aduci lemne pentru foc și să paști boi. Să nu aud că s'a desprins un om din rostul lui de la sapă, că 'i vai de pielea ta... Lina are să vă gătească mâncare acolo. De aici vă trimet numai mălaele gata și ce o mai trebui.

— Dar vacile noastre?

— Le am dat să le păzească altcineva... Acum hai de mănâncă și la culcare. Lino, ți 'l dau în seamă pe jupânu. Să 'mi spui ce nebunii va mai face pe acolo, că are să fie vai de pielea lui.

— Las pe mine leliță — răspunde Lina — că de nu m'o asculta 'i întorc toți ghionți înapoi...

M'am dus să mă culc, inciudat că mereu îmi ese în cale afurisita de Lina.

Patul meu era în pridvorul de sus al caselor bătrânești — un pat făcut din scânduri așezate pe oplonii unei sănii; așternut cu otavă moale și pe deasupra scoarțe și velințe moi.

Îmi plăcea mult să privesc de culcat din patul meu cum trecea luna prin palele de nouri alburii, ori cum schinteia luceafărul ca un cărbune aprins, acolo departe în tăria cerului. Și... adormeam privind la stele...

Pe după mezul nopței, a venit mama să mă

scoale. Nu'mi venea deloc pofta să mă deștept și să stau în capul oaselor, par'că avem plumb topit în ele. Mi-am adus aminte că mama mai avea un mijloc de deșteptare — șervetul cu apă rece pe care mi-l trecea peste obraji de sărea somnul de pe mine, de par'că n'ași fi dormit de loc, așa că m'am îmbrăcat și m'am dus la care. Tata m'a luat binișor în brațe și m'a cuibărit cum era mai bine în fânul verde din car, cu care erau acoperite toate cele puse de mama acolo.

Carul a pornit sdrang, sdrang pe caldarâmul curței și petrele șoselei, făcând să mi fugă somnul. Priveam acum din car țaria cerului, simțindu-mă bine în culcușul moale și cu miros de flori.

Din toate zodiile cerului cu care se căznise-nenea să mă învețe, cunoșteam bine Ursa Mare și Cloșca cu pui. Ursoaica mă cam încurca, căci întorcea capul după timp când la răsărit când la apus, așa că iarna în nopți senine, cu greu îi dam de rost.

În noaptea asta, am mai observat că Cloșca cu pui, are unul mai răsleț, mai șontorog, care venea mai în urmă de tot. Știam că și cloștele noastre aveau câte odată, un pui cam olog de picioare și care rămânea totdeauna în urmă răsleț și stingher. Acești pui nici odată n'au trăit... și mă gândeam cu milă și la bietul pui al cloștei de pe cer, și am adormit cu gândul la el.

Dimineața m'am pomenit sgâlțâit în car.

— Ei, Nicușor maică, scoală-te că acuși răsare soarele! Era Lina.

— Dar ce ai tu cu mine?

Păi te-a dat lelița în seama mea. Eu ți's mama. S'ascultî de mine că uite-o — și'și arată palma — ți întorc eu ghionturile! Apoi mai domol:

— Hai jos să te speli pe ochi cu rouă din grâu, că azi sânt Sânzienele și cine se spală cu

rouă în răsăritul soarelui, se face frumos și voinic ca un Făt-logofăt.

— Cară-te de aci fată, că de 'ți oi da un brânci ajungi sub car!

— Bine!... Să ști că am să spun leliței. Și... m'am culcat din nou, că'mi simțeam genele grele.

Nu după mult mă pomenesc iar sgâlțâit de Lina, care fără să zică nimic, îmi deschide cămașa la piept și mă improașcă cu o gură plină cu apă rece de la puț, apoi repede — până a nu mă desmetici eu, sare jos de pe proțapul carului de frica ghiontului și'mi face în năcaz dându-mi cu sic și cu tifla.

— Gheorghe — strig argatului — pune mâna pe ea, să'i arăt cu cine 'și a găsit de joacă! Dar... Gheorghe nătântoc de felul lui, mergea în pas cu boi, și cine știe unde'i erau gândurile!...

'Mi a pierit somnul. Am rămas în car bo-sumflat și năcăjit, iar în gând o dam pe Lina la toți draci.

De odată se arată de după creștetul dealului din stânga vâlvătăile soarelui care răsărea, făcând să sclipească roua în lanurile galbene de grâu și în porumbiștile verzi.

Inapoi a carului veneau tăinuind între ei, în grupuri, oameni noștri tocmiți la munca porumbului, cu sapele pe umeri, în luciul cărora sclipea câte odată fulgerește lumina soarelui.

Un grup de băeți și fete, erau mai în frunte, adică mai aproape de car. Lina pe semne le a spus ce poznă 'mi a făcut, că au început a râde cu toți pe socoteala mea, de'mi venea să crap de ciudă. Am început să plâng.

Atât 'i a trebuit vrășmașei mele.

— Uite plânge mireasa în căruță!... Mireasa!... Mireasa!...

— Hai să facem pe nuntași — spune un flăcău.

— Hai băeți de a nunta — îndemnă altul.

Și... unde încep nebuni a face pe călăreți la nuntă încălecând pe coadele sapelor ca copii mici pe băț, și unde încep să huhureze, să chiue și să pocnească din frunze ca din pistoale, de credeai că'i nuntă cu adevărat. Râdeau oameni în vârstă, râdeau nevestele mai tinere, dar cine râdea de se omora, era afurisita de Lina, care stărnise tot chilomanul ăsta!

— Imi cazi tu în labă, afurisita dracului — îmi spuneam eu în gând, dar o femeie cum se cade se alătură de car și îmi spune:

— Dă-te dodă jos din car, și dă o fuguliță până la carul din nainte, că uite-l se vede, colo mai departe. Ce stai să'și bată joc golani ăștia de tine?

— Par'că a învățat-o D-zeu. M'am dat jos din car și am întins-o la fugă de-mi scăpărau călcăele.

— Fugi mireasa!... Prindeți mireasa!...—chiuiam cei din urmă prăpădindu-se de răs...

— Am ajuns pe nenea care conducea carul din 'nainte și 'i am spus pățania și rușinea ce 'mi a făcut afurisita de Lina... Nenea a început a râde și 'mi a spus:

— Lasă că am să'i pun eu la locul lor!

Ajunși la moșie, am descărcat sub un șopron acoperit cu coceni, boclucurile din car. Șopronul era la capul moșiei, aproape de apa Bistriței. Nenea a legat boi, a luat coasa și le-a adus fân verde cosit atunci. De grija boilor scăpasem. Oamenii s'au rostit în rând la săpat din capătul locului, iar Lina și a atâțat focul și a început să'și rostească și ea oalele la foc, așa cum o dăscălise leliță-sa de acasă.

Necazul meu că avea lemne destule grămădite lângă șopron, rămase acolo de la arat, că de pe

partea mea să'i aduc lemne, putea să'i fiarbă oalele la Sfântu așteaptă.

Ca să mă aflu în treabă am luat urcioarele, le-am umplut cu apă din Bistrița și le-am dus la oameni, apoi m'am așezat înaintea lor, cum făcea tata, luând aere de stăpân, muștrând pe câte un flăcău din cei cari făcuse haz pe socoteala mea.

— Sapă mai bine mă băete, că uite lași iarbă la mușuroi. Știi să râzi, da de muncă îți bați joc!

Un moșneag de alături—că ăsta'i era nepot—numaj ce scoate de la chimir, cremene, iască și amnar.

— Na nepoate amnar și cremene, să înveți să scaperi. Șezi colo jos, pune căciula de oparte, suflecă mâneca la cămașe și după ce te-o trece patruzeci de nădușeli are să ia foc iasca. Când ai ști să scaperi, ai să ști să muncești cu sapa și să înveți pe alții..

— Știu să scapăr, n'am nevoie să mă înveți mneata.

Moșneagul dracului—bag seamă, că mă cam lua la vale. Am șterso de acolo adunând porumbii copileți smulși de la mușuroit ca să'i duc la boi să'i mănânce.

Apropiindu-mă de șopron, aud pe Lina că mă chiamă.

— Vino să'ți dau să mănânci. 'Mi a dat lelița ceva bun pentru tine, și începu a desfăce un pachet de hârtie, în care erau învelite în foi de hrean, friptură de pui, slănină afumată și fiartă, ouă și brânză. Eu venisem cu gândul dușmănos de a'i repezi pe negândite un ghiont să'mi scot din pagubă de necazul ce'mi a făcut dar Lina liniștită 'mi așterne un șervet drept masă și mă poștește să mănânc.

— Are să'ți dea mama și o leacă de vin din plosca tatei, dacă ești cuminte.

Am mâncat strașnic că-mi era o foame de lup... După ce m'am săturat 'mi a așternut o pătură în șopron ca să mă culc.

— Vezi cum are mama grije de voinicul ei!.. și a început să mă mângâe.

— Pe tine te mai doare ghiontul de alaltăeri întreb eu mai înseninat.

— Nu mă prea dor ghionturile tale!

Gândind că n'are nici o pică pe mine, am adormit. M'am deșteptat după ce mâncase oameni de prânz, și până la amiaz le-am cărat câteva urcioare de apă.

La amiaz oamenii s'au lăsat din sapă și s'au dat la odihnă culcându-se fiecare la câte o umbră deasă, iar flăcăi au plecat la scaldă. Lina a început să întindă masa, să pue străchinile și lingurile pe masă, apoi codri de mălai. Leliță-sa o dăscăli-se să nu lase oameni mai mult de un ceas la odihnă. După ce le-a dat și masa de amiaz, oamenii s'au așezat iar în rost, iar eu am mâncat cu tata care venise călare înainte de amiaz. Lina 'și a pus iar oalele încărcate la foc pentru cina iar eu 'mi am făcut de treabă pe la oameni apoi am mai hoinărit o leacă prin zăvoi și m'am dus iar la oameni să văd dacă le trebuie apă.

Am luat un urcior care era gol și m'am dus să'l umplu din Bistrița, de pe rădăcina unei sălcii, unde mă rezemam cu mâna stângă de o cracă uscată, iar cu dreapta am infundat urciorul în apă ca să se umple.

Dracul de Lina n'are ce lucra și vine tiptil să'mi isbească apă diu gărlă cu mâna în față. Cum s'a plecat răzimându-se cu o mână de umărul meu, ca să se plece până la apă, parr.. s'a rupt craca și bândăbăc... am căzut unul peste altul în gărlă.

Am eșit din toaie, cu apa șiruind din haine,

lăsând urciorul, care plin se odihnea la fund în apa limpede și adâncă.

— Vezi ce făcuși? Să poftească leliță-ta să mai spue că tu ești fată cuminte! Asta 'i isprava ta—spun eu storcând poala cămăși de apă. Lina n'a mai zis nimic.

Pe prundișul de dincolo de gărlă, ne-am desbrăcat, întinzând cămășile și hainele pe petrișul ferbinte să se uște în dogoarea soarelui, așezându-le eu de o parte și Lina de alta a unei tufe de răchită.

— Ce zici tu Lino, de ne-am scălda de a binele barim să înveți și tu să înoți?

Și ne-am scăldat în gâldăul în care căzusem uitând că urciorul era pe fund. Lina făcea pe grozava că știe să înoate, dădea din picioare și ținea mâinile pe fund.

— Cum văd eu fată, tu știi săî noți ca toporul. După ce ne-am scăldat în deajuns, am eșit apoi pe prund și am început să ne jucăm în petricele, așa cum eram în pielea goală.

Imi trecuse necazul pe Lina, văzând că poate face și ea la brașoave tot ca mine și nu era așa de cuminte cum spunea mama. Ba simțeam pentru ea ca o atragere așa nedefinită... ceva mai mult ca o prietenie pentru un tovarăș de joc.

Din când în când mă trimetea să pun lemne pe foc și să umplu oalele care seca fierbând.

Nenea văzând că nu mai vin cu apă, a venit cu urcioarele goale să ia apă. A văzut urciorul în fundul toi, 'l a scos pe semne cu vreun cârlig și ne-a văzut și pe noi despoiați pe prundul de dincolo de gărlă unde ni se usca hainele. A luat urcioarele pline și s'a dus la oameni, cari nici nu se vedea de departe ce erau spre capătul cel-lalt al locului.

Seara nenea mă întreabă :

— Ce era cu voi de stați despoliați pe prundul de dincolo de apă? Vă scăldați?

— Ei ce să facem, ne jucam în petricele... și i spun toată tărașenia cum am căzut în apă.

— Am să spun mamei cât e de cuminte Lina ei, și trebuie să mă creadă, că doar ai văzut cu ochi și ai să i spui și tu.

Nenea a început să rădă cu hohote de pățania noastră.

A doua zi am plecat seara spre casă, urcat tot în caru cu fân, și după ce am trecut de podul Bistriței am adormit buștean.

Când m'am deșteptat a doua zi ce să văd? Lina dormea la spatele meu iar mama așezată pe un scăunel lângă pat, curăță de ață tecile de fasole verde în ciurul ce l ținea în poală.

— Ei, vezi? Să 'mi mai spuși altădată că Lina D-tale se scoală înaintea mea și să 'mi mai scoți ochi cu ea — spun eu cu satisfacție.

Eram încântat că o infundasem pe mama care nu mai avea cerăspunde și îmi doborisem și dușmanca.

După ani de înstrăinare, venind pe acasă, s'a întâmplat să vie și Lina pe la noi.

Acum mai dedat cu lumea și mai drăcos cu fetele, întreb zâmbind:

— Ce mai face nevistica mea de odată?

— Ei nu m'ai uitat! Ce să fac? iacă m'am măritat și am și copii. Să 'ți caute lelița altă nevistică, că a demult s'a dus — spune râzând veselă de cele întâmplare odată!

— Am să 'mi o caut eu Lino!

— Ei sunt frumoase și ale copilăriei — spune Lina zâmbind cu privirea care și perduse raza de strălucire de altădată!

La școală

Țarina începuse să se culeagă împlinise șapte ani și trebuia să merg la școală.

Mama îmi tot spunea :

— Bine că se apropie școala. O să vezi tu cum o să te lași de nebunii. Are să bată dascălul la tine ca la aramă.

Mă gândeam la școală cu strângere de inimă. Cunoșteam pe dascălul nostru.

Era un om voinic și frumos, îmbrăcat cu pantaloni și vestă înpodobită cu găitane și șuitașuri, peste cămașa ca floarea de albă. Mai cunoșteam și pe dascălița Luxița, nevasta lui, care venea des pe la mama fiind prietene. Mama 'i spunea că fac câte nebunii toate și că trage nădejde că numai dascălul la școală m'o cuminți.

Lelița Luxița zâmbea cu înțeles și spunea :

— Apoi acolo merge și cu nuiiua și cu linia la palmă, pentru ai care fac nebunii.

Când a venit ceasu, m'a luat tata de mână și a spus :

— Ei băete, de acum trebuie să mergi la școală, că 'ți o prinde bine și o leacă de carte.

Când am intrat cu tata în școală toți copii s'au sculat în picioare.

— Bună ziua dascăle! Iacă am adus și eu pe ortacul ăsta.

Bună ziua și bine ați venit sănătoși!

M-a luat de mână și m'a dus să șed într'un cap de bancă și după ce m'a lăsat să 'mi rotesc privirea peste toată sala, începe să mă descoase.

— Cum te chiamă pe tine?

— Nicolae.

— Cine 'ți a pus numele ăsta?

— ?!

— Ia spune tu Paraschivoiule!

- Nașu și cu popa la botez.
 — Auzi?
 — Âhâ!
 — Nu âhâ, aici se spune da.
 — Vezi tu ce e ăla de colo de pe perete?
 — Uite ăsta... și arată un om cu coasă în mână.
 — Il văd, e un om cu coasa în mână.
 — Așa e; acum ial, să mi 'l aduci încoa la mine.
 — Cum să 'l aduc? Nu se poate.
 De ce?
 — Poi ăla e pozat, ce D-ta ești chior de nu vezi?

Tata și dascălul au început a râde. Tata îi spune plecând:

- De la început o făcu boacăină!
 — Apoi suntem obișnuiți. Așa e la început. Să ști că băiatul are să învețe carte că 'i desghețat.
 S'a făcut apoi că nu mă mai bagă în seamă și a pus pe unul mic cât un nod — 'i țiu minte numele și acum — Cărdăețu Nicolae să spue o poezie. Și... prichindelul prinde să spue cam peltic:

Melcul are o căsuță
 Soarelece o peluță
 Vrăbia pene și fulgi
 Fluturile aripi lungi
 Spunem acum și tu mie
 Ce ai tu de avuție? etc.

Făcusem ochi mari și mă miram în gândul meu de câte știe prichindelul ăsta.

- Îți place?
 — Da.

Ei bravo! Ai început să îți minte pe da.

De atunci nu mi s'a mai părut grea școala. Am învățat să scriu și să citesc înaintea tuturor

și m'a numit Domnu monitor peste banca întâi.

Când veneam acasă împuiam capul mami arătându-i ce am învățat și ce am scris la școală. Mama mă asculta și urmărea cu drag lecție cu lecție. Ea care nu știa deloc carte a început să buchisească cu mine cuvintele și să știe cifrele.

— Ce bine e să știe omul să citească. Pentru cel care nu știe, cartea e mută—spunea mama.

La Sânpietru, după ce împodobisem sala cu flori de roman și de tei, făcând ghirlande de jur împrejur și coroane în jurul ramelor care încadra portretele Regelui și Reginei, s'a adunat toți părinții copiilor și a venit să cânte taraful de lăutari al lui Gligoran cu Gugă muscalagiul.

Școala s'a umplut de lume, de nu mai avea loc nici în bănci și nici în tinda de afară.

A rămas în sală grămădiți într'un colț numai cei ce spusese Domnul să rămână. După ce Domnul a ținut o cuvântare frumoasă s'au strigat premianți.

Am fost strigat întâiul. 'Mi a pus pe cap o coroană de merișor cu floricele și 'mi s'a dat câteva cărți. Mama era foarte mulțumită — asta o vedeam după ochi ei, de cum se uita la mine, că doară eram atât de isteț că uitându-mă în ochi mamei — știam ori s'o iau la fugă ori să mă alint lângă ea.

M'a luat de mână și am plecat acasă între femeile din mahalaua noastră între care era și lelița Luxița dăscălița. Mama pășea falnic cu lelița Luxița, amândouă în marame de borangic și mama mă ținea strâns de mână. Țineam sub braț cărțile și coroana, iar înaintea noastră un premiant al doilea din mahalaua Melăriței mergea țanțoș înaintea măși cu coroana pe cap și după el urmau mă-sa și cu ceva nemotenii.

Nu știu dacă mama era mândră că luasem

coroană, dar știu că de câte ori am vrut să'm desfac mâna din a ei, mă strângea ca 'n clește. Știa ce poamă sunt și că de așa fi 'sbughito de lângă ea, nu veneam acasă nici de amiaz, căci era o căldură de'ți venea să te bagi în apă așa îmbrăcat cum erai.

Mama dacă și ducea acasă odrasla încoronată, nu vrea să'i dea frâu liber și să uite de casă și de masă.

— Bravo ție Nicușor — spune lelița dăscălița — mergi bine și cu cartea și cu ștregăriile, apoi către mama, care n'o prea aproba:

— Lasă lelițo, că așa a lăsat D-zeu! Copiilor dacă le place joaca le priește și cartea, că așa aud și eu de la dascălu!

De atuncea 'mi a fost dragă școala și cartea.

*
**

În toate verile după vacanță duceam aceiași viață de muncă sub îndemnul, povața și voința mami, care nu cunoștea șovăire.

Plecam de dimineață cu vitele la pășune și după ce le aduceam în obor, trebuia să iau secera și să tai costree de prin porumbi, pentru viței, apoi să culég de pe vreji foi de dovleac pe care trebuia să le tai mărunț cu barda pe un tocător pentru rațe și rătuști. Trebuia să culeg maldăre de urzici pentru puii de curcă. Trebușoara asta era din cele mai grele. Deși aveam o mânășe de lână, dar acele urzicilor trece și prin mânășe și vai de mâinile mele. După ce le culegeam trebuia ferte, tocate mărunț, frecate cu făină și muiate cât trebuie cu lapte dulce. Puii de curcă sunt belalii de crescut cum se spune prin partea locului. După ce umpleam postăvile cu hrană pentru aceste orătenii ale curței — și mărturisesc că spre necazul

meu dar spre bucuria mamei — nu erau puține.

Când mama le chema dimineața la ceva grăunțe strigând ca din trompetă : pui, pui, pui, se umplea bătătura de fel de fel de păsăreturi. Părea că mama știe să le vorbească în limba lor.

Le ținea cât le ținea socoteala, dar numai ce o auzeai :

— N'ați putea voi copii să dați de cărătenia găinei celeia moțate, cu o pană albă în coadă și cu pinteni de pene pe picioare ? N'am prea văzut-o la mâncare.

— O fi mâncat-o uliu ori vre-un dihor, — își da tata cu părerea.

Nu trecea o zi două și pintenoaga mamei cu pana albă în coadă eșa la lumină cu câte 20 de pui după ea. Cine știuse unde ouase și unde clocise !

Nu mai vorbesc că frate-meo Gheorghe — constatase mama — că are noroc la boboci de găscă și de rațe iar eu sânt stâns de noroc. Al treilea frate Zamfir, avea noroc la puii de curcă. Când trebuia să se pună cloștile și găștele, ori curcile pe ouă, mama ținea ca ouăle, după ce era cercetate de ea, ținându-le cu mâna în zarea luminei și cu cealaltă umbrindu-le deasupra ca să vadă părăluța, dacă oul e bun sau nu, le da frățiorilor mei să le așeze în cuib. Mărturisesc că aevau un noroc strașnic, căci câte ouă punea atâția pui scotea, dar asta spre necazul meu care ca frate mai mare trebuia să muncesc spre a hrăni atâtea lighioane.

După ce împăcam lumea lighioanelor înaripate, eram liber s'o șterg la scaldă. Acolo era lumea mea. Mă întâlneam cu prietenii la anumite „toi“ sau „gâldaie“ unde înotam în toate felurile.

Înainte de a intra în apă repezeam pe deasupra apei câte o piatră lătăreață care sălta în

curbe de șase, șapte ori pentru dracul din răgălie, alta pentru dracul din „somină”, apoi intram la scaldă.

În scaldă după câteva înoturi voinicești, ori fie care după cum știa, începea bătaia cu apă. Fiecare isbea apa cu călcâiul palmei în spre cel din fața lui, și cu atâta iuțeală că apa te plesnea peste față și piept ca și cu biciul. Cel rășbit, dacă se întorcea cu spatele, cel ce'l răsbise îl isbea în spinare nu numai cu apă dar și cu nisip, de se făcea pielea roșie ca racul fert. Dacă un luptător scotea pe unul din luptă, da ajutor tovarășului din stânga sau din dreapta, după cum era situația. Și câte meșteșuguri strategice nu știam noi în aceste bătălii în apă! O mișcare de mână dibace, socotită după cum mișca capul adversarul, era destul să'i vâri apă în ureche, ca să'l scoți din luptă. Unul învins astfel, cădea toți după el, căci învingătorul 'i lua pe ceilalți pe flanc.

Scalda ținea până la amiază, cu tăvăliri în nisip ferbinte și iarăși cu înoturi de întrecere și bătaia cu apă.

Scalda ne făcea adesea să uităm că avem vite de scos din obor la pășune. Atuncea numai ce auzeam :

Dumitre !... Nicolaie !... Costică !...

Era vocile mamelor care ne chema la datorie. Și ce voci ! Adevărate trâmbițe, care se auzea dela un cap al satului la altul.

Ca să scăpăm de aceste trâmbițe, care nu ne lăsa să ne facem de cap cât am fi vrut noi, cei care eram grozavi înotători, ne duceam la scaldă pe Bistrița, aproape de Hobița, depărtare de un kilometru.

Acolo erau toi în lege, adânci de se scufunda casa în ele. Acolo puteam să înotăm în picioare, pe spate, șerpăște, pe distanță de zeci de stâjeni.

Când prindeam de veste că a trecut amiazul și vitele stau nemâncate, ne îmbrăcam în pripă și tiva acasă. Nu mai dam ochi cu cei de acasă, ci deschideam doar poarta, căci vitele care 'și știau timpul lor când trebuie scoase la pășune, se adunau ciomog nerăbdătoare înaintea porței.

— Mai vii tu acasă diavole impelițat!.. No să te mai uite D-zeu altă dată pe ape — s'auzea vocea unei mame.

* * *

Ispita.

În anul acela, pela jumătatea lui August, dușesem vacile la păscut pe miriștea de peste Bălta Séacă. Pe poteca ce trecea pe moșia noastră, dinspre drumul dealului spre podul Bălții, venea o femeie cu un paner pe cap.

— Ce ai în paner, leliță? întreb eu așa, ca să mă aflu 'n treabă.

— Iacă, câți-va struguri, că au prins a se coace pe ici și colea. Na și ție unul.

— Bogdaproste!

La prânz spun mamei :

— Azi am mâncat struguri copti dela o femeie ce venea din deal. Să mă duc să aduc un coș pentru noi?

— Să te duci.

Am luat coșu și am plecat în deal, uitând în ziua aceia de scaldă. Ajuns la vie am început să strig pândarul. Pândarul nu răspundea de loc. Liniștit că mi-am făcut datoria, am intrat în răzoarele noastre de vie și am cercat ici un buciom de vie, colo altul și, unde găseam strugurele cu bobul moale și dulce, îl tăiam cu

briceagul și 'l așezam în coș. Mai de vale se auzea ca într'o toacă: toc... toc... toc.

„Ce comedie o mai fi și asta?“... Mă uit mai cu băgare de seamă și zăresc o drăcie care se învârtea într'o prăjină, în vârful unui copac înalt, și care tocănea de zor. Era o sfârlează, pusă în mijlocul plaiului de vii ca să sperie pasărilor, să nu mănânce strugurii oamenilor. Auzisem de sfârlează, dar nu văzusem. „Barim să văd cum îi făcută, să-mi fac și eu una la fel“ gândii eu.

După ce am umplut coșul cu struguri, 'l-am închis în pivniță.

Pe atunci în dealul Brădicenilor aveam două pivniți: una mare, unde țineam beuturile, și alta numită „Pivnița dela răzorul lui Vasile“, care era goală, și în care se puneau fânul ce se cosea de prin pruni. În deal fiecare om avea la capul răzorului său de vie și câte o pivniță din bârne groase de lemn, cu câte una, două sau trei încăperi, de cum îi era și via de mare.

Dealul făcea impresia unei ulițe de sat cu toate casele pustii... Și Doamne, ce frumos era în deal! În jurul pivnițelor numai pruni, meri, peri, nuci, încărcăți de roade, cu crengile în proptele, ca să nu să se rupă sub greutate. În unii pomi se suia via, formând halângi pline de struguri, iar în fața pivnițelor bolte umbroase, sub care spânzurau struguri de toate felurile.

Pe gardurile de viță uscată, sau de nuele împletite, se ridicau acoperindu-le rugi cu ramurile încalcite, plini de mure care pătau cu negru frunzișul verde, iar printre ei ici-colea se ița măceși cu măceșe roșii, ca boabele unei matanii de mărgean. Pe sub prunii dela obrațul viilor era numai iarbă și flori fel de fel, iar în vale pe coastă se întindeau în fața soarelui viile, ca un covor verde, în care sclipea chilimbarul gordi-

nului, ori rubinul braghinei. Din stufiguri se auzea flueratul măestrit al mierlelor, iar din iarbă săsăitul lăcustelor, ori piruitul monoton și dulce al greerașilor de vie.

Nu te mai îndurai să pleci din deal... Dar în raiul acesta dumnezeesc de frumos, ca și în raiul lui Adam, era ceva ce mă ispitea: sfârleaza, care la ori ce adiere de vânt îmi aducea aminte, prin păcănitul ei, că era acolo sus în vârful copacului.

N'am mai putut înfrâna ispita și am pornit-o așteamătu spre copacul cu pricina. Nimeni în prejur... Tăcere și săsăit de lăcuste. Măinile par'că mi s'au prins fără voie de crengile copacului, și atât a fost, că până sus am săltat ca o veveriță.

M'am urcat pe prăjina înaltă ca de doi stâneni, care era legată de copac cu sârmă, și am scos sfârleaza, pe care am aruncat-o jos, făcându-i vânt mai departe, să nu se încurce în crăcile gorunului, ca să rămâie agățată.

Nici nu știu cum am ajuns din cracă în cracă până jos, dar știu că nu m'am coborât pe unde mă suisem, ci am brodit o cracă depe poale, și lăsându-mă spre vârful ei s'a mlădiat sub mine, până ce am ajuns aproape de pământ. De aci zdup, jos, am înhățat sfârleaza, și fuga pe coastă în sus, simțind că-mi iese sufletul de oboseală și emoție. Am ascuns sfârleaza sub fânul din pivnița dela răzorul lui Vasile, apoi m'am dus la pivnița mare, unde așezându-mă pe prag, am început a ciuguli la boabe dintr'un strugure, gândindu-mă la isprava ce făcusem. De odată iacă și moș Bănică pândarul...

— Bine, măi nepoate, ai chemat pândarul când ai intrat în vie?

— Ba bine că nu!... Am strigat de mi s'a spart pieptul, dar se vede că D-ța pe vremea

asta dormi la umbră, în loc să păzești viile oamenilor.

— Bine, bine, lasă asta... Dar nu cumva ai văzut tu, nepoate, cine mi-a furat mie sfârleaza din plaiul viilor?

— N'am văzut pe nimeni!

— Mă nepoate, dă-mi sfârleaza!

— Eu nu ți-am luat-o. Uite, ca probă, că nu-i aici.

— Asta o văd eu, da' vorba unde-i?

— Da' ce? Eu sânt pus să ți-o caut?

— Mă nepoate, eu zării unul; cam sămăna cu tine. De...! eu am ochi de pândar.

— Ei, câți n'o fi sămănând cu mine!

— Și... zi, nu vrei? Ha?... O să fie dandana mare...! O să spun primarului, care o să te aducă cu vătășelul... Ei, o să pată boerul Ion și rușinea asta, să-și vadă feciorul cercetat la primărie!

„Ei drăcia, dracului...! se încurcă lucrurile — gândeam eu —; poate aude și Domnu, mama, vecinii... Ce râsu dracului!... Mi-o face afurisitul de moșneag, că 'i cam zăbăuc, nu-l tae capul mult!“...

— Măi moș Bănică, eu par'că am zărit pe unul, care cam sămăna cu mine, prin dreptul pivniței lui Vasile... Vezi, nu ți-o fi cumva sfârleaza pe acolo prin fân?

— Că bine zisăși mă nepoate! Ala trebuie să fie, dacă cam sămăna cu tine... Mă duc s'o iau... dar acum să-mi spui de unde ai luat strugurii, ca să știu să-i spui lui tat'-tău unde s'a făcut dără în vie; că de n'oi ști, nu-mi dă tainul.

— Din pieptanul de deasupra de părul ăl dulce.

Moș Bănică s'a dus să-și caute sfârleaza, iar eu am luat coșu, am închis pivnița și mi-am luat tălpășița spre casă.

După o săptămână, ne pomenim cu moș Bă-

nică la noi acasă. Venise să-și primească tainul de făină, slănină, ceapă și fasole. Cum tata avea alte treburi de făcut, m'a trimis la pivniță să-l cinstesc pe moș Bănică cu o țuică-două. I-am dat cu cinzeaca mare...

— Ei fi spus tatei pe ăla cu sfârleaza ?

— Da' nu-mi fac eu de dragoste cu burueni de urât, măi nepoate...! Pândarui adevărat știe multe, dar tace... Cine ar mai da moșului țuică cu cinzeaca mare ?

„Al dracului moșneag...! nu 'i prost — gândeam eu — și l-am dichisit bine cu mai multe cinzeci pline.

La spovedania dela Crăciun, am spus popei păcatul. Mi-a dat o sută de mătăanii, și am fost bucuros că am scăpat numai cu atât, că n'am intrat în gura lumii și m'am izbăvit și de păcat.

Când eram mai mare, am povestit alor mei tărășenia cu sfârleaza, și de câte ori venea moș Bănică pe la noi, îl luam la pivniță să-l cinstesc.

— Ți-aduci aminte, moș Bănică, de ăla cu sfârleaza ?...

Moșneagul clipea șiret din ochi...

— Oț ești mă nepoate...! Mă iei la vale... Apoi către mama :

— Ai văzut d-ta, logofeteasă, ce haiduc îmi erea'mnealui când era mai mic ?...

*
**

Călugăreni

Clasele primare, le-am urmat toate în comuna mea. Și ce învățătură D-ne ! Par'că-l văd pe Domnul Buligan învățătorul nostru !.. Înalt, voinic și frumos, model de cinste și de cuvîntă. Avea vocea sonoră ; o sonoritate muzicală, care te atrăgea.

Când vorbea Domnul, să fi tot ascultat!... Când ne vorbea de bătăliile lui Mihai Viteazul la Călugăreni, ori de ale lui Ștefan cel Mare dela Podul Înalt, Valea Albă ori Codri Cosminului, ne ticăia inimile înfiorate de isprăvile strămoșilor și nu s'auzea decât sbârnăitul muștelor în clasă.

Până și loazele mici dintr'a întâia, căsca ochi mari ca niște cățăluși care stau cumiști cu botul pe labe, și ascultau mărețele isprăvi...!

Atât ne trebuia — ca după eșirea din clasă — să punem în practică, în livezile dintre grădini, cele auzite de la Domnul... Ne împărțeam în cete — turci și români și să te ții la bătălii, care de care mai strașnice !

Livezile dintre grădini, erau pentru noi țara. Prin aceste livezi, curgeau trei pârae provenite din niște izvoare care nu secău niciodată. Curgea aci pe un prundiși de pietre mărunte, aci forma niște smârcuri unde te afundai până la genunchi.

Ele era botezate după fantezia noastră : când părăul de la Podul Înalt, când Neajlovul, când Dunărea ori Nistru. Și... nu era lecție de istorie cu vre o bătălie strașnică pe care noi să n'o fi aplicat pe teren.

Ca premiant întâi al clasei, aveam firește rolurile de căpetenie : Mihai Viteazu, Ștefan cel Mare ori Bădică Traian Impăratul.

Ca împărat, făcusem cu oșteni mei un pod de piatră peste Dunăre — adică peste balta cea mai lată, de se cruceau oameni când treceau pe acolo. Il făcusem din bōlovani, orându-i așa că podul avea vre o șase bolți, pe care cel mai meșter zidar nu le ar fi făcut mai bine. Capetele podului, era iar o minune, fără să mai spun de parapetele de pe alături, aidoma cu ale podului lui Traian din cartea noastră de Istorie.

Aveam armata mea, din mahala, care mă as-

culta orbește. Frate-meu Gheorghe făcea pe Decebal când eu eram Traian, ori pe Sultanul turcesc când eram Mihai ori Ștefan.

Unul Gheorghe al lui Dragotă, făcea pe Ghirai hanul Tătarilor. Ca oșteni de seamă avem pe frații mei Zamfir și Dumitru; pe Dumitru Dragotă, fratele lui Ghirai, Pe Costică al Preotesei, pe Grigore al Floricănoaiei, pe Gheorghe Baltă pe frații Trușconiu, pe Gheorghe al lui Lascu, poreclit de noi Raveca și pe ai lui Ghibiciu, amândoi frați.

Bătăliile erau date cu toată îndârjirea și nu erau fără pericol pentru vre-una din tabere. Aveam fiecare o îndemănare, de a arunca cu piatra, că puteam lua vrabia de pe gard, mai abilit de cât cu pușca, dar mai aveam și îndemănarea de a ști să ne ferim.

Ne băteam dintr'o parte și din alta cu pietre. Ochi ne era țintă, la adversar, prinzându-i mișcarea și direcția cum vine piatra. O săritură în lături și piatra trecea sbârnăind mai departe.

Fiind în clasa V-a, eram monitorul general pe întreaga școală. Unul din Drăgoești Paraschivoiu Dumitru, poreclit ursu, care era în aceeaș clasă ca premiant al treilea, deși mai voinic la trup, ca noi toți, dar pe care 'l doboram la luptă dreaptă, are îndrăsneala să facă pe Sinan Pașa și să 'mi declare război, ca să 'mi ia toate țările până la hotare și să le prefacă în pașalâc.

Imi anunț căpitanii și chem în ajutor pe Ghirai cu toți tătari lui.

— Ghirai, să nu ne bată Turci!

— Lasă pe noi, că dau ei de dracu la Neajlov.

Sinan Pașa, avea pe toți cei din Drăgoești, cam vre-o treizeci la număr și la el mai trecuse și doi din oștenii mei mai hărțuiți prin războaie— Picu lui Mongescu și cu frate-său Vasilică, pentru

că se chema că dacă au casa la ulița mare, fac parte tot din împărăția turcului.

Picu era premiant al doilea după mine și ar fi dorit să mă învingă într'o bătălie, să 'mi surpe faima față de toată lumea din școală.

Aveam vre-o 17—18 oșteni în totul, dar unul și unul. Abia am putut să deslipesc dela ei pe vărul Goga ăl mic, și să 'l fac să treacă în tabăra noastră.

Goga ăsta era un prichindel, dar nu știu cum aducea mâna, că svârlea cu piatra mai mult de cât oricare din noi. Pe el l'am pus căpitanul artileriei. De ursu nu ne era frică, dar de Picu și Vasilică, ne cam teameam că învățase meștesugul răsboiului cu noi.

'Mi am tocmit căpităniile, făcând pe frate-meu Gheorghe să fie Preda Buzescu.

După ce a eșit Domnu din clasă și l'am văzut că a cotit după ulița din capul satului, numai ce ne-am și despărțit în tabere, și ostilitățile au și început.

Sinan cu ai lui, ne-a luat în hăituială, până ne-a băgat în golul dela șetre, unde se făcea bălciul de Dumineca.

— Uite cum fuge Mihai cu ai lui!... Pe ei băeți!...

Și.. ne-a respins în livezile dintre grădini. Aci am dat de proviziile noastre de gloanțe, adică de pietre.

Picu și cu Vasilică resping pe Preda Buzescu peste Neajlov, Ghirai 'i sare în ajutor și lasă podul fără apărare. Repede las pe Goga la aripa dreaptă și 'l iau la harță pe Sinan, care cât p'aci să treacă podul, și 'l opresc pe loc.

— Băeți țineți-vă bine, că ne iau păgâni țara — răcnesc eu pe front.

Buzescu ia la fugă pe pașa Vasilică și 'l lovește la un un picior; Ghirai fugărește pe Picu, care

împiedicându-se cade în mlaștină umplându-se ca dracul de noroi și 'l ia prizoner. Eu țin piept isbind cu furie în tr'ai lui Sinan și aud pe câțiva schincind că fusese loviți... Pe semne Goga nimerise pe uni cam din coadă. că se auzea „a-oleo“ iar eu am nimerit cu o piatră în capul lui Sinan Pașa, căruia a început a 'i curge sânge de sub căciulă.

Când a început a răzni că 'i am spart capul, toată ceata păgânilor au luat-o la fugă și noi după ei, sburăturindu-i mereu cu pietre, până ce 'i-am scos și de la șetre, mai gonindu-i și pe ulița mare, până în dreptul lui Motroacă.

Se uitau oamenii la noi ca la dracu făcându-și cruce de atâta îndârjenie, iar femeile au început să țipe și să oțărăscă, că „se omorau nebuni“.

Sinan a plecat cu capu spart, și mulți dintr'ai lui șonticăind din cauza loviturilor primite. Eram teafăr cu toți ai mei și bucuros că țara era curățată de păgâni, ba le mai luasem și din împărăție. Am intrat în ulița noastră, bucuroși că am câștigat o mare bătălie, cum n'a mai fost niciuna până atunci.

Bucuria noastră s'a șters a doua zi. Pe semne că oameni reclamase la Domnul și Domnul a luat informații de ce s'a petrecut că 'l am văzut intrând în clasă posomorât.

Să iasă afară Mihai Viteazu!...

Ce să fac?... Am eșit... Mă știam cu musca pe căciulă.

Să poftească Sinan Pașa, cu toți pașii lui, Preda Buzescu, și Ghirai hanul cu toți tătari lui...

Și... Doamne, ce nuele ne-a mai tras la palmă de ne venea să ne tăvălim pe jos de usturime, dar am îndurat cu vitejie și nuelele.

Ne-a pus apoi pe toți capii răutăților în genunchi după tablă și a oprit toată clasa să nu mănânce de

prânz afară de câțiva din mahalaua Melăriței, pe care 'i a văzut că sau dus cuminți acasă.

După ce Domnul a plecat recomandându-ne să rămânem în genunchi până vine după amiază, m'am apropiat de Ursu.

Te doare rău mă frate Dumitre?

Nu mă mai doare. M'a durut atuncea când curgea sânge, dar aseară 'mi a pus mama funingine pe rană și s'a prins sgaibă.

Imi pare rău că te-am lovit, dar dracu te a pus să declari război lui Mihai Viteazu și să ajungi cu urdia ta până la Neajlov?!... Nu spune la carte că acolo li s'a înfundat turcilor? Să mai poftiți și altă dată!

Am pus iscoade să știm când se ivește Domnul să ne găsească la locul nostru de canon, căci când a plecat abia trecuse de colț că noi ne-am și sculat din genunchi.

Când a venit, după prânz a venit mai târziu și ne-a dat drumul ertându-ne de pedeapsă...

Niciodată nu va știi țara cât 'i datorește dascălului nostru! — căci din dragostea pentru ea mulți din colegi de odinioară 'și au lăsat oasele apărând-o când a venit ceasul cel mare, cu elanul și însuflețirea când își apără o țară în miniatură a închipuirii lor, cu râuri scumpe — râurile strămoșilor, ce scâlda inimile noastre mici pentru faptele mari...

Trecând într'o vară, mai ani trecuți cu bătrânul meu dascăl pensionar prin dreptul «fântanei monument» unde e pomelnicul celor căzuți în războiul de întregire — îmi ridic discret pălăria.

Dascălul prinde mișcare și făcând un gest domol cu mâna spre fântână — spune:

— Copii mei săraci!... 'Și-au făcut datoria până la capăt!...

Și între gene i-se frământă o lacrimoară iar eu gândeam în sinea mea.

— O dascăle, cât de mare ai fost pentru timpul tău!

Din aceste timpuri ale copilăriei fericite port și azi pe cap un semn, dela apărarea vitejească a unei cetăți de stobori, unde eram asediat de fratele meu, iar din războiul cel adevărat al țării ce am visat-o mare—un răboj în spinare, făcut de o schije de obuz, în munți Sovejei din țara lui Ștefan Cel Mare!...

*
*
*

La spovedanie

Copilăria trăește cu închipuirea. Ce n'ași li vrut să fiu. aceia nu eram. Eram după plac eroul ori cărei povestiri...

'Mi am făcut arc și tolbă cu săgeți, cum avea strămoși Daci, dar nu arc așa de mântuială, o nua îndoită legată cu ață și o țepeligă de șindrila drept săgeată, ci arc adevărat din nua de corn groasă și mai înalt decât statu meu, cu coardă din maț de berbec răsucit, și săgeți cu vârf de fier ascuțite cum e gura briciului, împănate cu pană de curcan la coadă. Băteam cu arcul la 80 de stânjeni, iar ca ochitor, mulți corbi, ciori, și ceauce aveam pe suflet! Aveam și lancia, la fel cu cea jugrăvită pe icoana Sfântului Gheorghe ori Sf. Dumitru și aveam și topor mic, un fel de săcurice că săcurea lui Mihai Viteazu a cărei model îl luasem după tabloul din clasă, unde era pozată statuia lui Mihai Viteazul din București, în fața Academiei.

Câte căpețe de făină n'am dat eu lui Argint țiganul, ferarul din satul nostru fără de știrea tatei și a mamei, să pot avea aceste arme vi-tejești!...

Tata mă trimetea la moară ca să iau seama une ori la măcinșuri și să iau vamă din ce să măcină și D-zeu știe de câte ori n'am luat vama indoită ca să dau ferarului făină drept plată pentru făurirea armelor mele.

Când m'am spovedit de paști, 'mi a dat popa 300 de mătănii și m'a făcut să dau „zău“ că n'am să mai fac acest păcat care mă va face să ard în focul veșnic al Iadului, cu atâtea căpețe pline cu plumb topit, câte am luat ca vamă pe nedrept, și că dela cei care știu că am luat cât nu se cuvenea să 'i las să macine fără vamă de două ori ca să mă poată erta D-zeu de păcate. Numai după ce am promis 'mi a dat popa grijania...

De frica Iadului și ca să 'mi erte D-zeu din păcate, nu luam vamă dela cei care 'i știam săraci și rugam pe D-zeu să erte și din păcatele tatei de va fi având...

**

Nunta cucoanei Nenuța.

Intr'o seară de iarnă, se adunase la noi câțiva din prietenii tatei, între care popa Niță cu preuteasa și vărul său Cartianu. Se brodiser să fie la noi și tușa călugărița dela biserica domnească din Tg.-Jiu — sora tatei. Venise să se sfătuiască asupra căsătoriei fiului său Gheorghiuța, căruia i se aprinsese călcăiele după o fetișcană frumoasă dar săracă și asta era aceia ce nemulțumea pe

călugăriță. Tușa fusese preuteasa popei Ioniță dela Biserica Domnească, și după moartea popei intrase în tagma călugărească.

Ca preuteasă știa multe din ale lumii.

După masă, au trecut toți în odaia mare și s'au așezat pe paturi, pe lavițe și pe scaunele câte erau în casă. Tata a adus un clondir mare de vin roșu ca sângele de epure, iar mama tava cu pahare. Știam că de acum vor începe să povestească și eram numai ochi și urechi.

—Ei frate-meu —începe călugărița — nu mai e lumea ca odată!... S'a dus vechile obiceiuri... Acu se merge repede cu trenu, nu ca altădată cu carul ori cu căruța... Acum băeții îți trântesc nora 'n vatră fără să vrei, iar fetelor le lucesc ochi ca la mâțe, după băeți...

Odată, îmi aduc aminte, m'a chemat Luxița protopopoaia, să mergem pela cucoana Ruxanda a lui Barbu Vălaru, o prietenă a noastră. Ne-a primit cucoana Ruxanda cu toată cuviința și după ce ne-am sărutat noi, ne-am așezat la taifas câte trele pe un divan mare, după obiceiul de atunci. Protopopoaia începe:

—Am venit să te vedem draga mea și să mai vorbim între, noi că așa a lăsat D-zeu să se vadă om cu om și să se întrebe de sănătate.

—Bine făcurăți săruta-v'ăși ochii, că tot eram eu singură și isprăvisăm cu trebile. Nu e vorbă nu prea am eu multe de făcut, că slavă D-lui acum am ajutor. Ei Smărăndiță!... Și cucoana Ruxanda bate în palme.

O fetișcană răsărită ca un bujor, ne aduce pe o tavă dulceturi și cafele, apoi ne lasă singure.

—Să-ți trăiască ajutorul cucoană Ruxandă și să aibe parte de ce i-o fi drag pe lumē, spune cucoana Luxița, uitându-se lung după fată... Da eu de colo:

—Ai să dai de potcă cu codana asta: Are să 'ți ia casa foc odată, cucoană Ruxando!

—Ei, poi ce o fi, dela Dumnezeu să fie, că ale zestrei le-am cam încherbat.

Protopopoaia îmi trage cu chioarda ochiului. Eu pricep cum stau lucrurile și încep:

—Da cu Gheorghe al tău Luxițo fată, nu e cumva vreun rost de petrecere în cârnelegiile astea?

—Păi abia a terminat casa... Și apoi e prea tânăr, îngăimează vorba Luxița.

—Insurătoarea de tânăr e ca mâncarea de dimineață, ca să fie omul la drum lung spune cucoana Ruxanda, zâmbind cu înțeles.

—Așa e cucoană Ruxandă... Dar... vezi, el nici nu se gândește... Mă gândesc eu, că mi-ar trebui o noră—de pildă o codăncă—cam ca Smărăndița D-tale, că am auzit prin lume că ai o fată — să-ți trăiască — care n'are pereche de harnică!...

—Așa o noră mi-ar trebui mie!

—E adevărat ce ai auzit cucoană Luxiță... Ce să spun — ași mânia pe D-zeu. Ea pune murăturile, face magiunul, troșia, opărește prunele pentru iarnă, uscă poamele pe lese, face dulceturile și șerbeturile de trandafir, beltelele de gutui și apoi să vezi lucru ce ese din mâinile ei!... Scrie cu acul, nu coase, iar cât despre alesături în război, uite scoarțele cum stau grămadă până la tavan.

—Văd, văd, cucoană Ruxandă!... Dar să-l vezi și pe Gheorghe al meu! A pus vie pe toată părloaga din dealul Târgului, a pus pruni pe obrațele de sub pădure, și-a făcut un palat de case ca un pahar de frumoase. El supraveghează acum trebile gospodăriei mai abitir ca tat'su. Și apoi nu-l avem decât pe el!...

—Cum văd eu, coană Ruxando și coană Luxița, vă cam trage așa spre încuscire... Să fie într'un ceas bun!—spun eu.

—Să dea D-zeu — răspunde cucoana Luxița. —Amin zice cucoana Ruxanda—dar să spunem și oamenilor noștri să știe iar de o fi și cu vrea lor și voia lui D-zeu, eu mă bucur depe acum de încuscire.

—In seara Sâmbetei ce a urmat, a venit Luxița cu protopopul ei și cu băiatul de ne-a luat pe mine și pe popa al meu să mergem la al de Vălărenii.

Când am intrat în curtea caselor lui Cuconu Barbu, ne iese înainte chiar d-lui, apoi când suim în ceardac, răsar în privazurile ușilor dela odăi, cucoana Ruxanda și Smărăndița.

—Bună dimineața la D-voastră coane Barbule!

Cuconul Barbu zâmbește șiret și chiorăște 'n spre răsărit — chit să vază de e dimineață.

— Bună să fie, dacă o spune cinstita față a Sfințiilor Voastre!... Mai poftiți în casă.

Smărăndița a pierit ca năluca și s'a mistuit la cuhnie, iar Gheorghe ca bobleț ce era, cască ochii fără să priceapă și învârtește căciula în mâini incurcat și rușinos.

— Măi Ruxandă — fata moșului — ia vezi tu de ceva de ale gurei, că n'o să plece Sfințiile lor dela noi ca dela o moară spartă, spune cuconul Barbu luând dintr'un cui din perete, cheile dela beciuri.

Farfuriile, șervetele și tacămurile sbura ca niște fluturi albi sub mâna iute și îndemnatică a cucoanei Ruxanda, iar Smărăndița se ivește cu o tavă mare cu ulcele smălțuite și un urcioraș cu țuică bătrână, lângă care adusese așa ca gustare trandafiri de porc afumați și bucăți de limbi de

porc afumate și fierte, cu niște murături să le mănânci cu ochii, ca să meargă țuculița.

Nu golisem bine farfuriile cu gustări și nici nu isprăvisem urciorașul, că iacă și pe cuconul Barbu cu un coșcogeamite clondir de vreo cinci oca, cu vin cum 'i chilimbarul, din viile lui bătrânești.

— Că bine-ți dete în gând măi Barbule — spuse popa al meu — la vin bun se înveselește inima omului și se desleagă limba creștinului.

Am ospătat cu toți din bunătățile ce ni le aducea Cucoana Ruxanda și Smărăndița de parcă veneau dintr'un isvor nesecat.

Cam pe la sfârșitul mesei îmi face semn protopoaia și eu înțeleg.

— Hai Gheorghe maică dincolo — că dumnealor au ceva de pus la cale, și l-am trecut pe băiat în odaia de mijloc, spunând Smărăndiței să-i aducă ceva plăcintă că lui nu 'i s'o ajuns. Fata a adus talerul încărcat și a sbughit-o lăsându-l singur. Eu am trecut dincolo, când popa al meu începe :

— Să vedem acum și de tocmeală. Ei, ce dai frate Barbule ?

— Dela noi puțin, dela D-zeu mult !... Și începe să înșire delnițele de pământ, ecareturile, vitele și galbinii pe care le da fetei de zestre.

— Păi cam puțin cucoane Barbule ! Dar ne-om împăca noi, dacă mai dai și răzoarele de vie din dealul Târgului, megieșe cu ale băiatului și pogoanele de lângă moșia Pleniceanului, care tot pe aproape sunt de altele ale băiatului, nu de altceva, da să nu se piardă timpul în vreme de muncă trecând dela o delniță de aici, tocmai la alta 'la dracu 'n praznic.

Popa o adusese bine din vorbă că protopopul își mângăia barba zâmbind cu încuviințare.

— D'apoi eu și baba, cu ce rămânem părinte ?

— Las că mai ai d-ta gălbinași destui la chimir și venitul dela două prăvălii... Ai dela D-zeu destul nu duce grije...

— Nouă ne-a cam trecut făina prin traistă cuscre... Eu ce-am avut am dat tot băiatului... Am oprit doar casa veche de lângă casa copiilor, iar banii de comand pentru mine și protopopița, om strânge cu voia Domnului dela patrahir.

— Ei, păi ce-i al meu, n'are să fie tot al copiilor?... Așa că... hai să fie pe voia Sfinților voastre într'un ceas bun și cu noroc dela D-zeu incheie Barbu.

Popa a scris foaia de zestre și după două Dumineci s'a făcut nunta.

Tinerii s'au așezat la casa lor, unde cucoana Ruxanda și cu protopopița așezase toate cum trebuie într'o casă gospodărească. După trei zile dela nuntă, m'am dus pela tineri, că erau finișorii noștri. Am intrat așa înadins busna. I-am găsit ca doi gugustiuci bătrâni, așezați el pe o laviță ea pe marginea patului, posomorâți și streini unul de altul. Am priceput că nu-i lucru curat. Am luat pe Gheorghe în odaia de alături.

— Ei, fine, ce mai vești povești ?

Gheorghe tăcea.

— Măi fine, bag seamă că voi nici n'ați fost bărbat și nevastă!?...

— Păi mie 'mi e rușine nașe preoteasă.

— Prostuț mai ești măi fine Gheorghe!... Caută și tu să intri în vorbă cu fata. Infreabă de ceva, spune-i vre-o snoavă ori vre-o poveste, născoceste și tu ceva ca să prindeți vorbă împreună, apoi o mai cuprinzi așa cu brațul pe după mijloc ca în glumă, până se dedă fata, că așa scrie la Sf. Scriptură să fie bărbatul și femeia unul al altuia. După ce l-am dăscălit pe Gheorghe, l-am trimis p'afară și am început cu fina :

— Fata maichi, nu e bine ce se petrece la voi!... Până acum ar fi trebuit să fiți și voi, de... bărbat și nevastă.

— Poi eu ce să zic, dacă el nu zice nimic...

— Ia-auzi acuma na!... Păi să nu mi stai închiondurată și mutulică... Prinde de arată și tu vre-o scoarță frumoasă și întreabă de-i place ori nu, vre-o zăvelcă din cele cu flori lucrate de tine în alesătură și pe urmă de te-o cuprinde cu mâna de după mijloc să nu 'l ghiontești și să fugi de el ca o căprioară sălbatică. El o să înceapă să te desmerde, că ești ca o păpușică de frumoasă fata maichi, și o să-i dea inima brânci spre tine. Gheorghe al tău, e un bujor de băiat cum nu se mai află în tot târgul, de oștează multe fete de dragostea lui, da el săracu ce știe, a deschis ochii pe tine ca pe o floare scumpă. Să-l mângâi maică că așa scrie în Sf. Scriptură să se mângâie oamenii între ei.

.....

Azi frate-meu, protopopu și cu cuconu Barbu, joacă pe genunchi doi nepoți ca niște bujori, iar cucoana Ruxanda și cu protopopoaia două fetițe ca două zambile... Finu Gheorghe își muncește pământurile, de umple cu bucate din belșug casa lui și pe a bătrânilor, învârtește negoțuri care-i merg tot în plin și cumpără la ecareturi.

Fina mea deși are patru copii, e tot tânără și frumoasă de bleojdesc cucoanele ochii pe ea când ese la plimbare în butcă, ori când vine la biserică s'asculte Sf. leturghie.

Le-a dat D-zeu finilor mei de toate din berechet iar la Paști și la Crăciun, încarcă sf. biserică cu lumânări și sfintele candelă cu undelemn.

Așa se căsătorea tinerii altădată prin potrivirea părinților și le ajuta D-zeu în căsnicie, că nu se

pomenea de scandaluri și divorțuri ca azi,— spunea tușa oftând.

— Drept ai glăsuț, maică preuteasă, închee popa Niță.

Mama mai aduce un clondir cu vin și după ce popa umple toate paharele după cuvînță începe tata :

Să vă povestesc și eu de o nuntă de acum cincizeci și mai bine de ani, de care s'a dus pomena. L-ați cunoscut pe postelnicul Niță Mămară, că doar de abia de un an și mai bine s'a dus să doarmă în sânul dreptilor...

Boerului Niță Mămară, i-a venit, ca la ori ce om sorocu însurătorii pus de ursători. Găsise o fată pe partea Mehedințului, peste Bujorescu spre Miculești și s'a fost ajuns cu părinții fetei. A fost în pețit și s'a hotărât nunta.

Postelnicul era acum flăcău tomnatec și fata cu vreo cinci șase ani mai tânără ca el.

O pețise mulți, dar a tot făcut nazuri, până ce a cerut-o postelnicul și părinții i-au bătut din picior.

Postelnicul a umblat cu plosca după nuntași prin toate satele din plaiul Vâlcanului, cu Ciulei lăutarul și cumnatul de mână după el, cum e obiceiul.

Eram flăcău pe atunci și țineam la grajd un armăsar porumbac în păr, cu care puteam prinde pasărea din sbor când 'i dam frâu liber, iar la struneală mă purta în buestru legănat, de nu mi-se ura călărind pe el. La nuntă trebuia să spun „colăcășiile“.

De Vineri seara, au început pregătirile la casele postelnicului pentru ospăț de nuntă să se ducă vestea, că postelnicul era om bogat.

De o săptămână morile din sat măcina numai pentru postelnic și acum cădea sub cuțit, curcanii,

orătenii, grăsunii și juncanii grași. În curte s'a rânduit butoaiile cu vin aduse dela pivnițele din dealurile Hobiței și ale Săucei. Toate muereturile din satul Melăriței, sat călcaș pe pământurile postelnicului, unde-și avea ca ctitorie o biserică de lemn, robotea prin curte dând ajutor la pregătire a ospățului de nuntă.

Duminecă dimineața de pe negură, s'au adunat la curtea postelnicului de lângă mănăstirea de zid, unde-și avea sălașurile, peste mai bine de o sută de călăreți tot unul și unul și vreo 40 de căruțe brașovenesti. Tot ce avea plaiul Vâlcanului mai chiaburi și oameni mai de vază și de obraz, venise la chemarea postelnicului.

Am luat așa ca o gustare de dimineață câte o halcă de friptură și câte o oală de vin la măsca, apoi ne-am umplut ploștile dela oblâncul șeilor, ne-am încărcat pistoalele, și am săltat în șei, după ce cuibărisem muereturile și fetișcanele în brașovencele cu leagăne, așternute cu scorțuri și perine cu ciucuri pela colțuri. Am plecat cu ginerile călărind în frunte, în cântece de lăutari și cimpoieri și în pocnete de pistoale încărcate numai cu „prau“.

Par'că trecea vijelia, așa sburau călăreții sub fluturarea steagului alb cu prăjina țintuită la scara șelei și dus de unii din nuntași, și uruitul căruțelor în scăparea potcoavelor cailor sătui de grăunță și otavă, dornici a sburda la ham ca și sub pinteni.

— Am mânat nebunește, așa că pe la prânzișor, am sosit la curțile miresei.

Aci, nici țipenie de om, nici cântec de lăutari după obiceiul nunților!... Mă reped cu umărul în poartă strunind calul în loc și sucindu-mă pe chingă. Totul încuiat că nu puteai deschide decât cu tunul. Mă ițez în scări și privesc înăuntru curței. Pe la stâlpi pridvorului nici un brad, iar

prin curte nu mișună decât câți-va porci, niște oi și berbeci mai în fund, iar sub un șopron niște vite mari.

— Ce mireasă luăm noi de aici boer postelnice? După cum se vede treaba, ori am greșit curțile, ori ne-a fugit mireasa... Urâtă treabă!

— Urâtă mă logofete Ioane!

Postelnicul rămase să se scarpine după ceafă ca românu năcăjit și să-și șteargă sudoarea, iar eu am dat pinteni armăsarului și am sărit peste gard în curte, pe acolo pe unde era mai scund și fără stobori ascuțiți să nu-mi împărez calul.

Am deschis poarta și a intrat „oastea împăratului” că așa se chema că suntem după colăcășii. Curtea era pustie, ușile zăvorâte, și nici tu slugă nici nimic.

— Ce ne facem măi băieți, întrebă postelnicul.

— Păi noi am venit la nuntă — spune unul din neamul boerilor Mongești, și nuntă să fie! apoi către ceilalți: — ia vedeți măi băieți întâi de ceva grăunțe și fân bun pentru cai, apoi ceva de ale gurei, că de udătură v'o fi rămas ceva prin ale ploști...

Abia a sfârșit de spus, că au început să sară lacătele de pe la pătule și au început să care la cai porumb cu banițele, iar o claie de fân a fost desfăcută până la fundei și împărțită la cai de nu li se vedea decât capetele, din fân. Era curat jaf,

Unii au aprins un foc mare ca de nuntă punând pe el lemnele ce avea socru în bătătură și stoborii de prin gardurile ogrăzei, iar alții mai ai dracului au început a pune cuțitul la gâtul porcilor, au tăiat câțiva curcani, vre-o doi berbeci grași și un mânzat. Înăuntrul casei au găsit, după ce au spart ușa, un putinei cu lapte bătut, o puținică cu brânză, o brădoaică cu murături și un goșgogeamite sac cu făină de porumb.

La focul din curte a început a sfârâi frigările cu purcei, buturi de berbec, hartanele din mânzat, curcânii și câte orătenii putuse să prindă.

Căldările ce s'au găsit prin casă și unele împrumutate de pe la vecini, au fost înșirate pe ciobârnacuri puse pe crăcane, ca să fiarbă pentru mămăligă.

Vecinii bleoideau ochii printre garduri uitându-se la acest jaf.

— Ho mă, nărozilor, ce vă bleoidiți atât, că noi am venit aci pe nuntit și nu ne cărăm decât după ce om lăsa casa numai cu pereți și cenușa 'n vatră și în plin câmp ca pe ale țiganilor. Sântem destule guri flămânde, ca să mai rămâie ceva pela calici ăștia care nu se țin de cuvânt și nu știu să și cinstească oaspeți după legea ospetiei.

Femeile au început mestecatul mămăligilor, au sărat frigările cu fripturi și au luat în mână pregătirea prânzului, mai cu regulă și cu economie, căci ca gospodine știau cu câtă trudă își face omul strânsura pe lângă casă.

Flăcăi au întins mesele, și au adus din casă pânzeturile pentru masa ginerelui, și perine pentru nuntași mai de seamă iar pe vecini i-a chemat să petreacă și ei; dar afurisiții de nuntași nu le-a dat decât lapte bătut și cu mămăligă — spunând să nu se supere că așa-i dă mâna socrului să-i omenească fiind cam sărăntoc și din sgârcenie și-a închis și casa.

După ce au spart și la pivniță, le-a dat să bea și vin, ca țiganului purcei, după ce și umflase burta cu lapte bătut.

Mai mare batjocură nici nu se putea.

Câte unul mai al dracului în glume, începea să ureze către cei din sat:

Noroc mă fraților și ceasul ăl bun! Mai gustați o leacă din vinul ăsta bun, frate cu oțetu că e o

vorbă vinul bun se bea cu lapte bătut, căci cu friptură se beau toate oțeturile...

Dar pe semne printre vecini, socru'și avea pe cineva credincios, care i-a spus ce jaf e la el acasă și că nebunii i-au tăbărât pe avere și n'au de gând să plece, că m'am pomenit că-mi spune unul la ureche:

— Boer Ioane, vino după mine, că vrea să vorbească cu D-ta boerul Ștefănache, dar fără să știe boer Postelnicul.

— M'am dus cu omul până la marginea satului și în casa unui fin al său dau de conu Ștefănache.

— Bine te-am găsit cucoane Ștefane!

— Rău m'ai găsit măi logofete Ioane! Nenuța mea mi-a pus pecetea rușinii în obraz. A fugit de acasă încă de Joi seara, că nu-i e pe plac postelnicul Mămară. Am căutat-o în toate părțile dar n'am găsit-o. Scârbit de întâmplarea asta nenorocită am trimes răvaș postelnicului prin finul Fânuleț, am închis casa și acum iată-mă ca un băjenar.

— Ai făcut pe postelnicul de ocară într'un corn de țară! De ce l-ai purtat cu vorba vulpe bătrână dacă știi că fudula ta dé fată nu-l vrea?... Și acum unde-i?

— Poi cred c'o fi la cumnată-mea Calipsița lui Grigorașcu dela Miulești, — din grecoaica asta mi se trage nenorocirea, că i-a băgat în cap Nenuței câte toate: Că de ce să se măfite cu boeri de ăștia de țară, niște mocofani cari n'au decât curțile pline de urzici cași progadiile bisericilor neamului lor, calul de călărie, care trăește mai mult cu ogrinji, pistoalele înflorate pe care le slobod la nunți și dulama cu mâneci spintecate a fuduliei lor.

— Ho cațoane—am înțeles!... Unde 'i fata că noi pârjolim totul la tine acasă și nu-ți lăsăm

nici cenușa din vatră și nici pravila n'o săți dea drept la despăgubire, ba ai să mai fii și globit. Haide spune unde-i fata ?

— Poi e dincolo peste deal la conacul din Șpo-rești—spune spăimântat șiretul de boer.

Atât mi-a trebuit. Am inhățat pe bătrân pe cal punându-l în șea, eu trecând pe crupă și cât ai bea un pahar de vin, îl pun în capul mesei lângă ginere.

— Iacă socru mare băeți, dați-i de mâncare și de beutură că e lihnit de foame săracu. Stați pe pace și nuntiți în voia bună că acuși v'aduc și mireasa.

— Bea o oală de vin socrie, să-ți vie inima la loc — spune unul, iar altul :

— Mai lăsați mă porumb în ale pătule și pentru socru, că o să cadă cailor boabele în picioare, iar voi ăia de pe la clăi, mai dați-vă jos, că n'o să punem de mămăligă și diseară pe meleagurile astea unde oamenii sunt răi ai dracului și nu te ospătează decât cu lapte bătut.

Cumnatul de mână se ridică dela masă și spune :

— Măi logofete Ioane, măi, ia ortaci tăi și pleacă cu ei ! Și să nu-mi vîi fără căprioara de plai, că de capul tău e vai !... De ți-o pica la mână și capra bătrână, să mi-o tunzi de lână, iar de n'o vrea și o sbiera și pielea să fie a ta, să facem tobă din ea.

Am luat o căruță și vre-o câțiva haidăi de ai mei, care știau crângul și curăturile, codrii și încurcăturile și ne-am dus la conacul din Sporești.

Acolo, țipenie de om !... Un băcui mai departe, în vârtea un cârd de oi pe sub marginea păduri, pe unde se cam luase zăpada că era o iarnă ușoară.

— Ia încoa mă baciule, măi !...

Ciobanul vine agale spre noi.

— O fi cineva în conacul ăsta măi ciobane, că văd că nu mișcă nimic p'aici.

— Apoi o fost până mai ia sară două femei și socot că tot acolo să hie, că de plecat n'au avut pe unde că le 'ași fi văzut și eu.

În conac, nu era nimeni. M'am suit în podul cu fân și am început a băjbâi pe sub paiele de costreieri și păiușag. Am prins ceva care mișca în mână și trăgând am rămas cu un imineu de marochin cusut cu flori în mărele.

— Măi copii uite urma căprioarei — spun eu așvârlindu-le pantoful. Dați foc tufărișului să ese căprioara la luminiși ca s'o putem vâna mai bine.

Am dat fânul la oparte și am scos pe mireasa noastră jupânița Nenuța și pe măsa, care se ascunsese ca'n gaură de șarpe, ca de frica turcilor sau a tătarilor.

— Hai cu noi jos, că e poruncă dela cuconul Grigorașcu și dela cucoana Calistița. Le-am dat jos din pod, le am ajutat să se curețe de turitele și scaeții din fân, ce se agățase de scurteici și de fote, le-am suit în căruțe, le-am infofolit în scoarțe și am plecat în goana turbată a cailor, prin niște hopuri de credeam că se sdrumică mațele în ele.

Ajunși la curte, unii înșfacă pe soacră și o trec în altă căruță, alți aduc lada de zestre a Nenuței și toate scoarțele ce au putut cotorobăi prin casă, o cuibăresc pe jupânița pe lada cu zestre între două fetișcane venite cu nunta, punându-i pe genunchi și un plod de vreo cinci-șase anișori, așa cum e obiceiul.

Nuntașii, și umpluse ploștile cu vin, desagii cu grăunțe pentru cai și căruțele cu fân, apoi în pocnete de pistoale și chiuituri ca la nuntă am plecat după două ceasuri dela scapātu soarelui.

Luminau drumu cu torțe de rășină, de care avusese nașu grije să aibe.

Cam pela primul cântat al cocoșilor despre ziuă, am intrat în Brădiceni, în chiote de veselie, trosnete de pistoale și huruituri de căruțe, că eșa bieții creștini din casă speriați ca de venirea tătarilor.

Ajunși la curțile postelnicului, nici nu s'a mai desfăcut lada mireși, ci nemoteniile au adus, care zăbranic de mireasă, care zăvelci înflorite ori năframe de borangic și au și fost cu mireasa în biserică pentru cununie. Am mers firește pe jos, că mânăstirea e lângă curtea postelnicului.

În răsăritul soarelui erau cununați.

S'a ținut cheful și petrecerea până Marți seara, când postelnicul le-a dat drumul socrilor încărcăți cu de toate, spunându-le că ei pot pofți ori când dar Calistița grecoaica să nu-i calce pragul că o tae în bucăți.

Dar dacă cucoana Nenuța a mâncat cât a ținut nunta fripturi gustoase de căță, plăcinți cu nuci și alune; după plecarea socrilor chelarul a mistuit tot în celar și a plecat ca omul în trebile lui.

Miercuri pela prânz când s'a sculat tinerii, nu era nici de o înbucătură.

— Ia vezi tu Nenuța neichi de ceva ale gurei, că mie mi s'a lipit taclitu de rânză.

Cucoana Nenuța rumenă și fragedă ca floarea răsădită într'un pământ mai bun, și-a suflecat mânecele, a pus ceaul de mămăligă și căldarea pentru opărit vre-o orătenie și cât ai zice Doamne miluește de trei ori, prânzul a fost gata.

Când a văzut postelnicul că 'i a îndemână ale gospodăriei a spus :

— De acum încolo n'ai să mai gătești ; ai slugi să 'ți facă toate iar tu numai să poruncești și să chibzuiești ; să fii cucoană cum sunt și eu boer.

— ...Și așa părinte, și soru-mea, deși începutul a fost cu necaz, ce a urmat a fost cu bine... N'a fost căsnicie mai fericită ca a boerului Niță Mămară, postelnicul. Trăia când la oraș când la țară, iar cucoana Nenuța avea mai mult „șulfе de boltă“ decât de ale noastre țăsute în casă, căci boerul 'i făcea toate voile având slăbiciune pentru ea.

S'a dus de mult delnițele de pământ ale postelnicului, răzoarele de vie, buțile de te suiai cu scara pe ele și din care am și eu vre-o două prin pivniță, dar oamenii ăștia au trăit fericiți!

Intre ei s'a sălășuit și a venit dragostea cum vine foamea când începi să mănânci. Venea adesea pela noi, cum ne duceam și noi la ei și niciodată cuvânt de nenințelegere nu s'a aflat între ei.

Cucoana Nenuța, alintându-se ca mâța mângâiată pe lângă postelnicu, pe care-l pierdea din ochi, îmi spunea răsând:

— Tu drace m'ai dat urâtului ăsta! și-l pupa pe amândoi obraji. — Să-ți dea D-zeu și ție urătule una care să te îndrăgească pe sfertul sfertului, cum îl am eu pe urâtul meu, și-ți e destul.

Boerul Niță râdea fericit și spunea:

— Măi logofete, fomeia 'i ca mâța, de ce o mângâi de ce se lipește de tine!...

Așa e viața soru-mea, încheie tata, Dumnezeu are grije de oamenii buni!

Popa Niță care ascultase până atunci spune:

— Cucoana Nenuța a fost și este suflet curat de femeie!... Asta o pot spune numai eu...

Cu grije și cu credință i-a purtat toate sorocele și cât e ea de săracă nu-i au lipsit postelnicului nici rânduiala parastaselor.

— Ei ce spun eu! Altă lume a fost altă dată! suspină tușa călugărița cu ochi spre icoane, iar mama ca s'o mângâie 'i spune:

— Inima omului bun și nefățarnic e deschisă

spre mângăere și bună înțelegere și nimeni nu știe care sunt căile lui Dumnezeu, că nici eu n'am vrut la început să-l iau pe Ion, că mintea mea era atunci crudă, dar acum vezi și D-ta cum trăim... și mama privea spre tata cu ochii aceia luminoși, cu care mă privea pe mine când mă strângea la piept și mă răsfăța trecându-mi mâna prin păr, uitându-se drăgăstos în ochi mei.

M'am culcat în seara aceia gândindu-mă la biata cucoana Nenuța și la nunta ei cea de pomină!

...Și azi îmi răsare în minte privind în trecut, icoana cucoanei Nenuța bătrână și încovoiată ca o secere, sbârcită ca un măr păstrat prea mult, cu „șulfele ei de boltă“ tare curate, cu bobite albe, ori cu cireși roșii, în care era întotdeauna înbrăcată și care era bună cu noi că ne mângăia strângându-ne la sânul ei mirosind a busuioc și tămâioară și dându-ne câte o bobită de zahăr odată cu întrebarea:

Al cui ești urātu maichi?

— Al mami, sărut mâna cucoană Nenuță — răspundeam noi copiii, de câte ori o întâlneam.

— Să trăiască mămica voastră, copii maichi și pleca încovoiată pe ciomag într'o lume streină, care nu mai era lumea ei de altă dată!

*
*

Vraja cărților.

Intr'o Primăvară, nenea făcea cu cazanul în deal comină și drojdie, iar eu eram orânduit să 'i duc demâncare, la două trei zile odată. Dacă 'i duceam după prânza după ce veneam dela școală, dormeam seara în deal.

Odată se abate unul din Melărița, care fusese preocupat pe la București, și după ce l' cinsteste ne-nă cu ceva mîncărică și beuturică, prinde a ne povesti ce fel și cum e pe la București. Ne spunea că are și niște cărți frumoase în care scrie fel de fel de minunății cum n'ai crede, pe care le-a cumpărat de la un alt preocupat.

'M'a făcut foarte curios și am început să l' îndesesc cu ulcelele cu vin, până l' am făcut să făgăduiască că mi le va împrumuta să le citesc.

Am scoborât pe înserate dealul amândoi în spre sat și nu l' am slăbit până nu 'mi a dat o carte să citesc, ținându-mă după el până la casa lui. A căutat pe întuneric sub o grindă a casei și 'mi a dat o carte. Era Alexandria.

— După ce o citești să 'mi o aduci că 'ți mai dau.

Și... cu ce lăcomie am citit-o, minunându-mă de isprăvile lui Alexandru Machedon și de Ducipalul lui năsdrașan.

Când 'i am dus-o, 'mi a dat alta, dar 'mi a spus :

— Cărțile mă costă bani și pe degeaba nu 'ți mai dau. Să 'mi aduci pentru fiecare carte ce 'ți dau câte un urciorași de rachiu — că slavă D-lui, la voi e bișag. Uite na urciorașul ăsta. Măine seară vreau să l' am plin, dacă nu să 'ți ei nădejdea dela cărți, că am încă și mai frumoase.

Cartea care 'mi o dedese era Iancu Jianu. Nici n'am lăsat-o din mână până n'am citit-o toată. Am luat pe furiș un urcioraș cu rachiu și l' am dus creștinului ăstuia la care descoperisem o comoară de cărți atât de frumoase.

Intr'o zi întreb pe mama :

— Ai auzit mneata mamă de Iancu Jianu ?

— Apoi cum să n'aud. ăsta a fost haiduc în

lege și are cântec la lăutari de rămâi cu gura căscată de câte isprăvi a făcut.

— Eu am cartea Jianului, vrei să 'ți o citesc?

— Să 'mi o citești dac'o ai.

Când am început să 'i citesc mamei cât erau de căinoși greci și cum își răsbuna Jianu pe acești grecotei, care asupra poporul, mamei îi venea să plângă de înduioșare.

Rând pe rând am citit în auzul mamei pe Tunsul haiducul, Miul Copilul, Codreanul, Vămile Văzduhului, Povestea lui Arghir și a Elenei și altele.

• De fie care carte, acum nu mai era urciorașul. ci un goșgoeamite urcior de 3—4 oca.

Dar într'o zi mă întrebă mama:

— De la cine ei tu cărțile astea?

— De la cutare.

— Și ți le dă el așa de giaba?

— Ba 'i am dat odată un urciorași de rachiu.

— Hm!... odată ori de vreo zece ori... De aia gălesc eu umblat la butea cu rachiu!..

'I a tras mama o gură acestui precupeț că m'a făcut să fur de acasă pentru el, când cinstit ar fi fost să stea de vorbă cu ea, că dela casa noastră nu pleca el necinstit.

De aci încolo am prins gustul de a citi și ori ce carte ce 'mi cădea în mână, nu mă lăsam până n'o dam gata. Dar din citirea acestor cărți, mi 's'a aprins și dragostea pentru jocurile de-a haiduci.

*
*
*

In haiducie.

De cum sosea Primăvara și începea salcia să facă mâțișoare, începeam cu frate-meu Gheorghe să facem lese pentru pește. Eu eram meștor la împletit, iar Gheorghe să le facă „gugiu“.

La răsăritul ogrăzei noastre, afară de Bălțișoară, mai curgeau 2 ape: Bălta Seacă și Valea Neagră, care în unele veri seca aproape de tot rămânând pe albia lor ici colea câte un „crov“, un „gâldău“ ori o „toaie“, cu apă rece și limpede și cu peștișori. Toamna când dau ploile și de cu Primăvara, curgeau ca adevărate gârle, umbrite fiind pe maluri de sălcii și anini.

Aceste pâraie, primăvara erau pline de pește; niște peștișori mici, numiți crăeți, clențuși, fâțe nisiparițe și preutese, care erau pline de icre.

La fiecare toaie, crov sau gâldău, făceam câte un vad din bolovani căptușit cu săgă (petriși mărunți) și în gura vadului puneam câte o leasă. Șuvoiul de apă ce venea pe mijlocul vadului, se arunca ca o ușoară cascadă în gugiulesei, unde arunca și acești mici peștișori, care erau foarte gustoși când erau gătiți ciorbă cu ou și cu oțet, ori erau fripți în untdelemn după ce erau tăvăliți prin făină de porumb.

În leasă cădea într-o noapte dela o litră până la o jumătate de oca.

Dacă noi copii, făceam lese să prindem peștele din gâldaie, crovurile și toile de pe moșia noastră, care era cea mai întinsă, veneau alți băeți mai mari și mai hoțomani, care ori ni le jefuia de pește, ori ne lua lesele cu pește cu tot.

Pentru aceasta trebuia să ni le păzim.

De cu ziua le așezam în vaduri, apoi le păzeam cu frate-meu până la miezul nopți, apoi ne adunam peștele, ne smulgeam lesele din vaduri luându-le la spinare și plecam să ne culcăm. Cu chipul acesta prindeam zilnic, două trei oca de pește.

Dar cu toată paza noastră, în nopțile de Primăvară întunecoase, numai ce auzeam: zur...

— Gheorghe ne-a luat o leasă! Când alergam leasa luată...

În nopțile următoare am stat de pândă până după mezul nopții și după ce ne-am luat peștele ce ne dedese în lese, am plecat acasă lăsându-le în vad, cu credința că hoțomani s'au stâmpărat în noaptea aceea. A doua zi vadurile goale, și lesele iale de unde nu's!

A doua seară Gheorghe îmi spune:

— Măi frate-meu!... Lesele noastre ni le-a luat ai din Melărița!... Hai și noi să le luăm pe ale lor, să 'i învățăm minte.

— Hai!

Cum a înserat bine, 'mi am luat arcul, tolba cu săgețile și toporelu la brâu, iar frate-meu lancia mea... și am plecat în haiducie.

Am mers noi departe pe Bâlta în sus, până ce am dat de ei. Erau vre-o șase...

Făcuse un foc în zăvoi, și mai avea cu ei și un câine. Gheorghe îmi spune:

— Măi frate-meu, tu mergi înainte, scuturăle de pește, că eu le scot din vad.

Am lucrat cu atâta dibăcie haiducească, că nu ne-a simțit de loc. Eu am umplut săculețul doldora de pește, iar Gheorghe a smuls lesele din vaduri fără să se audă un zornăit de petriși cât de mic, și le-a dosit pe toate într'un mărăciniși de nici dracul nu le putea găsi.

Mai rămăsese o leasă, în vadul aproape de focul lor.

— Nu le-o las nici pe asta ca să ție minte hoțomani dracului că sunt și alții mai isteți decât ei! După ce Gheorghe scoate peștele din leasă și mi 'l pune în săculeț:

— Fugi frate-meu p' aici, că eu te ajung pe dincolo... Smucește leasa și petrile zur, zur...

— Săriți mă!... c'au veniț la lese — strigă

unul din ei și a început să alerge care încotro, asumându-și și câinele.

Gheorghe mai șiret ca mine, a stat pitit după o tufă de răchită, cu lancia la mână și, leasa în spinare. După ce s'au răspândit care încotro chiuind să 'și facă curaj, Gheorghe a trecut pe lângă focul lor luând-o în sus spre pădure și a eșit tocmai la Valea Neagră.

Pe mine m'a luat câinele la goană și ei zale, înșirați după mine. Era un întuneric de 'ți dai cu degetele în ochi, și câinele mereu pe urma mea. M'am urcat repede într'o salcie plecată ca o cocărlă peste apă și abia mă așezasem între crăci că aud câinele jos: ham, ham, ham... iar băeți cu mult în urmă chiuia și asumuțeau de zor.

Repede o săgeată în arc, și javra pe care abia o putusem zări, s'a îndepărtat chelălăind.

La chelălăiturile câinelui, ceata s'a oprit și a început a se fluera haiducește unii pe alții, nu departe de salcia mea. Stam gata să sar pe malul celălalt al gârlei, unde nu erau urmăritori, când aud pe unul:

— Măi fraților, ăștia sunt ai lui Popescu... Ne-a săgatat câinele... Știți că dracul ăl mare are niște săgeți de te trimite pe lumea ailaltă cu ele. Ce să ne mai punem cu nebuni ăștia?... 'Și au luat lesele lor... ducă-se!

— Ai dracului a fost mă fraților!... Ne-a legat de gard pe toți cu toată paza noastră — spune altul dintre ei.

— Ei acum hai acasă că n'avem ce dracu mai păzi!

După ce au plecat, m'am coborât, am descins brăcirile, m'am dus la hățişul de mărăcini, am legat lesele cu brăcirile, și le-am luat la spinare voinicește.

Approape de drumul Capelei, numai ce aud:

— Cinei?...

— Eu frate-mio vino încoa că 'mi rup lesele spinarea.

— Așa frate-mio să ne cunoască hoțomani de stăpâni.

Pe lângă lesele noastre, mai aveam vre-o patru drept pradă. Le-am așezat pe toate în vadurile noastre și am pornit la culcare. Dimineața mama abia și-a putut pune pe picioare haiduci, de obosiți ce era, dar 'i a părut bine de săculețul plin cu pești, cum 'i a părut bine și de alt săculeț adus de Zamfir și Dumitru, care căutase lesele și ridicase peștele ce se mai prinsese în ele până în zori.

Vara când pe Bâlta Seacă și pe Valea Neagră nu mai curgea un pic de apă pe vaduri, prindeam pește în râul Bălțișoara.

Gheorghe era meșter în făcutul vârșilor, și a cotărițelor de prins pește. În cotărițe, puneam petre ca să le tragă la fund, apoi momeală: porumb copt, coajă de mălai, mai arsă și un șorici prăjit pe cărbuni, iar coșul cotăriței îl ungeam cu mămăligă. Puneam cotărița la răgălii unde era și piatră pe fund și dimineața scoteam câte o strachină de mreșe, care erau foarte gustoase, din care tata ducea din când în când și suprefectului, ori cucoanei Marița Brădiceanca o mătușe mai de departe a noastră, dar această se întâmpla numai când ea avea musafiri dela orași, cărora ținea să le servească o ciorbă de mreșe cum știa ea să gătească.

Cu vârșia prindeam cleni și scobari. Gheorghe o ținea la răgălie, iar eu băteam scorburile cu stirbicu.

Când era vre-o zi mare ca Blagoveștenia, Probojenia, Sântă-Măria, etc., atuncea secam moara,

dând drumul apei dela stăvilarul cel mare. Se prindea câte 30—40 oca de pește de tot felul, mreană, cleni, mihalți și scobari.

Veneau la secara mori subprefectul cu cucoana, primarul cu copiii, perceptorul și popa. Tata le făcea la toți parte din ce era ca pește mai mare, mai bun, mai frumos. Mărunțișul îl da la cei ce ajutaseră la secatul mori.

*
*
*

Pe ogorul părintesc.

Când se începeau arăturile de Primăvară, noi copii eram în culmea bucuriei. Mama înpodobeja jugurile la restee cu salcie înflorită, apoi începea să boteze cu apă dintr'o oală nouă — apă de gărlă curgătoare ca să deschidă D-zeu zăgazurile cerului și să dea ploaie la timp. Cu un buchet de nuele de salcie, boteza boi și argații făcând semnul crucei peste fiecare pereche de juguri. Tata 'și făcea semnul crucei, prindea coarnezle plugului și trăgea prima brazdă până la capul siliștei și înapoi, apoi da plugul argaților.

Bucuria noastră era la grăpat. Tata ne așeza pe grapă drept greutate ca să sfarme mai bine bulgări. Priveam cu frații mei mai mici cum săreau greerași negri printre brazdele, care abureau în căldura zilei și își sclipea la soare netezișul tăiat de fer ori mistriit de corman.

Câte odată o glie mai tare, unde era pământul mai crivinos, ne sălta grapa în sus și ne răsturna peste mărăcinii din coadă pe pământul afănat, în care piciorușele noastre lăsau urme mititele.

— Oprește Ioane că am pierdut ulcelele pe arătură — spunea tata răsând, argatului.

În vremea aratului, noi copii aveam grija fumurilor pentru muscă. Adunam de prin curte și din obor toate tărăbucurile și gunoaiele în grămezi și le dam foc ca să ferim vitele de muscă.

Noaptea în vremea plugului, mă duceam cu boii la păscut, pe niște livezi din pădurea „Perilor“, care erau oprite de tot satul numai pentru a paște boii care trag la plug ziua.

Și ce frumos era în pădure!... Aprindeam focul lângă vre-o „turugă“ și după ce mai spunea unul o poveste, altul alta, ne culcam în jurul focului, înveliți în păturile ce le aduceam de acasă, trăgând cu urechea la dăngănitul clopotelor dela gâtul boilor să știm cam cât sunt de departe de noi. Adesea adormeam de nu mai auzeam nimic, iar alte ori ne trezeam că cineva caută să ne tragă pătura de pe noi. Scoțând capul din pătură nu vedeam nimic. Acestea era niște șotii, pe care adesea ori ni le făcea cumătra vulpe.

Tot noi copii la Năprorul sfântului Gheorghe, aduceam dela pădure frunză de gorun pentru a împodobi porțile și stâlpii casei și mături de pelin pentru pus prin casă și pe la ferestre să nu intre duhurile rele.

*
**

La examene.

De Sântpietru, duceam mare grije pentru caetul de examen, de care trebuia să ne pregătim din vreme. Trebuia să facem rost de compasuri și creioane colorate pentru copertă, apoi de hârtie cu chenare.

Compasuri ne făceam noi din lemn de tei cu

bricegele, iar pentru hârtie ne întovărășam câte doi, trei și într'o bună Duminică plecam la oraș, la librăria și tipografia vestitului Miloșescu.

Când deschideam ușa tipografiei, un om de carton își scotea pălăria foarte frumos, în semn că ne salută.

— Ce vreți voi măi băeți? ne întreba cu bunătate Miloșescu...

— Hârtie pentru caete de examen, cu chenare...

Și... tipograficul ne arăta mai multe modele, și ne spunea prețul la fiecare.

— Nu ne lași mai eftin Domnule Miloșescu?... E prea scump 50 de bani pentru 10 foi.

— Am mai eftin.

— Nouă ne place cu chenarele astea aurii.

— Păi de aia v'am cerut atât—apoi șiret:

— Da de unde sunteți voi măi băeți?

— Tocmai din Brădiceni:

— Iacă vă las cu 40.

— Ba să ne lași cu 35 spuneam eu.

— Hai să fie și așa, să vă am de mușterei...

Cumpăram apoi, cernéală, creioane, penițe runde și mischi, până se ducea francu.

Ești afară, ne postam la fereastra cu geamuri mari prin care se vedea cum umblă mașina de tipărit.

— Mare om a fost și Gutenberg ăsta de a putut el să nascocoască o așa minunăție — spuneam tovarășilor.

— Nu vezi!... Curge hârtia tipărită din ea ca făina de sub piatra mori — spune altul.

— Dacă n'ar fi asta, cine ar putea scrie cu mâna atâtea abecedare, atâtea gramatici și câte altele, conchide altul.

— Cum învăța copii carte înainte de a veni Gutenberg cu tipografia lui? — mă întrebă un altul.

— De, greu de tot răspund eu, care deși eram cel mai citit, dar mare lucru nu știam.

Ajunși acasă ne puneam pe muncă. Liniam hârtia pentru caligrafie și pentru dictando, apoi începeam scrisul: caligrafic, cursiv, rond, apoi dictando. Pe foile dela urmă executam literile de tipar, mari și mici, literile gotice și literile înflorite, de nu le 'i fi cunoscut dacă 's de tipar ori de mână. Ultima filă era pentru desemn.

Coperta o compuneam noi dintr'un chenar de jur împrejur lucrat în rozete, în care scriam Caet de Examen și jos numele și clasa

Într'a patra făcusem o copertă combinată cu desemnuri în linii și rozete, cum nu mai fusese până atunci. Luasem model după niște desemnuri de motive naționale ale vestitului Piecarschy. Când 'la văzut Domnul 'mi a și trântit un zece pe el și 'la oprit ca model.

Aveam pentru desemn multă dragoste, și dorința mea cea mai mare era să fiu elevul marelui Piecarschy, despre care mi se povestea minuni de cei care urmau gimnaziul.

Aveam desemnați în creion toți Domni țarilor, române din Istoria lui Săcăreanu.

Când am făcut rost de creioane colorate, adică pasteluri, n'a rămas nici un sfânt, nici un arhanghel, sau drac, nefăcut aidoma ca pe biserica noastră din sat.

Făcusem pe o coală mare pe Dumnezeu savot din bolta biserici, cu schiptru și cu glob în mână, cu soarele la dreapta și luna la stânga și 'l am lipit pe tavanul casei. Ori în ce colț te 'i fi pitit, uitătura lui Dumnezeu te urmărea și acolo, întocmai ca și a celui din bolta mare a biserici.

Tare ași fi vrut să fac pe Sfântul Gheorghe călare pe cal omorând hidra cu lancea, așa cum era jgrăvit pe firma spițerului Winder și pe

Mihai Viteazu călare pe cal cu săcurea în mână, cum era pe firma unui băcan, dar la orași nu puteam sta mult ca să 'mi fac mendrele cum știam eu, iar ca să stau cu blocul în mână și creionul ca să 'i pot prinde cum trebuie, mă teameam că mă lua lumea ca pe unul într'o ureche, care umblă după cai verzi pe păreți.

*
* *

Fabricant de stele.

La noi în sat era unul Cioropei, care se pricepea să facă și să jugrăvească stele.

Când a fost să merg și eu cu steaua, 'i am adus o văcălie de ciur vechi și 'i am dat 5 lei, că acesta era prețul, ca să facă o stea pentru mine și tovarăși cu care trebuia să pornesc. Am stat lângă el până a croit-o, a înbrăcat-o, a boit-o cum știa el, 'i-a făcut ciucuri pe la raze, iar în față 'i a lipit o hârtie pe care era jugrăvită nașterea Domnului.

În urmă am început să fac socoteala, cam cât 'la costat pe Cioropei materialul, și am găsit că nu trecea de 50 de bani.

— Hm!... 4 lei și 50 de bani câștig... Bună socoteală!... Ce să 'i faci!? Meșteșugul e brățară de aur — îmi spuneam eu, și așa scrie și în carte.

În anul acela abia ne-am scos costul stelei și câte o băncuță de căciulă, deși cutreerasem șapte sate și degerasem atâtea zile pe drumuri...

— La anul am să fac și eu stele, 'mi am zis.

Toată vara am jupuit la coaje de pe teii din pădure, și o aduceam acasă legând-o cu fire de tei pe un lemn rotund să ea forma de văcălie.

După aceia 'mi am făcut provizie de clei de pe pruni și cireși, și 'mi am luat din vreme hârtie și vopsele de apă, adică aquarele, iar dela Olimpia, o verișoară a mea mai de departe, fata țatei Ariada Țărăneanu, am învățat să fac din foiță colorată și cu ajutorul cuțitului fel de fel de flori.

Când mai era o lună până în Crăciun, m'am pus pe lucru.

Am jugrăvit în culori de apă pe hârtie de desen Nașterea Domnului și ca să meargă lucrul repede, reproduceam desenul pe mai multe foi, cu ajutorul țiplei unse pe o parte cu scrum de hârtie arsă.

În vre-o trei zile am dat gata icoanele nașterei. Dar ce icoane!... O mândrețe!... Maica Domnului cu pruncul în poală, magi care 'i se închină, îngeri și păstori... Maica Domnului, copilul Iisus și îngeri, erau cu nimb de aur în jurul capului... și toți par'că sta să vorbească, după cum spunea mama cu multă încredințare...

Am încheiat văcăliile, am făcut razele din bețe de șindrilă, am început îmbrăcatul cu hârtie, apoi jugrăvitul cheruvimilor și serafimilor pe fiecare rază. Cu vre-o două săptămâni înainte de Crăciun am umplut pereții odăi cu vre-o 20 de stele, date gata.

La raze pusesem aci un trandafir alb, aci o gherghină roșie, apoi un trandafir galben un mac învult roșu și așa mai departe.

Când le-a văzut Gioropei, să'i vie leșin! Nu'i venea să 'și creadă ochilor.

— 'Mi ai furat meșteșugul măi nepoate!

— Păi când ăi muri dumneata cine să mai facă stele.

— Așa'i, da vezi, că până acum n'am murit... Hm!.. Să mai înveți pe dracu să dea cu pușca când

el știe mai bine ca tine!... spune Cioropei, cam cu vădit necaz.

În Dumineca din 'naintea Crăciunului, m'am dus la Nică a lui Dragotă, vecinul nostru de peste drum, care era o leacă de negustor.

— Măi Nea Nică, scoți azi marfa la șatra din bălci?

— O scot.

Poi n'ai vrea să-ți aduc la șatră și niște stele ce le am de vânzare?... De, că te oi cinsti și eu cu ceva...

— Să le aduci, cum nu.

Am dus cu frate-meo toate stelele și le-am agățat de stâlpii șatrei și sub strașină.

A început lumea să se strângă ca la urs, privind la stelele mele.

— Cu ce preț le dăm vecine? — întrebă Nică.

— Polu Nea Nică, polu, că eu cred că face.

— Hm, de, cam scump... Să vedem.

Lumea sgâia ochi la stele, dar cumpărătorii cât păr în palmă, Vecinul Nică vindea de zor inele, peptene, mărgelile, ace, lănițe, și opinci de nu putea să prididească cu mușterei. 'I adusese stelele norocu numai mie nu se grăbea să vie.

— Să le lăsăm la 10 lei. Ce zici?

— Să le lăsăm?

Până în prânz s'a vândut două și după prânz încă două. Icepuse să se însereze și eram mort de frică că rămân cu marfa nevândută și până la anul se strică. Am chemat atunci pe un șmecher, care pentru un gologan doi ar fi făcut ori și ce 'i ai fi spus să facă.

— Mă vrei să mănânci gogoși de la Năoncea?

— Vreau!

— Te satur de gogoși dacă 'mi oi vinde stelele. Hai, iale la spinare și strigă marfa. Prețul

Il fac eu că le dau cu cât m'oi ajunge din preț.

A început nebunul să strige: hai la stele, stele, hai la stele, stele, hai la stele, stele, logostele!.. de azurzise bâlciu.

Cu chipul acesta am mai vândut pe la negustori vre-o șase bucăți, cu cât am putut rupe mai sus de 5 lei, că nu vream mai jos de Cioropei.

Incărcasem băiatul cu restul de încă zece.

— Hai la stele, stele!..

Ajungând în ulița mare dela marginea bâlciului, unul în negre numai ce și oprește căruța.

— Cum dai steaua băete?

— Polu, răspund eu că's ale mele.

— Câte ai mă șmechere?

— Zece.

— Ei un sutar pe ele?

— Cu noroc să dea Dumnezeu și am băgat sutarul în buzunar, iar el și-a umplut căruța cu stelele cumpărate. Era un negustor de pe la Baia de Aramă.

Mi am scos bani de la vecinul Nica, și m'am dus cu șmecherul meu de'l am îndopat cu câteva gogoși dela Năoncea.

Am început a face apoi târgueli de sărbători, cumpărând zahăr, fidea, orez și ce mai știam eu că trebuie în gospodărie.

Când am dus târguelile acasă și i am dat mamei socoteala de cum și ce fel am vândut marfa și când i am arătat bani câștigați s'a bucurat tare mult.

— Așa i bine să fie omul, inimos să știe să și scoată hrana și din piatră seacă.

* * *

In pițărâi

Cu apropierea Crăciunului, noi copii, trebuia să ne pregătim de „pițărâi“. Mamele aveau grije

să ne facă haine noi și încălțăminte, iar noi copii mai mari aveam grijea colindelor.

Pentru colinde, ne întovărășam câte trei, patru și plecam cu toporul la pădure, unde știam că sunt nuele drepte și frumoase de alun. Ori cât ar fi fost zăpada de mare, noi nu pregetam de loc și după ce ne tăiam bețele, de care aveam nevoie, ne înapoiam acasă aproape înghețați de frig, adesea odată cu căderea seri, de, bieteles mame era cu frica în sân să nu ne facă de petrecanie vre-o haită de lupi infomețați.

Seara începea „facerea colindelor”. Tăiam bețele, după mărimea fie căruia din ai casei. Nu trebuia să uităm pe nimeni, să nu 'și aibe colinda lui, ba mai făceam și câte cincii, șase mai mult, să fie date de pomană la cei care n'ar avea.

După ce curățam bețele de coaje și le tăiam pe mărime, le înfășuram în cerceulețe și în încrucișeri meșteșugite cu bande de tei potrivit de late după grosimea bățului, apoi bețele așa pregătite, se plimba deasupra unei flacări de „zadă”, rășină ori dacă nu aveam de acestea, la flacăra lampei cu petrol, după ce se ridica coșul, ori la flacăra opaițului, până se înegrea totul ca pana de corb. După înegrire, se ridica teiul și rămânea bățul cu înflorituri albe dela mâner și până aproape de cel lalt capăt.

În dimineața de Moș Ajun, mama îmbrăca curat și pe frățiori cei mici, care 'și avea colinda lor; ne dedia la fie care câte o trăistuliță de gât și plecam în „pițărâi”.

Era o datorie ca băeți și fetele dela cel mai mic și până la flăcăii sau fetele care erau bune de horă, să meargă în „pițărâi”.

Ne strângeam cu toți în capul satului, unde cei mai mari ne alegeam vătăfi. Vătăfii țineau rânduială între noi, și aveau grije să descante

cu colinda în vatra focului, ca să 'i se prăsească românului vitele și să nu aibe pagubă în ele.

Uni vătăfi erau mai drăcoși, că acolo unde era la casa românului și o fată mare de măritat, dacă se brodea să fie în vatră și vre-o turtă acoperită cu spuză, 'i făcea și câteva găuri cu colinda de 'l scotea fata afară cu călți aprinși — nu atât ca să 'l pedepsească cât ca să 'i se aprindă inima pețitorului când o veni s'o ceară.

După ce se făcea rânduială, plecam pe ulița satului strigând cu veselie și însuflețire.

— Bună dimineața la Moș Ajun, bună dimineața la Moș Ajun, iar îndreptul porților vătăful întreba :

— Ce 'i aici copii ?

— Dumnezeu! răcneam noi din toate puterile.

Gospodarii ne primeau în curte și după ce, cei mai mici intrau în casă să se mai încălzească o leacă și să mai stea puțin pe lavită sau pe pat, ca să stea cloștele pe ouă, venea la poartă cu sacu sau coșu cu colaci și ne da la fiecare.

Uni da colacii de grâu făcuți în casă, alți cum-păra dela brutării niște colăcei mici nedospiți, numiți „simiți“, iar alți ne da poame, mere, pere, nuci, iar cei mai săraci ne dădea boabe de porumb fierte, care prindea bine că ne mai des-morțeam mâinile înghețate de frig. Era o veselie și o harmalaie pe ulița satului, cum nu se poate închipui. Până și nevestele cu copii mici în brațe, urmau pițărâi câte două trei case, nu de altceva, da să chema, că au și ele cine să le meargă în pițărâi.

Mama ne spunea că în ziua de pițărâi, Satan care roade furca pământului ca să prăbușească pământul în hău și să prăpădească lumea, mirat de atâta veselie ce 'i pe pământ, iasă o clipă

să privească și nu se îndură să plece privind la mândrețea colindelor și a colindătorilor, apoi mâniat de atâta dărnicie a oamenilor și de atâta veselie în sufletele copiilor, se întoarce să roadă mai înverșunat furca pământului. Dar în timp ce el privise la Pițărăi, Maica Domnului cu ceara pe care o aduc creștini în lumânările care ard la biserică, drege rosătura furci și Satan nu va isbândi niciodată să prăpădească lumea.

'Mi aduc aminte că într'un an, aveam pe Nică, vecinul nostru ca vâtaf.

În mahalaua Melăriței, ajungem la unul bogat — Ciușescv. Omul ne chiamă în casă să ne mai încălzim o leacă, apoi 'și a luat sacul cu colaci și s'a dus la poartă. Nică după ce o fi dat cu colinda prin turta de pe vatră — că era cam vremea prânzului, și 'l o fi luat Rița la goană cu călți aprinși, a vent în odaia mare. A venit și Rița acolo și au început a se buși între ei, ca flăcăii cu fetele... Rița ortomană, dar Nică și mai ortoman a isbit cu Rița între stâlpi sobei și soba s'a dărâmat în bucățele în odaia cealaltă, unde s'a pomenit pițărăi cu cărămizile peste ei... Noroc că nu a fost nimenea lovit.

Ce o fi pățit Rița de la tat-su, numai ea știe, dar ceiace știu eu, e că călți aprinși ai Riței, a aprins de dragoste după ea inima lui Nică, care a luat-o de nevastă.

* * *

La o vânătoare în Pădurea Schitului

Intr'o după amiază de toamnă târzie, trecea pe ulița noastră călare sub-prefectul Bibescu,

urmat de primarul Dârju. Văzând pe tata brichisind prin curte îl strigă :

— Ia fâte încoa măi logofete Ioane? Tata se îndreaptă spre porți și deschide.

— Cu noroc și voe bună Domnule Zapciu și ție vere Gheorghe! Mai tunați încoa, că doară n'ați trece pe lângă casa mea ca pe lângă moara părăsită.

— De data asta te rog să ne erți că mai avem de pus treburi la cale.

— Dumineca viitoare facem hurc mare. Vine și Prefectul cu boerime dela București și dela târg. Vom bate pădurile de pe dealurile Brădicenilor și Arcanilor, Dumbrava Tismani și pădurea Schitului. Să ne dai cum ai ști un pușcaș sau în lipsă numai scula de vânătoare—pușca, că avem nevoie de puști multe pentru a împăna cu pușcași toate colnicele.

→ Vă dau ori pușcă, ori pușcași, așa că puteți pune temei pe făgăduială, și să vă dea D-zeu noroc că mai împuținați din ale jivine, care să-răcesc pe oameni de vite.

A plecat urmat de Dârju prin sat la deal să dea porunci strașnice, să trimeată ștafetă că adică la ziua sorocită să se golească satele de oameni pentru vânătoarea pusă la cale de boeri și de stăpânire...

Sub-prefectul Bibescu, se avea bine cu tata. Venea la noi și lua dulceață și cafea, iar alte ori venea de lua masa la noi, că mama se pricepea în ale bucătăriei, să facă mâncări ca la oraș cu bulion de pătlăgele roșii. La zile mari când se făcea la noi mazăre bătută ori piftii de orătenie, musai trebuia să ducă câteva străchini și la zapciu spre marea bucurie a cucoanei, care spunea că bucătăreasa ei nici odată nu poate

face mazăre bătută și piftii așa de bune, și cerea mereu mamei să-i spună care era secretul.

Bibescu, era socotit om de lumea nouă, că avea mai înaltă învățătură de carte.

Când a venit 'l a primit tata și cu toți oamenii mai chiaburi din sat și s'a așezat la tact unde era canțelăria plăși și grajdurile călărașilor cu schimbul puși la ordinul său. Mai târziu 'și a adus cucoana și copiii.

Dela început, a luat-o așa, ca într'o poarnă. Vrea omul ca să schimbe fața lucrurilor. Lua la bătaie pe primari ori li da afară și punea alții, amenda pe notari că n'a făcut așa și pe dincolo, așa cum cântă legea, în sfârșit băgase plasa 'n draci. Era pe cale să dea afară și pe „D-l Ion“ pomojnicul sub-prefecturei.

Pomojnicul era ginerele boerului Vasile Mongescu și cum boerul sărăcise, leafa pomojnicului prindea bine, căci greutățile erau mari. Cucoana Cassia dăruise boerului patru nepoți și trei ne poate. Pe timpuri boerul Mongescu fusese zapciu, și apoi Sameș prin părțile Mehedințului dar pe semne că cinstit cum era, averea în loc să crească se micșorase de tot și nu rămăsese decât cu casele de zid și seliștea de lângă biserica de lemn a Mongeștilor o delință de pădure și o livadie pe Racova. Văzând primejdia ce-i amenința pe ginere și nepoți, vine într'o zi la noi să-i spue tatei de isprăvile și intențiile „nebulului cu carte multă“...

Parcă'l văd, înalt, falnic la mers, cu capul sus cu ochii strălucitori și cu privire de vultur. Fusese între pandurii lui Tudor Vladimirescu și era fratele vestitului Moangă : prietenul D-lui Tudor. Era îmbrăcat cu redingotă neagră, strânsă pe trup, curată și lustruită de atâta periat, cu guler scrobrit tare, și cravată neagră după moda de

atunci. Părul îl avea alb de tot, dat peste cap și retezat în dreptul urechilor și după ceafă, la fel cum era pozat în cărțile noastre Tudor Vladimirescu. Așa 'l am cunoscut până a murit. Se uita cu drag la nepoți lui, Picu și Vasilică și venea adesea la școală să-i vadă cum învață. Când făceam bătălii în grădinile dintre livezi—se pitea 'n porumbi și ne urmărea pe furis, jocurile de-a războiul...

— Zapciul ăsta nou, începe bătrânul — are gărgăuni răi de tot. A dat afară din primărie pe Dârju, și e pe cale să'mi dea afară dela tact și pe ginere-meu. Pe Dârju tu 'l ai pus primar când eram eu zapciu, că 'ți este nemotenie și eu, am fost mulțumit de el că a cârmuit bine comuna. Ce ne facem măi logofete Ioane ?

Lasă boer Vasile că ce omu'și face nici dracul nu-i desface, — spune tata oțărit.

Bătrânul boer a plecat. A venit apoi văru-său Dârju și ce-o fi vorbit nu știu...

In anul acela dedese ploi bune și la timp, de crescuse porumbii prin seliști prin ogrăzi și pe lunci de nu te vedeai călare din ei.

Intr'o seară sub-prefectul care cina cu cucoana în chioșcul din curtea sub-prefecturei, se pomește cu o piatră venită sbărnăind ca din praște în farfuriile de pe masă și altele după ea încep a plesni în coperișul chioșcului și al sub-prefecturei.

Spăimântat fuge în casă, chiamă călărași la ordine și'i pune să scotocească pământul și să'i prindă pe făptași ; dar prinde orbul scoate-i ochii.

S'a pus străji prin porumbi, s'a făcut putere, dar cum venea seara și sub-prefectul era acasă pietrele sbărnăiau înflorător din diferite direcții și de departe, aruncate ca de o putere drăcească, că străjile erau zăpăcite și nu puteau spune de unde

vin. Călărași au bătut străjile de le-a lăsat de urât. Sub-prefectul 'și a trimis cucoana și copiii la oraș să nu se îmbolnăvească de spaimă.

Acuma singur, se încapățina să mănânce seara tot în chioșc, când într'o seară 'i sboară în țandări farfuria de dinainte. Petrele se abătea șuerând din toate părțile și un călăraș se alege cu capul spart. A plecat de acasă și a luat-o în mers pripit până la noi, unde spune tatei toată tărășenia cu hoțomani pe care nu-i poate prinde și fierbea de ciudă. Tata spune să pregătească masa ca să cineze împreună și după ce au mâncat și băut cum se cade, sub-prefectul s'a mai liniștit. Atunci tata îi spune;

— Vezi d-ta domnule sub-prefect, eu am garduri înalte la ogrăzi, parmaclăc, de scânduri la curte și câini ciobănești de rup omul care ar intra în ea neapărat. De ce?... De frica hoților ca să nu-mi lase pătulele goale și oboarele fără vite. Omul care are, trebuie să se închidă în gospodăria lui ca în cetate și de acolo le cârmuește toate.

— Asta o văd, dar ce'i fac eu?... Dă-mi un sfat?...

— Pune pe Dârju primar și ține lucrurile cum au fost. Nu schimba lucrurile prea repede. Se vor schimba cu timpul. Ascultă-mă pe mine, că am pățit și văzut multe. Să faci așa și să n'ai frică, că iacă eu mă fac chezaș.

Hoții 'mi au spart adesea pătulele și m'au furat și din pivnițe cu bune încuetoari, săpând pe sub „bălvane“, iar câinii de pază 'i am găsit înecați cu ghemotoace de călți îmbibate cu său.

Dar cum se găsesc fiare care pradă bunurile omului, se găsesc și câini care să le miroase urma până la vizuine. Prin oamenii mei, 'i am urmărit și dovedit, cu toată șiretenia lor. Unii

erau săraci și furau de nevoie, iar alții destul de bogați, furau din deprindere, că erau în firea și sângele lor ca să fure și să fie hoți!...

— Ce crezi că am făcut?... Celui sărac 'i am spus:

— Mă prăpăditule și nevoiașule, de ce n'ai venit să 'mi ceri să 'ți dau porumb și ce 'ți trebuia pentru foamea de acasă, pe muncă? Bine 'i acum să înfunzi pușcăria? Știe o lume că dela casa mea nu pleacă creștinul ne ajutat... Și făceam cu el socoteală cinstită de cât 'mi a furat și 'l tocmeam la muncă. Din ăștia, am făcut oameni cum se cade, ca „va să ertăm greșiților noștri“! Ceilalți îmi întorcea paguba cu dobândă îndesată ca să se învețe minte hoțomani dracului să mai fure.

Ce câștigam dacă umpleam pușcăria cu ei după noile legiuri? Ași fi fluerat în palmă, a pagubă și așa fi îngrășat avocații. Nu 'i mai bine o învoială strâmbă decât o judecată dreaptă?... Nu poți scoate de odată urātu din țară!... Să luăm pe oameni așa cum sânt, și noi ce ne credem mai deștepți de cât ei și stăm la cârmă, să frământăm acest aluat așa cum trebuie și cum e bine, ca pâinea ce va eși din el să fie mai bună!...

Sub-prefectul a dat cu încuviințare din cap și a dormit în noaptea aceia la noi.

Dârju a fost pus iar primar și comedia cu petrele a încetat. Toată lumea era mulțumită, iar cel mai mulțumit era sub-prefectul care se dedese după păr și 'i venea acum din toate părțile plocoane de vânat, păstrăvi, unt și burdușele cu brânză.

Cucoana și copii era mai în siguranță ca la oraș, ba se împrietenise cu femeile oamenilor mai chiaburi, care avea grije să 'i aducă ouă, lapte și să 'i pue cloțele pe ouă de mișuna curtea sub-prefecturei de orătenii.

Sub-prefectul avea caleașcă cu patru cai înaintași cu clopote la gât de 'l simțeau primari dela un sfert de poștă, când trecea comunele în inspecție... Tata era și el mulțumit, căci ținea cu grăunțe și fân caili călărașilor și primea dela sub-prefect bani ghiață ori când avea nevoie.

De atunci au rămas prieteni.

Despre Dârju, spunea sub-prefectul că n'are alt primar mai strajnic și stăruitor în toată plasa, și 'l are ca pe mâna dreaptă. Tata încuvința că așa este, dar spunea pe șleau că: de dragul primăriei, au cam slăbit temeierile gospodăriei, și ar trebui să fie cumpănă între amândouă că e încă tânăr.

In Dumineca orânduită pentru hurc, s'a brodit ca nenea să plece în alte treburi.

— Tată, mă duc eu mâine la hurc în locul neni.

— Poate ca hurcași?

— Ba ca pușcași, că știu să trag bine cu pușca. Poți să întrebi și pe mama.

Țin să spun că nenea mă învățase în vara trecută cum să încarc pușca și cum să ochesc la semn. Când am descărcat prima dată pușca, s'a brodit să nimeresc tocmai în semnul făcut de nenea cu toporul în coaja unei plute.

— Pe tine drace nu trebuie să te dăscălească cineva, de două ori.

— Mai dă-mi nene să mai trag odată...

— Păi, că altă treabă n'am, decât să-mi strici tu „prau“ și gloanțele.

Pentru o încărcătură de prau, trebuie să fiarbă epurile în „ciorbă de vin“.

Odată însă, într'o dimineață, mă pomenesc cu mama că 'mi arată.

— Vezi tu știrica aia?

— O văd.

— Fimirar-ea afurisită să-mi fie! Am găsit ouăle din cuibare sorbite și fiind-că s'a momit, își face cale mereu pe aci. Să fi cu ochi pe ea, să nu intre în podu șoprului ori al grajdului să mă sărăcească de ouă.

După ce a plecat mama în treburile ei, șterpelesc pe furiș pușca din cui. Urmăresc coțofana care se așezase în dudul de lângă grajd în al cărui pod oau găinile. Potrivesc țeava pe gard, ochesc și trag!...

— Uite-ți mamă știrica! Să nu mai ai frică!

.....
Când a venit nenea, mama începe cu gura:

— Să faci bunătate să 'ți ții pușca închisă, că ghiavolul ăsta împelițat umblă cu ea și știi câte boroboațe face.

Tata de colo:

— Ei, poi așa trag voinici, la cal și la pușcă, că fetele trebuie să tragă la ac și la furcă!...

...Asta ca s'o năcăjască pe mama, care să în-ciuda și spunea: că „n'a avut parte dela D-zeu de o fată să 'i fie de ajutor în gospodărie“, la care tata răspundea:

— Ei, nu te năcăji atât, că cu fetele mai dai din agoniseală, dar cu flăcăi, mai ei și dela alții... și se mândrea că are numai feciori care să 'i înmulțească neamul și să 'i păstreze numele...

.....
Grigore Cartianul vărul tatei, și nașu meu de botez, se brodisse să fie atunci la noi. Știa de is-prava finului cu coțofana care mânca ouăle și îmi ține parte:

— Lasă vere să meargă și copilu, că e „hurc“ mare cum n'a fost demult. Merge cu mine, că eu fac parte din ceata de pușcași a sub-prefectului și avem locul sus în culmea Pădurei Schitului. Avem hăitași pe partea de dincolo, pe Seucani, pe cei

din Telești și pe Hobiceni, și parte din Drăgușteni pe partea de dincoace...

Duminecă a venit nașul Cartianu și m'a sculat de cu noaptea în cap; 'mi a încărcat pușca cu alice și a mai luat și pușca tatei s'o ducă sub-prefectului pentru vre-un vânător fără scule de vânătoare.

La sub-prefectură, un călăraș, împărțea la oameni „prau și proșuri“ pentru lupi, câte două încărcături de căciulă. Firește, 'mi a dat și mie.

Când m'a văzut sub-prefectul între pușcași a început a râde, că nu m'a cunoscut fiind-că trăsesem căciula pe urechi și îmbrăcasem pe dedesupt și un cojoc al neni.

— Al cui ești tu mă ăsta, cu pușca mai mare decât tine?

— Al lui boeru Ion răspunde un uncheșel rotofei și îndesat clipind șiret din ochi.

— Să ai grije măi unchiași să 'i priponești un epure și de 'l o împușca să mi-l aduci la mine că 'l mănânc cu piele cu tot. Apoi către mine:

— Așa pușcaș îmi trimete tat-tu mă?

— A trimis o pușcă pentru cine n'are, că pușcașul ăl bun 'i dus după treburi — răspunde Cartianu zâmbind. Apoi adaogă:

— Il trage ața neamului la vânătoare și trebuie să 'nvețe de mic meșteșugul.

— Să 'l ții cam pe lângă tine Grigore, spune Bibescu zâmbind..

Am plecat spre pădurea Schitului, trecând Bistrița pe la moara Seimeanului, și am suit în vârfurile dealurilor, unde vânători pricepuții ne-a orânduie la răstoacele unde cură vânatul. Bibescu era cu Dârju și cumnatu-său Rustoiu pe un dâmb. Nașu Cartianu și cu mine eram mai de vale, pe o tihărae de coastă unde se închidea valea. Pe mine m'a așezat nașu pe un ciocău înalt al unei

turugi răsturnate și 'mi a spus să trag numai dac'o trece epurele printre doi copaci ce mi 'i a însemnat și numai înainte.

Am răzimat pușca de ciocăul turugei și am băgat mâinile pe mânecile cojocului că 'mi înghețase de frig.

Incepuse bine faptul zilei... De jos se auzea chiuiturile hăitașilor, sunetul cornurilor și bălăgănitul clopotelor.

Era jos pe văi o larmă de clocotea codri. — Călărași mai înferbântase oamenii și cu câteva vedre de vin, luat așa de dimineață pe inima goală.

— Bang!... se aude o pușcă, undeva departe pe lanțul vânătorilor... Dârju ținea răboș să știe câte focuri s'a tras și dela ce ceată, după așezare.

Socoteala asta, am aflat-o mai târziu — își avea rostul ei. Românul e dat dracului de șiret, dar vânătorul e un șiret și jumătate.

Când vre-unul avea vânat în dreptul puștei lui, îl dosea sub tufă, și spunea că 'i s'a dus focu 'n vânt. Ștergea sângele și când venea hăitași, spunea unui prieten din ai lui de unde să 'l ia, și după ce semn să cunoască tufa. Dârju 'și cunoștea oamenii și nu voia ca boeri să 'și ardă „prau“ și să se aleagă, cu numai o coadă de epure, când vânat era destul.

Dârju și Rustoiu, răstoarnă fiecare câte doi epuri.

Lui Bibescu 'i vine un lup, care o cărmește peziși spre dreapta și dă focu 'n vânt, dar dihania a fost culcată de unchiașul cel îndesat și rotofei.

La noi nu venea nimic, deși stam cu ochii ațintiți pe coastă în jos.

De odată se aude în fundul văi o răbufneală și vârști... dintr'un mărăciniși des, din fund, începe să sue coasta un porc. Era un porc ca toți porci,

dar avea colții albi de o parte și alta a râtului și coama înfoiată, ca la porcele când grohotesc, atunci când li se prind porcele între stobori gardului. Credeam că e un porc rătăcit din sat sau momit la jir sau la ghindă.

Cartianu ocheste lung și trage... Porcul mai face câți-va pași și cade. Sub-prefectul vine înspre noi, dar tocmai printre copaci însemnați pentru mine, 'i ese un lup pe care 'l doboară...

Hăitași se auzea chiuind la două trei bătăi de pușcă.

După ce vede lupo că 'i mort dea binele, se îndreaptă spre Cartianu, care 'și încărcă pușca,

— In ce ai tras Grigore?

— In namila aia de colo, n'o vezi răsturnată in dosul tufei?

Sub-prefectul se apropie cu luare aminte și numai poate de bucurie.

— Bravo Cartienel!... Să 'l văd pe Prefect pe dealul de dincolo ce ispravă a făcut... Nu cred să se poată lauda cu un porc mistreț ca noi. Ha, ce zici?

— Ferit-a sfântul! Pe acolo nu vin mistreți că nu sânt fagi, și ei se trag cam pe unde e jir mai mult.

— Da de voinicul ăsta nu 'ți a fost frică?

— Nu că 'l am pus în cui cu pușcă cu tot...

Sub-prefectul a început să rătăcă cu poftă...

La poalele pădurei Schitului, s'a încărcat vânatul într'o căruță și a pornit în spre Telești la popa Mischie, unde se pregătise masa pentru boeri.

Sub-prefectul a făcut parte nașului Grigore de un epure, să 'l mănânce sănătos, că 'i a doborât un mistreț.

Când ne înapoiem întreb pe nașul Cartianu:

— De ce 'i o fi zicând pădurei ăsteia Pădurea Schitului? A fost pe aici vre-un schit?

— Ei asta 'i o poveste veche și s'a petrecut tare demult, când scaunul domniei era la Târgoviște. Atunci au venit niște călugări din părțile Mehedințului, de pe la Vodița, și văzând aci pe malul Bistriței pădure mare de când lumea și o leacă de dumbravă în marginea de către râu, au hotărât să facă aci un schit și să trăiască în schimnicie, că pădurea era a tuturilor și a nimănu.

Românii de prin prejur a aflat și un duh rău le-a băgat în cap, că dacă călugări 'și fac schit aci, o să li se dea pădurea numai lor și ei or să plătească embatic pentru erbărit ori pentru ertaticul porcilor la jir, și au căutat să 'i gonească.

— Uu călugăr bătrân, care era capul lor le-a spus că așa are canon să facă, că 'i s'a arătat ingerul în vis.

Oameni s'au răsvrătit și unul mai rău dintre ei, a omorât pe călugăr, pocnindu-l în cap cu un rețevi.

Călugării au reclamat la Scaunul Domniei și s'a orânduit cercetare, dovedindu-se că omorul a fost săvârșit din îndemnul tuturilor.

Domnia a dat poruncă de isnoavă, ca ucigașul să ia în spinare mortul și să ocolească cu el dela răsăritul soarelui și până la apus, pe hotarele moșiei ohavnice a acelor săteni și unde va cădea sub povară să 'i se tae capul și de acolo până de unde a plecat să se tragă hotar în sfoară dreaptă, iar de nu va cădea până după apusul soarelui, va scăpa cu viață, și moșia ocolită va fi dată Sfintei Monastiri a Tismanei împreună cu oamenii și vitele depe ea în deplină robie, ca sfinții părinți de acolo, să se roage pentru ertarea păcatelor acestor păcătoși, care au omorât o față bisericească.

Osânditul a apucat-o cu mortul în spinare spre miază zi, pe hotarele însemnate din bătrâni,

mănat de zor de oameni domniei și apoi înspre apus și după ce a ocolit acest hotar, trebuia să scoboare în spre locul de unde a plecat, când era soarele pe la chindia mare.

Unul din români, văzând că osânditul ține s'o lungească spre a 'și scăpa viața ocolind și satul cu curăturile făcute pentru muncă, se alătură de el și 'i pune câți-va bani de aur în mână șoptindu-i:

— Treci pe dela vale de sat și curături frăție, că soarele e în scapăt și ai scăpat și tu cu viață și ne scapi și pe noi de robia mănăstirei.

Osânditul, care nu avea voie să se uite înapoi, vede într'o băltoacă întâlnită în cale că soarele e în geana asfințitului. O ia de vale pe marginea pădurei de către sat, learcă de nădușeală și doborât sub greutate, căci se îngreunase călugărul ca pământul, a pornit-o așă spre locul unde a făcut omorul și acolo a căzut ca sub o povară cu neputință de dus, înainte de a apune soarele.

Oamenii domniei 'i a tăiat capul, au însemnat hotarele, și Vodă a dat hrisov de stăpânire Tismanei.

Săucanii și Hobicanii, n'au al lor decât vatra satului și locurile de muncă.

Pe dealurile unde 'și au pus vii și care făcea parte din pădurea ocolită, plătesc și până acum embatic, dar acum îl plătesc Statului că dela Cuza s'a luat moșiile și pometurile la Stat.

Abia isprăvise povestea, când nașul Cartianul îmi ia pușca depe umăr și bang!... trănțește un șoldan de epure, vătui de timpuriu.

— Iacă să 'l duci lui văru, că e norocul tău. 'Ţi am luat pușca că eu aveam poșuri, iar a ta alic...

.....
Și așa am petrecut eu la o vânătoare în pă-

durea Schitului, ducând acasă un epure împuşcat, cu puşca mea, dar cu mâna altuia

* * *

La gimnaziu

Isprăvisem cele cinci clase primare câte se învăţa pe atunci. Voiam să urmez gimnaziul. Îmi scosesem din vreme actele, dar tata era de părere că nu mai am nevoie de carte, deşi mama ţinea morţiş să învăţ înainte.

— Ce nevoie are el de carte?... Nici eu n'am învăţat mai mult... Apoi şti că sunt dator o groază de parale pentru moşia care am cumpărat-o. Trebuie să ne ajutăm cu copiii pân'om eşi din incurcătură, că argaţii nu te ajută pe degeaba.

Mama ofta gândindu-se la datorie şi judeca că tata are dreptate, căci ştia că intrasem în ghiarele unui cămătar afurisit care 'i lua un leu la pol, adică după socoteala ce o făceam şi eu atunci, era 60 la sută... Să te mai procopseşti? Mama vedea că plătea tata mereu, dar datoria creştea ca picinginea.

În vara aceia tata trebuia să ducă o rată la un neam al nostru — Tărăneanu, dela care cumpărase nişte moşie la Şomăneşti, pe lângă cea pe care o mai aveam acolo.

— Mamă mă duc şi eu să văd când se fac înscrierile şi când se dau examenele...

— Du-te dar fără să ştie tat-tu. 'I eşi înainte pe deal.

Când am văzut şaua pusă pe bălana, am şi şters-o înainte.

Pe dealul Câmpofenilor 'i es înainte.

— Dar tu p'aici?

— Merg și eu la oraș să văd când se țin examenele la gimnaziu.

— Hm!.. ție 'ți arde de școală!.. Om vedea noi... Să mă gândesc... Hai sui călare, dacă vrei să mergi... Măta știe?

— Știe.

La oraș a dat banii ce era dator lui D-nu Țărăneanu și a luat chitanță dela el și dela țața Ariada nevastă-sa, că moșia era a ei.

— Câte clase ai băiatule? mă întebă D-l Țărăneanu.

— Am terminat anul ăsta clasele primare și am fost în toți ani premiantul întâi spun eu cu curaj.

— Și acum unde 'l dai pe băiat? — 'l întrebă pe tata.

— Nicăeri nepoate Simioane că sunt strămtorat. Să stea acasă să mă ajute la păzitul vitelor și la treburile gospodăriei, că n'am bani să bag argați; sânt dator până în gât.

— Vrei să urmezi gimnazul Nicule? întrebă țața Ariada.

— Cum să nu vreau, dar dacă nu vrea tata!..

Atunci a început și D-l Țărăneanu și țața Ariada să 'l ia la zor pe tata spuindu-i că se face de răs dacă nu 'și dă copilul la carte.

— De nepoate, să mă mai gândesc.

— Ce să te mai gândești?... Măine se închid înscrierile.

— Păi atunci am rămas de căruță, spune tata bucuros că a scăpat de tevatura asta.

— Am actele la mine — răspund eu cu pripeală.

— Vezi are copilul noroc!.. Hai cu mine să te înscriu.

M'am înscris. Am depus apoi examenul și am reușit printre cei dintâi.

Tata s'a învoit cu țața Ariada să mă ție în gazdă și la deschiderea cursurilor am intrat în clasă.

Fiind-că prin unul din iminei mei îmi eșau degetele dela picior, m'am așezat într'o bancă mai din fund. Nimerisem în banca repetenților... Întreb pe unul:

— Ce carte 'i aia?
 — Limba franceză.
 — De unde o ai? Întreb socotind că va fi mai avut un frate mai mare la gimnaziu.

— O am de anul trecut.
 — Tu ești repetent?
 — Repetent!.. M'a persecutat profesorul de franceză, de română și de matematică.

— Ia dămi-o să mă uit și eu puțin prin ea.
 — Poftim...

— Tu pricepi ce scrie aci?
 — Ei ba bine că nu!... și unde deschide cartea și începe la o conjugare: J'ai, tu as il a, etc.

— Mă, mă, ia vezi mai bine. Bag seamă că tu nici nu știi să citești. Și... de, ce să 'ți fac, de aia te-a lăsat repetent — spun eu cu încredințare.

— Ești prost!... În franțuzește, una se scrie și alta se citește! Da ce stau eu de vorbă cu o țoapă ca tine dela țară?

— O s'o văd eu și pe asta... dar fiindcă ești „repetențoi“ n'am să cred că 's cu lapte și cu brânză toate câte le îndrugi tu și apoi ca să ții minte să nu 'mi mai spui altă dată țoapă, ține asta dela mine ca arvună... Și 'i reped hoțeste un ghiont în coastă...

M'a reclamat unuia care era ca un fel de monitor cu dela el putere, care m'a scris pe un petec de hârtie ca să mă dea la cancelarie, dar 'l am luat repede și pe el.

— Ascultă mă! Tu de unde ești?

— Dela Rovinari?

— Păi dacă tu ești dela țară ca și mine, ai putea tu îngădui unui repetențoi dela oraș să 'ți zică țoapă? Și apoi cu ce drept ești tu monitor aici? Ști tu mai bine dintre noi toți? Asta s'o vedem măi băete, că și eu am fost premiant întâiu în toate clasele și nu mă las călcat pe bătătură de toți proștii!... S'a muiat...

La prânz întreb pe țața Ariada, dacă e adevărat că în franțuzește una se scrie și alta se citește. 'Mi a spus că așa este, și mă trudeam să pricep cum devine drăcia asta când cu literile alfabetului poți scrie și pe limba păsărească.

Dar țața Ariada de colo:

— Lasă că te învăț eu, dar să 'ți cumperi întâi cartea de franceză.

Țața Ariada m'a învățat să citesc primele teme, să cunosc și să memorez cum se citesc grupele de litere în această limbă. Îndrumările țaței Ariada 'mi au prins bine, căci încă dela început am deprins a citi fără greșală și a scrie temele corect, ceia-ce 'mi a adus totdeauna note mari la acest obiect.

La început am fost... mirat că în fiecare oră intră în clasă câte un profesor, care striga catalogul, explica o lecție și pleca. M'am dumirit după ce am copiat programul și că pe fiecare zi avem cinci profesori pentru cinci obiecte.

Profesorul de matematică era spaima clasei. Făcea calcule la tablă cu o repeziciune de speriat și ne dicta la regule cerând să le scriem pe maculatoare, cu o iuțală de par'că am... fi învățat stenografia.

Făceam toate prescurtările posibile și imposibile și abia mă puteam ține după dictare. Ne speriase pe toți, căci da la 1 și la 3 cu ghiotura.

În toate clasele erau repetenți numai din cauza matematicilor. Când venea în clasă, venea repede, trântea catalogul pe catedră, apoi rotea o privire încruntată peste clasă și începea:

Care 'i javra care n'a învățat lecția pe ziua de azi?

Plecat spre catalog dar cu privirea pe sub sprâncene, începea să cheme pe elevi pe care 'i observa că țin ochii pe carte, căci cunoștea numele tuturilor.

— N'ai învățat huibule !... Treci la loc !... Una hăp căciula !

Profesorul de matematici a băgat frica în mine și îmi învățam totdeauna lecțiile, având toate problemele rezolvate. Când știam mai bine vre-o lecție, puneam coatele pe bancă și băgam nasul în carte, căci eram sigur că „javra care nu știe“ va fi scoasă la tablă. Când nu eram prea sigur de lecție, luam o înfățișare veselă și eram sigur că nu mă va scoate. Dar odată era să mi se infunde. Ne dăduse mai multe probleme grele să le facem acasă, dar eu am preferat scalda la Jiu decât să 'mi bat capul cu aceste afurisite de probleme, așa că a doua zi le-am copiat în maculator dela colegul Sbenghe, cel mai tare în matematici. Intre alții m'a scos și pe mine la tablă și 'mi era inima cât un purice de frica lui „una, hăp căciula“.

Noroc că am prins firul problemei și când a încurcat-o cei dinaintea mea, am pus cu curaj mâna pe cretă și am început a lucra de sbârnia tabla, fără să 'mi tacă un moment gura până ce am isprăvit problema.

— Bine !... Dute la loc... și să nu mai faci pe siretul !... Mă pricepuse !...

Așa am ținut și eu cu puținii din clasă piept matematicilor, constatând la urma urmei că nu

sunt tocmai atât de grele, ba chiar au frumusețea lor.

Profesorul de Istorie însă — D-l Bobancu, ne explica cu atâta claritate și cu atâta căldură comunicativă că era o plăcere să 'l ascuți. Din ora sa plecam cu lecția învățată. Aveam o memorie bună și știam să rezum dintr'o expunere cât de lungă tot ce era principal, apoi stăpân pe rezumat puteam să expun ori ce lecție sau capitole întregi. Când mă scotea la lecție se făcea tăcere în clasă. Spuneam lecția clar, metodic, cu dicțiune ca și cum a-și fi rostit o conferință. Voiam să fiu ca și profesorul meu pe care îl iubeam și 'i admiram elocința clară, curgătoare ca apa cristalină a isvorului de munte. Eram elevul său favorit și nu mă scotea din zece.

Cu muzica însă nu m'am împăcat niciodată și nici din nota trei pe toată linia n'am eșit niciodată. Mă trecea la muzică comisia fiindcă aveam note bune la toate celelalte materii, dar la adunare muzica 'mi scădea grozav de mult media.

În anul al doilea am schimbat gazda. Aci tata plătea 3 lei pe lună, 25 oca de făină, câteva ocale de fasole, slănină și iarna un car de lemne. Cu ce ne aducea părinți, trăia și gazda cu cei trei copii și bărbatul pe deasupra.

...În anul acela nici n'am avut cărți, că n'aveam cu ce le cumpăra. Aveam însă maculatoare și creioane, iar cărți mai împrumutam de pe la colegii cu care stam în gazdă.

Unul din profesori întreabă în clasă:

— Cine n'are cărți?

Eu ridic mâna în sus.

— De ce n'ai cărți?

— Nu 'mi a dat tata bani; 'mi a spus că 'i tare strămtorat și n'are. Abia poate să plătească gazda.

— Să ști că dacă nu 'ți ei cărți îți dau notă rea.
 — Să 'mi dați dacă n'oi ști lecția, dar pentru că n'are tata bani e o nedreptate să 'mi dați notă rea.

Răspunsul meu era cam îndrăsneț și 'l a supărat pe profesor că m'a scos la lecție și m'a întrebat toată materia câtă o predase până atunci. Ori cât de chițibușare au fost întrebările am răspuns bine la toate.

— Văd că ști, dar pe ce înveți?

— Ascult la explicații și iau note pe maculator.

— Bine!... Ți-am dat notă bună să nu te crezi nedreptățit.

Cu lecțiile am mers bine și anul acela cel mai plin de mizerii pentru mine.

.....

In vacanța de vară am strâns colțani de prin pădure când umblam cu vitele, pe care nenea 'i vindea la negustori ori la tăbăcari și așa făceam rost de bani pentru maculatoare, creioane și caete.

*
**

Orânda

Ne dăduse vacanță de Crăciun. In ziua aceea, pe drum spre gazdă, făceam planuri, cu cine m'ași putea întovărăși să plec acasă. In alte împrejurări lucrul ar fi fost ușor, căci cei 18 km. dela Tg.-Jiu la Brădiceni peste dealuri, ar fi fost „o scăpărare de călcăie“, dar acum era o iarnă grea și zăpada de o jumătate de metru.

Când ajung la gazdă văd pe „bălana noastră“ legată de gard cu cărlana ei alătura, amândouă cu șeile pe ele. Gazda îmi spune:

— A venit tat-tău să te ia acasă.

Peste cât-va timp iată și tata cu un băiat după el, care ducea desagii plini cu tot felul de cum-părături pentru sărbători. Potrivindu-și desagii la ciochina șelei spune :

— Hai strângeți borfele să plecăm acasă că acum se înserează de grabă!

Eu eram gata de mult și n'am zăbovit decât să punem desagii în spinarea cărlanei.

Ne-am luat ziua bună dela gazdă și am pornit la țacăneală, pe șoseaua bine netezită a părție, unde sclipea în soarele de amiaz, urma lustruită a tălpilor de sanie. Tata călărea înainte pe „bălana” iar eu în urmă pe „cârlana”.

Tata era cunoscut în oraș cu „bălana” și căciula de astrăgan.

Calfele dela Pantelimon Bărbulescu, vărul său — vestit abagiu al Gorjului, ca și dela Stroe cismarul, îi țineau în stradă bălana de dârlogi, când venea să-și comande țoale, cisme ori inimei pe porun-ceală.

— Mă vere Pantelimoane!... Știi tu gusturile mele, că nu ne cunoaștem de eri de alaltăeri... Să'mi faci țoalele așa cum știi tu mai bine, că eu de tocmeală nu stau!... Iacă, ține arvuna.

Abagiul Pantelimon, ca și cismarul Stroe punea pe cele mai bune calfe să-i facă lucru bun, trainic și pe plac. Inbiat de alții să-i facă lucru pe plac și mai eftin, răspundea scurt :

— Eu nu stau cu ciurucarii de vorbă.

.....

Când ajungem unde se desparte din șoseaua Severinului drumului pe sub munte, pela Rasovița, Arcani spre Peștișani și Tismana, tata cărmește la dreapta. Dedesem călcăie cărlanei și mergem alătura.

— E mai poleșnic locul pela Telești, dar în

câmpie e mai primejdie pentru lupi decât în pădure. O luam dela Rasovița în jos pe drumul de sănii până la Arcani și deacolo deloc suntem în dealul Brădicenilor odată cu căderea serei...

Am trecut pe lumină pădurea Ursăteilor, și ne-a prins înserarea în răscrucea Arcanilor, după ce trecusem Jaleșul înghețat și Sohodolul care învârtește pivele Arcanilor, de se aud bocăniturile maielor tocmai dela noi din Brădiceni.

— Odată cu lăsarea nopții ajungem în vârful dealului la „Bolovan“ unde cotește drumul spre „Dumbrava Capelei“. În dreapta se lasă pădurea „Perilor“ cu ogașul „Ficăilor“, în stânga—Valea Neagră, din fundul căreia începe pădurea „Dosul Arcanilor“, care se ridică până în vârful dealului unde încep Viile.

Când am ajuns la mijlocul Dumbrăvei Capelei, numai ce auzim: — hau !... hau !... un lup urlând în Valea Neagră.

Bălana se uită înapoi și începe să horhăne încet, ca și cum ar fi vrut să'i spue ceva fie-sei pe limba lor, iar cărlana se alătură de ea neliniștită.

— Să te ții bine de coamă și să-ți fie picioarele în scări.

Bălana a luat-o la trap și eu după ea cu cărlana, cam sperioasă, adulmecând cu botul în aer, uitându-se în toate părțile și sforăind.

Din Ogașul Dosului, se aud alte urlete de lupi; din pădurea noastră de sub Valea Neagră altele. Eram înconjorați de lupii cari se chemau la „ur-lătoare“.

Când să scoborâm coasta Capelei, bălana începe să sforăe, o cărmește spre dreapta fără să asculte de frâu, pe o potecă croită de vite pela Crucea Capelei, prin lunca Lazului până la șosea, pentru a scurta ocolişul.

Când am eșit la drum, mă uit înapoi și ce să

văd?! Inapoia noastră venea de-a înfugilea o haită de lupi!...

— Tată, vin lupii, în goană după noi! Tata se uită și zice:

Să te ții bine băete!... Și.. scoate o șuerătură haiducească, de s'a așternut bălana la goană ne-bună și cărlana cu mine după ea de nu ne-ai fi putut prinde nici cu ogari de vânătoare.

Tata a început să chiue ca pentru lup și au început oamenii să răspundă din sat că ne apro-piasem și au început să ese cu puști, cu furci și cu furcele.

Haita ne-a gonit până în gura satului, dela podul Bălțișoarei dinspre Buligan.

Fratele meu mai mare, și cu un alt flăcău, și-au luat puștile și-au alergat prin ograda mare înspre Bălta Seacă și văzând doi călăreți în goană ne-bună, s'au aciuat după un gard de mărăcini și când haita a fost aproape au început să tragă cu puștile.

Din patru focuri au doborât trei. Ceilalți s'au speriat și s'au dus făcând copacii, prin zăpada depe lunca Lazului.

După ce am suit desagii sus în casă, și după ce tata a pus să bușoamă pe bălana și cărlana, am cîntat cu toții în odăia mare la căldură și lumină, tata povestind pățania noastră. Lipsea numai „nenea“ dar unchiul Alexe ne-a lămurit că-și face rost de guler și șubă din pielea a doi lupi ce i-a picat sub pușcă.

Isprăvisem cu cina și stam pe tăpșanul dintre cei doi stâlpi ai sobei, ca să mai ese gerul din mine, când iată și pe unul Matei Baltă, un vecin și prieten al tatei.

Auzise de pățania noastră și venise să afle mai bine...

Pe semne că atunci când scapi de-o primejdie, simți nevoia de-a spune și altora ce-ai pățit, că mama, ca după un semn mai dinainte știut, s'a coborât în pivniță cu o oală, tocmai când și nenea intra vesel că a pus la pod întinse în „prive” pieile jivinelor. Când vinul scinteia în pahare la lumina lămpei, tata începe :

— Am avut noroc cu bălana măi Matei!... Ea i-a simțit că's în drum înaintea noastră, deși eu nu vedeam nimic, că era cotitură pela părul de sub Capelă. A luat-o razna, pe poteca dela Crucea Capelei, așa că am ocolit haita lăsând-o în urmă. Fără bălana sireaca, n'ași mai fi cînat în ia seară cu ai mei și n'am bea acum amândoi un păhăruț de vin!...

— Ei, poi calu 'i cuminte ca omul înțelept, numai n'are grai să vorbească... spune Matei cu încredințare.

— Calul simte primejdia măi Matei, mai bine decum o putem simți noi oamenii. Când te rătăcești să lași numai calului frâul liber și te scoate din toate coclaurile!

— Cuminte dobitoc bălana d-tale boer Ioane — spune Baltă îngândurat, iar mama rupând tăcerea :

— Ion are noroc numai la cai albi, așa mi-a spus mie o bobăreasă și n'am da-o pe bălana orcât ne ar da pe ea.

— Adevărat că-mi aduce noroc la casă. Anu și pripasu, măi Matei, și asta de cincisprezece ani!...

— Mi-era tare frică când ne gonea haita să nu se scuture cărlana de copil și să mi-l hărtănească jivinele dracului — și cu ochii la icoane prinde a se închina cu evlavie, iar Baltă face și el la fel.

Abia terminase Baltă cu închinăciunile, că auzim

guițat de purcel, grohăituri de scroafe și lătrăturile furioase ale câinilor înspre poarta din fundul ogrăzei.

Nenea pune mâna pe pușca din perete, își indeasă căciula pe cap și scoboară scara duduind, urmat de unchiul Alexe, care mai zăbovise puțin să aprindă un felinar.

Credeam că s'a prins un purcel între gard de guiță așa, dar auzim chiuituri, lătratul îndepărtat al câinilor și o bubuitură de pușcă.

După câțva timp nenea se întoarce îmbujorat de alergătură, atârnă pușca în cui și spune :

Ne-a intrat lupul în obor prin poarta mică și ne-a și luat un purcel dela scroafele care dorm cu purceii sub polata de lângă grajd. Dar n'a avut parte de cină, că s'au luat după el scroafele întăritate și l-au incușit și câini. Nu știu cum s'o fi întâmplat dar bănuiesc că poarta care se deschide încoa, s'a închis isbită de jigania fugărită, că așa am găsit-o închisă. A dat atunci să sară peste pârleaz, dar se vede că l-a ajuns vre-o scroafă, că iacă ce flocotan am găsit din blana ei. Purcelul l-a scăpat din gură peste pârleaz că acolo l-am găsit cald. Câinii au sărit pârleazul după lup și l-au luat la goană pe miriște în sus. Ca să dau curaj câinilor, am tras un foc în vânat. Am lăsat pe Alexe să pârlească puțin purcelul și să-l împartă mâine la câini, că e „mortăcin“.

— Ai fi lucrat cumva logofetează Mario în zilele de „gadini“ că numai de acolo se trage paguba prin lupi, întreabă Baltă pe mama.

— De Matei, oi fi lucrat, că nu te rabdă inima să stai când sânt atâtea de făcut pe lângă casă! Câte avem noi femeile de făcut! Trebuie să toarcem, să țesem, să gătim mâncare, să spălăm, să cârpinim și câte și mai câte; așa că n'ai timp să

mai ții minte când sânt ori când nu sânt „gadini“.

— Ei, păi vezi!... De aia dă omul de pagubă. Pe baba mea a dus-o dracu să toarcă în „gadinul ăl șchiop“ și pe primăvară mi-a mâncat lupii vițeaua.

— Eu nu cred Matei în de al de astea!... Lupii, când dă zăpada mare, nu mai găsesc în tufărișuri și în codri ce să mănânce și atunci de foame se dau la vite ba și la oameni. Foamea e lucrul dracului!...

— Da'poi cu asta, pe mine nu m'ai lămurit de ce 'mi au mâncat vițeaua tocmai în primăvară când nu era zăpadă și avea lupo ce mânca în codru.

— O fi fost din cei nărăviți de cu iarna și s'a spurcat la carne.

— Da de unde!... Orânda, orânda!... logofeteasă Mario!...

Mama a tăcut ne mai având ce răspunde.

— Să vă spun eu una și o să vedeți că'i așa. Era pe undeva un vânător strașnic, de stârpea fiarele pe capete. Odată s'a dus într'o pădure mare să vâneze tocmai în noaptea de Sfântul Andrei. Într'o rariște a pădurii sub un gorun bătrân era un bordei în care locuia pădurarul.

— Umblă lupii pe aicea măi pădurar?

— Apoi nu e dimineață să nu le găsesc urmele pe bordei.

— Bine!... Am să mă sui în copacul ăsta la pândă...

A stat vânătorul în copac până pela miezul nopții, când au început lupii să urle.

Hau!... hau!... hau... începe unul cu glas mai gros și alte hauri îi răspund depe toate văile și colnicele.

Rariștea pădurei dela bordei s'a umplut de haite care urlau cu ochii către lună, sclipind ca

tăciunii din jeratic. Deodată vânătorul vede în văzduh deasupra rariștei un călăreț pe un cal alb și strălucind ca în aburi de lumină. Era Sfântul Andrei, care are pe lupi sub ascultarea și grija lui.

Lupii când au văzut vedenia au amuțit.

Vânătorul a muțit și el de groază între crăcile copacului, privind sus vedenia din văzduh, jos ochii sclipitori ai fiarelor și dejurîmprejur pădurea tăcută și înghețată cu străluciri de chidie în bătaia lunei.

Sfântul a început să le arunce dintr'o desaga niște colaci mici cum se dau la „pițărâi“ și lupii îi prindea din sbor.

Colacul sfântului 'i sătura pe un an întreg, pe acei la care le da, căci altora le menea: tu să mănânci bou lui cutare, oaia lui cutare și tot așa până ce 'i ajungea rândul pe toți.

Dar un colac aruncat de Sfânt unui lup de lângă bordei, s'a nemerit să cadă pe coșu dela gârliciul bordeiului, așa că lupul nu l-a putut lua și a rămas cel din urmă în rariște, cu gura căscată spre sfânt, că doară nu l'o uita.

— Tu să mănânci pe vânătorul ăla de colo din copac — spune sfântul și se face nevăzut.

Lupul s'a așezat sub copac așteptând pe vânător să se dea jos, dar vânătorul înlemnise de groază.

Dimineața pădurarul zărește lupul sub copac și vânătorul între creci.

Ia repede un par să izbească jigania în cap, dar lupul o ia la sănătoasa mistuindu-se în deșișul pădurei.

Cu chiu cu vai vânătorul s'a dat jos din copac și a intrat în bordei, unde și-a mai desghețat ciolanele pe lângă foc. Pădurarul i-a dat și un păhărel de rachiu de i-a venit graiul.

— Cum văd eu n'ai făcut rost de șubă în noaptea asta?...

— Nu!...

— Păi a urlat destul azi noapte și le-am auzit răcăiturile pe bordei... Nu ți-a venit bine să tragi?

— Nu!

— Da ce ți-a venit după ce a încetat urlătoarea să-mi arunci un colac pe coșul de la gârliciul bordeiului și nu te-ai coborât să te odihnești în bordei?

— Lasă asta... dar colacul unde?

— L'am mâncat și m'am culcat...

Vânătorul a plecat îngândurat spre sat și după vre-o câteva luni se abate iar pela bordeiul sărăcăcios din pădure, unde abia se putea găsi o bucată de mălai.

— Văd că ți's pline cotovăicile cu fasole, pereții cu slănină și lada cu mălai.

— Cine ți-a dat atâtea bunătăți?

— E tainul pe care mi-l dau oamenii pentru paza pădurii. De când am mâncat colacul ce mi-ai svârlit pe coșul de la gârlici, nu pot pune gura pe nimic, dar mă simt sătul și în toată puterea.

Vânătorul îi spune că colacul a fost dela Sf. Andrei și-i povestește tot ce a văzut și auzit.

— O fi așa cum spui dar nu uita sfatul meu: Ia cu tine totdeauna sculele pentru pielea lupului!

Vânătorul nu plecă la drum fără armă și fără tovarăși.

Odată a plecat cu mai mulți în cărăușie. I-a ajuns noaptea într'o livadie la marginea unei păduri. Au dejugat boii la resteu, au cinat cu ce aveau prin traiste și s'au culcat între care în preajma focului, pe care au pus ca să ție toată

noaptea câțiva bușteni mai mari. Vânătorul s'a culcat între chirigii.

Dimineața ia-l de unde nu e! L'au căutat încoace și încolo și i-au găsit întâi căciula, apoi cojocul stropit de sânge și mai încolo opincile și celelalte țoale cu câteva hartane rămase nemâncate.

— De ce 'i a fost frică n'a scăpat, — spune un chirigiu—căci știau cu toți pățania vânătorului.

— Ei ce să-i faci dacă așa 'i a fost orânda.

— Așa boer Ioane și logofeteasă Mario, orânda Celu-i de sus!... că dacă a fost merit să vă ia gadinul ce i s'a orânduit, D-zeu a ferit să-i cadă în colț copilul nevinovat și cărlana s'a purtat bine, dar i-a căzut purcelul și gura i s'a încheștat pentru un an. Să nu mai lucrezi în ziua de „gadini“ logofeteasă, închee Baltă cu adâncă convingere și își ia noapte bună dela noi!...

Mama a pus undelemn și a aprins candelile dela icoane, iar eu în gând mulțumeam lui D-zeu că a potrivit lucrurile să fie incolțit de lupi un purcel în locul meu.

A doua zi mama m'a lăsat cam în voile mele, iar tata a dat poruncă să se dea bălanei și cărlanei porția de grăunțe îndoită.

*
**

Băiat de prăvălie

În anul al treilea, unul din colegi mei Mișu Păunescu, 'mi a propus să stau la el în gazdă și să învățăm amândoi. El era slab la istorie și eu cel mai tare din clasă. Am primit bucuros să învățăm amândoi, el având cărțile iar eu ma-

culatoarele cu note după explicațiile profesorilor. Prietenul Mișu a început să ia note bune și să nu se mai încurce la istorie căci învăța după rezumate, și nu cu „toceală“ ca până atunci.

Aci o duceam bine. Dimineața aveam cana mea cu lapte și bucata de pâine iar la prânz și seara mâncare cu carne din belșug.

Tata lui Mișu, Păun Agiu, fusese negustor de frunte și avea în oraș mai multe perechi de case iar la Botorogi o moșie. Fratele mai mare al lui Mișu — Iancu, ținea prăvălia de care bătrânul nu se mai ocupa.

Prăvălia era așa ca să mai ese ceva — mai nimica toată, că dacă nu curge tot pică.

Se vindea porumb, ovăz, cărbuni, lulele, sare, mături și alte mărunțișuri.

Iancu se scula cam târziu, dar se învoia cu mine să 'i deschid dimineața prăvălia s'o mătur și să vând la mușterei ce o cere, până s'o scula el. Pentru trebușoara asta aveam un gologan pe zi. Mișu avea o soldă de 5 bani pe zi. Se chema că eram oameni cu parale și noi, și din când în când ne înfruptam cu brânzoi ori cu plăcintă dela Bogdan plăcintarul de peste drum, ori dela moș Iscău care 'și făcea veacu în poarta gimnaziului cu coșul plin de cozonaci, cornuri și prăjituri cu nuci și cu mere.

La gimnaziu, abia așteptam să vie Sâmbătă să ne dea cărți dela bibliotecă.

Câte cărți minunate n'am citit eu din această binecuvântată bibliotecă!

Am început cu niște cărți din colecția editurii „Ciurcu din Brașov“ povestiri despre peile roșii din America și apoi am făcut cunoștință cu comorile literaturii noastre și cu traduceri din literaturile streine.

Sfântă să fie amintirea celor ce au înființat această bibliotecă pentru noi, că a fost izvor de apă vie pentru mințile noastre însetate.

— Ai luat destul 2 cărți, n'ai să poți să le citești — spune Directorul nostru Iuliu Moisil privind-mă nedumerit pe sub ochelari.

— Găsesc eu timp să le citesc pe toate... De dragul cărților renunțăm la alte escapade.

Dacă Mișu mergea bine cu istoria, eu mergeam prost cu muzica.

Intr'o zi mă pomenesc cu Mișu că vine repede și 'mi spune :

— Dute și tu de dă o mână de ajutor, că să mută Domnul Cernican. Te ia în ochi de bine și poate capeți o notă mai bună la muzică.

M'am dus, și 'mi s'a dat să duc o tingire de aramă cu niște fasole în ea nici fiartă nici ne-fiartă. Prin dreptul caselor Doctorului Culcer 'mi a scăpat tingirea din mâini pe trotuar, vărându-se toată fasolea.

Am rămas ca tâmpit, privind grămada de boabe albind pe trotuar iar zeama din ele curgând spre marginea bordurei. Desmeticindu-mă, repede am luat tingirea și am început a aduna cu mâinile amândouă, boabele rămase în sec

Când mă gândeam ce șmecherie să fac ca să fie fasolea cu zeamă, numai ce aud :

— Ce făcuși drăguță, firai al dracului!... Mă lăsași nemâncat pe ziua de azi cu copii cu tot.

Amărât și plouat, am dus tingirea cu ce adunaserăm în ea unde s'a mutat Domnul și am plecat gândind că nu e chip să am vre-odată o notă bună la muzică.

Li povestesc întâmplarea prietenului Mișu și-i imput :

— Puteai să îți păstrezi sfatul. Când vrei s'o dregi mai rău se rupe. N'am noroc și pace.

* * *

Un chief în deal

La lăsatul de post al Crăciunului, hotărâm noi cei din Brădiceni, să ne ducem acasă ca să lăsăm post cu părinți, că nu știu cum se brodiseră de erau două sărbători.

După eșirea din clasă, în după prânza acelei zile, ne adunăm câți eram: Bunea al lui Ceaușescu Tică al lui Dârju, Costică Davițoiu al preotesei și eu. Pe lângă noi gimnaziști, se mai alătură și Nolea fratele lui Tică, și Dumitru fratele lui Davițoiu, care urmau școala de cântăreți de biserică.

Vremea era cam ploioasă. Cădea un fel de bură mărunță. Prin dreptul Tălpășeștilor ne-a prins și inserarea, căci luasem drumul peste dealuri ca să mai scurtăm din el.

Când am ajuns în dealul Brădicenilor era un întuneric, să 'ți scoți ochi.

— De-am găsi pe vre-unul cu pivnița deschisă să cerem o leacă de vin, am mai prinde puteri — spune unul din noi.

— Măi băeți, eu știu să deschid pivnița noastră, că știu unde ține tata cheia ascunsă, dar îmi e că întârziem prea mult.

— Ba numai bine mai odihnim că ne-a eșit sufletul urcând dealurile astea — spune altul.

Am căutat cheia și am deschis.

Pivnița noastră din deal avea două încăperi și era făcută din bârne groase din inimă de stejar, cu uși făcute dintr'o bucată tot de inimă de

stejar și groase de nu se putea dovedi nici cu toporul ori cât s'ar fi căsnit vre un hoțoman.

În prima încăpere care n'avea tavan, stau puținele cu comină și cele cu prune, apoi așezate la locul lor hârdaiele, acoavele, și fuciile. Lângă un perete era vatra pentru foc și policioarele cu oale străchini și tot ce trebuie pentru bucătărie.

În a doua încăpere, tăvănită cu grinzi groase puse una lângă alta, se păstrau buțiile cu vin vechiu și nou. Această încăpere avea uși tot așa de sdravene ca și cea dela intrare și era încuiate printr'o cheie cu căței... Cheia de fer pentru descuiat „căței” o ținea tata acasă. Eu însă aveam degetele lungi subțiri și mâna mică. Mai aflasem meșteșugul de a sălta căței din creștături și a trage drugul.

Unul din cântăreți dibuește prin buzunar o lumânare căpătată dela vre-o pomană ori șterpelită dela biserică și o aprinde. Am isbutit să deschid ușa.

Unul și-a dat cu părerea că n'ar strica și o leacă de foc. Zis și făcut.

Am scos o oală de vin și am băut toți câte o dușcă sdravănă.

— Măi ce ar fi dacă am fierbe o oală de vin spune Nolea — ne-am mai încălzi puțin.

— Davițoiu are zahăr și 'l am putea îndulci spune Tică.

— Și Dumitru are pâine — spun eu — o să facem chef în lege.

Ai pretesei, Costică, luase zahăr și Dumitru o pâine de cele duble ca să le ducă măsi... Costică se cam codea să dea zahărul, dar frate-său 'i smulge punga și 'i spune scurt.

— Găsim și la Brădiceni.

Am pus la foc o oală din cele mari plină cu vin, în care s'a răsturnat punga cu zahăr și când

vinul s'a incropit puțin ne-am așezat pe chef.

Davițoiu, Tică și cu mine am băut mai cu măsură că ne era mai mult foame decât sete. Cei mari, și au pus mîntea cu aproape toată oala de vin, pe care o alesesem dintre cele mai mari ca să nu mă creadă sgârcit.

Pe când cei mari trăgea la ulcele, eu am bătut bine cepul, am închis pivnița cu vinuri, apoi când vinul din oală ajunsese pe fund, am stins focul să nu rămână o schintee, de frică să nu ne ia pivnița foc și să 'l sărăcesc pe tata.

Am pornit apoi la drum după ce ne-am luat în mână câte un arăc drept ciomag.

Era întuneric de fu ne vedeam aproape unul pe altul și drumul noroios — un noroi de humă galbenă care ne venea mai sus de glesna piciorului.

Pe drum 'i a ajuns beutura pe cei mari, care cădea 'n bot ca boboci. Abia pe după mezul nopți am coborât dealul.

Costică și cu mine, ne țineam bine și am luat între noi pe colegul Bunea dintr'a patra, care se trecuse rău de tot și abia 'l am dus până în dreptul mori lui Ciușescu. Nu 'l am putut duce până la moară că ne era să nu 'l scăpăm în apă de pe puntea îngustă, ci m'am dus numai eu și am deșteptat pe tat-su care dormea în moară.

— Ce e măi Nicolae? Unde 'i Bunea?

— Să vi să 'l ei, că noi am băut o leacă de vin, la pivnița unuia din Câmpofeni și ne-am cam petrecut puțin...

Când 'l a văzut în ce hal e spune:

— Prăpăditule, prăpăditule, carte de asta îmi înveți tu?

Când am ajuns acasă și 'mi am privit cismele și poala mantalei, par'că erau unse cu humă. Ai mei dormeau toți în odaia din fund și numai Gheorghe în odaia din față.

'L am deșteptat și 'i am spus cât de greu am venit pe drumuri noroioase... Gheorghe s'a sculat fără preget, 'mi a spălat cismele, poalele mantalei, le-a pus la uscat lângă sobă și dimineața când m'am deșteptat am găsit cismele unse și hainele curate și periate cum trebuie. Când m'am îmbrăcat eram ca o păpușe de curat.

Cam pe la prânziștor numai ce aud vocea de trompetă a' preutesei:

— Cumnată Mario!... Ai văzut în ce hal a venit ghiavoli de copiii?.. M'am luat cu mâinile de cap!.. Dumitru era plin de humă din creștet până în tălpi, parcă s'a nămolit ca porci!... A trebuit să le spăl toate la baltă. Costică a venit ceva mai bine.

— Zice că le-a dat unul de pe la Câmpofeni să bea vin, așa spune Bunea al meu — adaogă Ciauseasca, care se brodise să fie și ea pe uliță...

— Ba al meu văd că e curat — spune mama.

— Păi o fi, că o fi băut mai puțin — adaogă Ceaușeasca — că el a deșteptat pe Gligore să 'l ia pe Bunea pe care nu 'l mai ținea picioarele...

— Și ai mei tot așa cumnată! Tică ce era mai curat, da Nolea parcă s'a tăvălit pe jos — intră în vorbă și Chilina lui Dârju, primărița căci parcă era un făcut să se întâlnească atunci toate cumnatele mahalalei.

— Așa e măi băete? — întrebă mama.

— Așa e; ne-a dat unul să bem vin.

Mama se uita la mine mulțumită că eram cel mai cuminte dintre toți, dar nu știa că eu eram capul răutăților și spusese colegilor mei să spue alte prăpăstii.

De Crăciun am suit cu tata și cu Gheorghe în deal să luăm vin pentru sărbători.

— Par'c'a umblat cineva în pivniță își dă tata cu părerea.

— Nu cred — spun eu.

Tata a scos vin și a umplut la întâmplare o oală... Când a gustat spune:

— Uite ce dulce vin! Nu cumva a înghețat vinu și 'i luăm din inimă?

După ce a gustat frate-meu Gheorghe, gust și eu și cum oala se cam golise, văd zahăr pe fund. Era de cel rămas la fundul oalei de când băusem noi... și care pe semne nu se topise tot...

— Lasă că știu eu ce e... Am descântat-o! Și... arăt ce e pe fund.

Dar Gheorghe găsește că și în oala care fersesem noi, mai era ceva zahăr. Când să caște gura să spue tatei, 'i trag repede un ghiont și mă pricepe.

— Azi când ne întâlnim cei care am mai rămas de atunci, ne amintim zâmbind de cheful nostru cel de pomină și de zavracul tras dela cei de acasă!

O ideie.

În anul acela ni s'a închis gimnazul cu două săptămâni până în Crăciun spre marea noastră bucurie că ni s'a mărit vacanța.

Tata era foarte necăjit că nu 'și vându-se porcii. Aveam vre-o patruzeci de porci grași, deabia se urnea de jos... De două ori 'i a dus cu carele la târg și de două ori 'i a înapoiat. 'I da preț de batjocură și ar fi fost în pierdere.

Intr'o zi când tata se plimba morocănos prin cameră, cugetând că se gândește că n'are cu ce plăti la termen datoriile, fiind-că porcii n'au căutare, spun așa deodată:

— Eu știu că te gândești cum ai face să vinzi

porcii cu preț. Să fiu în locul dumitale așa și tu să faci.

— Ce ai face?

— Așa tăia porci, așa topi untura, așa face din ei șuncă și cârnați și a-și vinde toate astea la negustori ori pe la băcăni... A-i ține pe mâncare e mai mare sărăcie. Și am tăcut.

Tata n'a zis nimic, s'a mai plimbat cât s'a plimbat și a plecat spre moară. A doua zi a pus șeaua pe bălana și a plecat la oraș.

Peste 2 zile ne pomenim cu unul îmbrăcat ca la oraș. Au venit oameni cu ziua, s'a adus paie și a început a face pradă în porci... În trei zile n'a mai rămas unul viu.

În mijlocul curții lerbearu de zor cazanele, căldările și căzănițele împrumutate de pe la boiangii ca să topească untura. Femeile spăla postăvii întregi de mațe, iar neamțul nu mai prididea cu mașina la tocat carne și l'a făcut cârnați, cartaboși tobe, și la așezatul șuncilor în saramură.

Cârnații și cartaboșii i a vândut nenea în piața Târgu-Jiului ca pe pâinea caldă iar untura, șuncile și celelalte le-a vândut tata unor negustori dela Craiova. Când și-a făcut socotelile, vânzându-se cu un leu și cinci bani kilogramul de la 35 cât dedeau negustori pe kilogramul de porc viu scăzută viața, așa că a eșit cu socotelile cum nici nu s'ar fi așteptat..., așa că și'a mai ușurat din datorii.

După sărbători, când a început școala, 'mi a cumpărat o uniformă nouă și ghete noi, dându-mi să am de cheltuielă un pol, sumă ce nu mai avusesem nici odată până atunci.

Tata spunea că aste's pentru că am avut și eu o idee bună odată...

La vânătoare de urși.

Vara ce a urmat am petrecut-o la munte, unde aveam vite învoite și aveam și pe ale noastre.

Tata vându-se pe muntele Gârbovu niște brădet, unei societăți ungurești, care și avea zătoane în părâul Cocorului... Aci mă împretenisem cu băiatul administratorului exploatărei, unul numit Balaçi, care era cam de-o vârstă cu mine. Prietenul Balaci, avea undițe pentru păstrăvi. Undițele avea musculițe făcute din sârmă fină de fier, și era la fel cu musculițele care plac păstrăvului. În fiecare zi aduceam la cantină păstrăvii prinși cu undițele.

Ceia ce însă ne plăcea mai mult, era vânătoarea... Tânărul Balaci îmi împrumutase o pușcă de vânătoare.

Intr'o zi am vânat un cocoș de munte, spre marea mirare a d-lui Balaci, tatăl, care a trimis pasărea să 'i o împăieze.

Dar Balaci tatăl, fiind trimis de societate în altă parte, când 'mi am luat rămas bun dela el și dela fiul său, 'mi a dăruit o carabină englezească cu șase încărcătoare și 4 cutii cu gloanțe.

Eram foarte mândru de arma mea, și o purtam mereu cu mine ca un haiduc în harță cu poteriile. Nu'mi ar fi fost frică să înfrunt cu ea, nici leii Africei, nici tigrii Indiei...

Dar la stâna noastră din Nedeuța, vânat era ca 'n palmă.

Ca să 'mi petrec, făceam tragere la țintă în copaci dela distanțe diferite. Nimeream la țintă cu o îndemânare uimitoare!

Făceam prinsoare cu ciobanii și ungurenii dela stână că le nimeresc căciula, dacă o pun în cutare sau cutare fag ori brad. Dacă loveam nu dam nimic, dacă nu dădeam un pachet de tutun

de care aveam din berechet în lădița mea, adus și din țară și dăruit și de Balaci fiul dela cantina lucrătorilor din valea Jiețului. Tutunul era o marfă care se căuta și cu care îți făceai prietenie cu toți baci și strungari dela stâne, ori unde te 'i fi dus.

Cu pachetele mele de tutun, mâncam cea mai bună smântână, cea mai bună jintiță dela stânele din Needeia, Rostovanul, Arcanul, Gura Plăiului și ori unde în cuprinsul muntelui.

Dacă luam în traistă, când plecam la drum lung, ceva făină, sare și ceva verdețuri, mâncam cel mai bun balmeș ce se putea facea pe munte, înotând numai în smântână, iar când dădeam băcițelor și câteva spilci pentru prinsul maramelor, eram ospătat împărătește.

Colindarea pe la stâne și găurirea căciuililor cu glonțul, era o ispravă prea copilărească. Voiam să găuresc cel puțin pielea unui lup sau urs, mulțumindu-mă la o adică și cu „marca Gorjului“ cum îmi plăcea să spun cerbului.

Dar urși, cerbi, lupi și căprioare, nu putea sta la goluri. Aci erau cirezi de vite, turme de oi, herghelii de cai, stâne cu ciobani și câini care te rupea.

Urșii și lupii erau pe undeva prin hârtoapele pădurilor de fagi și brazi, iar căprioarele și caprele negre prin țancurile de piatră ale vârfurilor...

La stâna din Nedeuța, era un ungurean din Frâncești, unul numit Zamora, care avea o nare a nasului ruptă de laba ursului, într'o luptă corp la corp.

— Mereu băteam capul lui moș Zamora să mă ia și pe mine la o vânătoare de urși.

— Te-oi lua nepoate când o plesni ciasul!

.....

Intr'o noapte mă pomenesc sgâlțâit din pătucul meu din celarul stânei...

— Noa... Scoal nepoate că merem la urs! 'Mi o spus ai din Needeia și Rostovanu, că s'o ivit un urs în feregaru de pe Gârbovu.

M'am îmbrăcat am luat carabina, am incins cartușiera și am plecat cu unguoreanu. Ni s'a făcut ziua în vârful Gârbovului...

Să vezi un răsărit de soare în limpezimea aerului de pe munte, nu'l mai uiți!... Undeva departe spre răsărit, după perdeaua de stânci a vărfurilor, cerul se face la început trandafiriu, apoi roșu ca sângele... Repede roșul se amestecă cu un roz auriu deschis, formând un evantaliu cu marginea violetă ce se perde în albastrul limpede, pe când coada acestui imens evantail se aprinde și dă flăcări țâșnitoare de lumină orbitoare, apoi se arată dunga rotundă a soarelui răsărind, care se ridică ca o roată de fier roșu scoasă dintr'o cușniță uriașă!... E o lucire de slavă dumnezeiască pe vărfuri... Neguri albastrii în văile care fumegă nouri străvezii și strălucire de ametiste violete a țăncurilor petroase ce se înalță înapoi și pe de lături ca niște perdele uriașe!...

Firea e în aceste răsărituri de soare, cum nu se poate grăi de măreț și dumnezeiască. Te simți mic, mic de tot, ca un vierme târâtor și gândul îți sboară la raiul dumnezeiri, spunându-ți în gând: — Mari și de negrăit sunt frumusețile lumii tale Doamne!... Dar, minunea dispare cu ridicarea soarelui...

Urmam pe moș Zamora, răpit de măreția firei, când o rază de soare schinteiază în arama capsei țilindrului de sub cocoș, a puștei unchiașului... Iau seama mai bine la om și la arma lui...

Scoboram pe o potecă printre ferige și smeurari, și mergând în urmă. Din cauza coastei, în-

treceam cu înălțimea pe moșneag, și mă simțeam că sunt mai mare ca moșneagul!

— Ce armă șubredă — gândeam eu — privind arma moșneagului, și cât de subțire 'i e buza țevi, parcă'ar fi făcută din tinichea ca o pușcă de copil!... Noroc că am carabina mea, că de pe partea puștei lui, ne-ar mânca ursul pe amândoi!...

Când am fost pe la jumătatea coastei, văd pe moșneag că se oprește; ia de pe umăr arma la mână și 'mi șoptește încet; ducând degetul la gură în semn de tăcere:

— St!... Ursul nepoate!...

Am luat și eu arma la mână și am început să sfredolesc cu privirea hâțișul de feregari și smeurișul, dar nu vedem nimic.

Zamora duce pușca la umăr pentru ochire... Incordez vederea și auzul în spre partea aceia. Nu văd nimic, dar aud ceva, ca o rupere de surcele uscate sub niște pași, apoi văd că se mișcă smeurișul ca bătut de un vânticel domol...

Nu știu cum s'a făcut, că fără să vreau mi s'a descleștat mâinile de pe carabină și sdrang!... cade jos pe petrele poteci...

O bubuitură din arma unchiașului și câteva clipe de liniște înghețată urmară după acea...

Ungureanul fără să stea mult pe gânduri, 'mi apucă carabina de jos cu o mână, o petrece în mână în care ținea pușca lui și apoi mă apucă dela gulerul hainei aruncându-mă pe umăr, cum ar arunca un berbec sau o oaie dela stână s'o ducă undeva în țarc, și o ia la fugă cu mine pe umăr, pe potecă în vale. După cât-va timp a cârmit-o la dreapta spre un fel de grind mai înalt, un fel de cocoase în spinarea coastei, unde m'a pus jos și 'mi a dat arma în mână.

Descărcat de mine și de arma mea, a început

să 'și încarce țeava armei slobozite, cu „prau“ și cu „poșuri“ pentru urs, liniștit ca și cum nu s'ar fi petrecut nimic. După ce a isprăvit, numai ce se întoarce și mă pipăe la turul pantalonilor:

— Noa, nepoate, nu cumva ai spurcat nădragi?

— Nu!.. răspund eu foarte natural, fără să 'mi treacă atunci prin cap, că afurisitul de moșneag, mă lua la vale, bătându-și joc astfel de voinicia mea!...

După aceia am început a scobori pe potecă ca un sfert de cias, când moșneagul mă oprește și spune:

— Să stai pe loc fără hibă și să nu te miști nicăeri... Eu mă duc pe vale să văd ce mai e, că pe urs l'am betegit puțin...

'L am urmărit din ochi până la un loc, când 'l am văzut târându-se pe brânci și dispărând într'un hășiș... A urmat clipe grozave pentru mine de teamă și neliniște în tăcerea și pustietatea aceia, când aud o detunătură de pușcă și vocea unchiașului chiuind.

— Uiu iu!... Incoa nepoate!

Am luat-o de fugă de vale călăuzit de vocea unchiașului până la păraul din fundul văi.

Ursul rănit, intrase într'o știolnă a păraului, și se roșise apa de sânge, iar acolo moșneagul 'l a achitat de viață trimitându-i un alt glonț în cap.

Am ajutat să tragem dihania afară din apă, apoi a început moșneagul a chiu cum știa el la cei de pe goluri de sus, care 'l au înțeles, 'i au răspuns și au venit să dea ajutor.

Până să vie, moș Zamora, a scos cuțitul din teacă și a început să cirsăe cu el pentru a jupui ursu de piele.

Par'că 'l văd și acum! Era o namilă de urs, cât un mânzat de cei mari.

Ciobani 'i-au luat carnea la stână și au făcut-o

pastramă. Am mâncat și eu cu ei. Era foarte bună...

De când cu pățania aceasta, 'mi a trecut pofta de vânatoare pentru totdeauna!

.....

Șezătoare literară.

Intr'o toamnă, cam pe la jumătatea lui Octombrie, se brodisse să avem iar două sărbători și cum ne era dor de cei de acasă, am hotărât să plecăm, noi gimnaziști din Brădiceni să petrecem sărbătorile cu părinții, și ne-am dat întâlnirea peste podul Jiului.

Nu știu cum s'a făcut, dar eu cu colegul și vărul Tică, care eram în aceeași clasă, am eșit mai în urmă, căci profesorul ne-a ținut în clasă și peste oră.

Când ne-am dus la locul de adunare, n'am mai găsit pe nimeni. Găsise ocazie dela Brădiceni și ștersese putina. Era o trădare.

— Ce ne facem măi Tică ?

— Apoi hai și noi !

— De, să mergem, dar tare 'mi frică să nu înoptăm prin pădure.

— Ce o fi să fie!... Înainte cu D-zeu !

Am pornit-o voinicește la drum, iar când am ajuns la capul satului Găvănești, înoptase de-a binele.

De aci începea pădurea, după pădure vilele câmpofenilor, apoi culmea dealului, pe care trecea poteca de-a lungul în spre miază-noapte, cam vre-o doi Km. numai prin livezi de pruni, apoi iar pădure, prin care urcam în dealul Brădice-

nilor. Din deal scoboram apoi spre sat iar numai prin pădure, până în câmpia de sub Valea Neagră ce se întinde până în sat.

— N'ar fi bine măi Nicolae, să așteptăm aici în drum?... Poate trece cineva și ne întovărășim mai mulți.

De, nu e rău!

Am aprins la marginea pădurei, în mijocul drumului de care, un foc cu surceleși uscături, luate din niște garduri căzute.

Ca să ne treacă de urât, Tică a scos din buzunar „Foaia populară“, ca să mai citim ceva.

Pe timpul acela eram abonat la „Vatra“, cea mai luxoasă revistă pe vremea aceea, condusă de Coșbuc, Carageale și Vlahuță și la care colabora și Slavici, iar Tică la „Foaia populară“ a lui Ilie Ighel Deleanu.

În foaia populară, răposatul Victor Anestin, publica un roman în foiletonul revistei „O călătorie în Venus“ și noi urmăream cu palpații romanul, precum urmărisem și pe cel din „Vatra“ — „Sfârșitul Lumei“ de Camille Flammarion.

Colegul și vărul Tică, era poetul clasei, și poeziile lui sub înrăurirea eminesciană, era foarte mult apreciate de toți cei cu pretenții de viitori literați, sau ca cunoscători a frumuseților literaturii românești.

Mai târziu a publicat chiar o parte din ele într'o broșurică „Flori de Crâng“ și au fost bine primite de critica literară de pe timpuri... Dar cu timpul, poetul a spânzurat lira, cătându-și rimele în formulele rigide ale matematicilor și fisico-chimicelor.

Ca poet, Tică publicase câteva bucăți în Foaia populară și noi cei din Brădiceni, eram foarte mândri, că dela noi din sat va eși un mare poet.

Nu știu cum făcuse, poetul nostru, că 'ș-a pu-

tut achita abonamentul la revistă rămas cu multe luni în urmă, că a primit deodată toate numerile pe care administrația revistei nu 'i le mai trimisese de atâta vreme. Pe semne că cei dela revistă nu găsise versurile și „prețioasa colaborare“ tocmai atât de prețioase, pentru a 'i achita cu ele abonamentul.

La lumina ce da flăcările focului, am început să citim foiletonul. Citeam cu rându, având grije ca cel care nu citea, să întreție flăcările. Mai aveam vre-o trei patru numere de citit, când a început o ploaie lină cum sunt ploile de toamnă.

Tică avea o umbrelă, cam ruptă și cu vre-o doi căpriori care eșa de sub pânză. dar vorba e, că aveam umbrelă, și o țineam deschisă mai mult să nu ne ude ploaia revista de cât pe noi.

Eu țineam cu o mână umbrela, iar cu alta înțețeam flăcările, pe când colegul citea de zor. Ploaia începe să râpăe mai tare, și fiindcă drumul unde ne făcusem vatră de foc era în pantă, apa a năpădit pe dedesupt și au început cărbuni să sfârăie, iar de sus ploaia cădea mai deasă și mai zorită.

Nici nu ne sinchiseam, atât de concentrați eram în palpitantele episoade ce se petrecea în Venus. Grija era să nu ni se stângă lumina, răsbindune ploaia flăcările, și ca atare grămădeam mereu la vreascuri care începuse și ele să se aprindă din ce în ce mai greu. Când am sfârșit cu foiletoanele, ne-a stins și ploaia focul.

— Ce facem?

— Hai înapoi la casa părăsită din capul satului și vom dormi acolo cum vom putea.

.....

Ne-am tolănit așa într'o rână, pe bârna de stejar lată a târnațului, picotind de somn și rebegeți de ploaie ca niște pui de curcă.

După un ceas de așteptare, auzim: zdrang, zdrang, zdrang!

Cine-i! — întrebăm noi făcându-ne curaj,

— Om bun — răspunde un glas — da acolo cine-i?

— Noi măi vere!... Tică și cu Nicolae al lui Popescu — răspunde colegul radios, căci recunoscuse după voce pe un văr al nostru, care 'și făcea armata la Regimentul I de Artilerie din Craiova, și venise omul pe acasă în permisie, că era înșurat.

I-am spus cum am înoptat și că n'aveam curajul a porni singuri prin păduri, că ne putea eși vre-o jivină sălbatică înainte. Am pornit-o tus-trei la drum cu coraj.

Vărul mergea înainte cu sabia scoasă vânturând-o în spre toate tufele, iar la răspântii de poteci aprindeam câte un chibrit să nu greșim drumul...

Am ajuns acasă pe la mezul nopții, frânți de oboseală... Dar... ce știe copilăria ce e oboseală!

Când mă întâlnesc cu prietenul, și colegul de odată, care 'mi spune de multe ori amărât și desiluzionat, despre oameni care se pot preta — la josniciei sau se arată ca adevărate secături: îi răspund:

— Noi nu putem fi așa!

— Tu ști bine, am trăit cu picioarele în noroi, dar cu capul 'n stele... Ca să fii ca ăștia trebuie să fie din altă ștofă!

**

Mirajul cărței.

Prin clasa IV, aveam ca profesor de Chimie și Fizică, pe Domnul Moisil directorul Gimnaziului

nostru, care 'mi a fost profesor și de Igienă și Științe Naturale. Ne predă Fisica și Chimia, cu experiențele ce se putea face, cu ajutorul puținelor aparate ale unui început de laborator, dar în așa fel că urmăream cursurile cu plăcere, dragoste și interes mereu crescând, până a ne pasiona.

După câte aflasem, Domnul Moisiil făcuse studiile la Blaj și la Viena. Era un naturalist pasionat și numai cu un lucru nu se putea împăca: cu lipsa noastră de disciplină și de ordine, acea disciplină și ordine nemțească, pe care poate o admirase aiurea, sau în frâul căreia fusese poate crescut, dar de care noi „sălbatici“ habar n'aveam.

În rafturile vestitului Muzău al Gorjului, format de dânsul și de vrednicii săi colaboratori, vestiți: Inginer Diaconovici, V. Rolla Piecarschy, N. Bobancu și Alex. Ștefulescu, era o ordine savantă în aranjarea colecțiilor, ca în muzeele aranjate de specialiști.

Mă avea în nume de bine, fiind între „cei tari“ la Științele Naturale și aveam adesea însărcinarea de-a aduce în clasă din muzău „bolovanii D-lui Moisiil“ cum spuneau colegi, adică mineralele necesare pentru tratarea lecțiilor la Mineralogie.

Dacă îmi deștepta curiozitatea instrumentele omului primitiv, maxilarele animalelor ce au trăit înainte de potoape, inscripțiile latinești ale lespezilor de piatră, hrisoavele domnilor din bătrâni, scrise pe piele de ciută cu litere mari înflorite și cu rândurile în „caturi“, păsările împăiate. etc., bolovanii D-lui Moisiil însă, mă atrăgea prin sclipirea cristalelor, ca niște ochi misterioși. Priveam fermecat piritale lucitoare cu cuiburi perfecte, cuarțuri cu prisme terminate prin vârfuri de piramide exagonale, în care recunoșteam „săgeata Sf. Ilie, pe care Uța Ciloaica — moașa noastră — o avea și o puneă totdeauna în ulcica cu apă, când

mama trebuia să 'mi nască un frățior — galene grele, și sclipitoare, din care ne spunea că se scoate plumbul pentru gloanțe și alice, sau argintul alb și strălucitor; Malachite verzi din care se scotea arama cazanelor și căldărilor noastre, și bazalturi aurifere din care se scotea aurul.

Intrebam uimiți: — Dar pe la noi unde se pot găsi?

După ce ne spunea localitățile vestite din străinătate, ne spunea și pe cele dela noi adăogând:

— Țara aceasta e plină de toate aceste bogății, dar cine le știe? Cine le-a căutat? Treceți pe lângă bolovani, fără să știți că pot închide în ei adevărate averi!

Căscam ochii nedumiriți și ne încludam în noi, că sântem atât de proști călcându-ne bogățiile în picioare fără să le cunoaștem și admirația ne creștea pentru Domnul Moisi și „bolovani“ săi.

— Vedeți-ne spunea într'o altă ordine de idei.

— Omul are nevoie de piatră la temelia unei case, o smulge din munte, o aduce și o zidește. Are casa aceasta vre-o valoare?

— Are!

— Tot ce stă la locul său în natură neclintit, n'are valoare pentru nevoile noastre.

Dacă omul mișcă piatra, o cioplește, o zidește, o încălzește ca să scoată din ea varul atât de necesar, Fierul, Arama, Cositorul, Zincul, Mercurul, Aurul, Argintul, Platina și câte altele, acestea constituie o bogăție necesară vieții omului civilizat!...

.....

Când porneam la scaldă pe prundișurile Jiului ori ale râurilor noastre de sub munte, întâi cercetam de n'am găsi pe acolo „bolovani“ asemănători cu cei din muzăul D-lui Moisi, care închid bogății în ei, ca să 'i dovedim că știm să nu le

călcăm în picioare. Și... Doamne!.. Câți dintre noi, n'au adus uni bolovani neînsemnați, alți măsele de jidov, alți ciocane de piatră, ori alte pietre ce păreau curioase și D-l ne da lămuririle cuvenite la tot ce 'i aduceam încurajându-ne:

— Căutați băeți!... Țara 'i plină de bogății și de urme ale trecutului moșilor și strămoșilor noștri și ar fi păcat să se piardă. Ele sânt actele care dovedesc dreptul nostru neștirbit de stăpânire prin aceste părți față de alte neamuri.

Pricepeam că făcea aluzie la unguri pe care 'i uram și zelul nostru de a scotoci se îndoia, aducând de fiecare vacanță, hârtoage vechi și pietri fel de fel.

După atâția ani, simt și azi o plăcere nespūsă, privind în rafturile unei etajere din biroul meu de lucru, scripirea misterioșilor ochi ai cristalelor unor minerale ce am colecționat și gândul mi se duce pribeag în trecutul plin de amintiri frumoase!

Copiiiilor care le privesc curioși le spun:

— In aceste pietre, natura a pecetluit cu cele nouă peceți ale lui Solomon bogățiile ei... Numai prin știință și muncă ele se pot scoate și folosi.

**

Cârma balonului

Odată într'o oră de Fizică, am aflat că D-l e dus în oraș și nu vine la curs.

— Avem liber băeți! — spune unul cu bucuria celui care urma să fie ascultat dar chinez în materie.

Auzind aceasta, mă sui la catedră și strig pentru a potoli zarva clasei:

— Tăcere!... Am să vă spun ceva important!

Au început săsăeli în toate părțile și zarva s'a potolit — colegi așezându-se în pupitre ca să asculte, căci aveam oarecare autoritate față de majoritatea colegilor.

— Tăceți mă, că vorbește „her ingineru“! spune unul în ironie.

Porecla de inginer, îmi venea de acolo, că într'o oră de germană când nu știam lecția, măsuram digul Jiului și căscam ochii la cei care bătea piloți cu un mai mecanic și am fost surprins de profesorul de română care m'a luat la zor și 'i am mărturisit cinstit de ce făceam pe haimanaua în ora aceia.

În clasă m'a spus colegilor și m'a poreclit inginerul digului în hazul tutului. Mai aveam eu și altă năzdrăvănie la activul meu și anume construirea unui aparat de asvârlit scrisori la distanță, cerut de un colegi pentru o poștă de „bilețele dulci“ într'un cuibuleț de fetișcane, care 'mi îndreptătea și mai mult porecla.

După ce se face tăcere încep :

— Măi băeți!... Am făcut o descoperire importantă!

— S'auzim!... S'auzim!

— Știți că balonul inventat de Frații Montgolfieri și perfecționat pentru ascensiuni cu supapă și nacelă, dacă e din punct de vedere principal un adevăr admis în Fizică, e din punct de vedere practic, tot ce e mai periculos. O invenție e bună, dacă se pune în practică spre a folosi omenirii.

— Ca „aparatul“ — spune unul cu malițiozitate.

— Lasă teoria chibritului, și zi mai departe — spune un altul.

— Te sui cu balonul în atmosferă știind de

unde pleci, fără a ști unde ajungi. Ești la voia curenților de aer.

Ia închipuți-vă acum un balon nu sferic ci e-
liptic, ca o țigare de foi plin cu un gaz ușor...

— Cu Hidrogen! Știm!

— Mai știi altul de cât Hidrogenul măi boule?
— mă adresez colegului care întrerupsese.

— Care mai sânt? aud pe alți.

— Gaze ușoare mai sunt și altele: gazul de iluminat, metanul și alte hidrocarburi ușoare, dar mai e unul de care voi n'ați auzit până acum boilor! E Helimul, care vine al doilea după Hidrogen.

— De ce să fie balonul lungueț? — întrebă colegul Drăgănescu, zis „pișcot“ cel mai mic din clasă dar cel mai strașnic la matematici și premiant.

— Ca să semene cu un „pișcot“ — spun înțepat.

— Spune ce știi de Heliu, că ne interesează —
îndeamnă colegul Gherghinoiu premiant al doilea

— Helium-ul, este aproape tot așa de ușor ca Hidrogenul și e un gaz nobil, nu arde sau mai bine zis nu se oxidează cum nu se oxidează nici metalele nobile. Hidrogenul, Metanul, gazul de iluminat, etc. se oxidează cu vilență la ori ce șoc și fac explozie în loc închis, pe când Heliul e neinflamabil și nepericulos.

Tăcerea în clasă era acum profundă.

— Inchipuți-vă acum un balon de formă lunguiată, făcut din mătăasă gutapercată întinsă pe niște câpriori subțiri de Aluminiu care este foarte ușor, și pe mijlocul lui un ax, la unul din capete cu o elice ca la vapoare. Axul se poate pune în mișcare printr'o transmisiune oare care, dela un motor așezat în partea de jos a sferoidului, unde va fi și cabina aeronauților, acestea făcând punctul de gravitate să fie la exteriorul de

jos, al sferoidului spre a 'l ține în linie de plutire în sensul lungimei lui.

Am început apoi să fac pe tablă planul în secțiunea al balonului, cu cifre și calcule foarte complicate, asupra greutății motorului, a materialului, aeronauților, a alimentelor, neuitând nici apa de beut, și după ele a volumului ce trebuia să aibe acest monstru, ca să le ridice pe toate și să pătrundă în aer ca sfredelul, în ori ce parte am voit, fie punându-i la coadă o cârmă ca la vapoare, fie în direcții voite, îndreptând axul elicei învârtitoare, printr'un dispozitiv ce urma să fie imaginat.

Incântat de eloquența și puterea mea de convingere, care făcuse să amuțească clasa, îmi arunc de jur împrejur privirea triumfătoare de savant al clasei și rămân tâmpit!

La spatele meu între tablă și sobă, Domnul nostru de Fizică, intrase fără să 'l fi simțit și ascultase balivernele imaginației mele, ceia ce 'mi-a lămurit tăcerea ca într'o catedrală a întregii clase și întreruperile glumețe ale colegilor.

— Mă, lasă fleacurile! Nu te lua după imaginațiunea ta aprinsă de romanele lui Jules Verne. Învață carte metodic, că numai prin învățatură metodică și serioase se ajunge la descoperiri!

Despre năstrușnicul de Jules Verne auzisem eu dar nu citisem nimic din el, căci nu găsisem nimic tradus, iar în bibliotecă era câteva volume de care nu mă atinsesem.

M'am hotărât să le cer, numai când o lipsi Domnul Moșil. Mă atrăgea fructul oprit.

Cu franțuzeasca mă familiarizasem mai bine încă dintr'a treia. Aceasta am datorat-o nu profesorului de franceză ci celui de română — Pericle Papahagi.

După ce ne-a întrebat ce autori români și stre-

ini am citit în materie de literatură, ne întrebă dacă am citit pe Telemac de Fenelon.

— Numai cartea I și a II — răspunde unul din banca întâi.

— Păcat că n'ați citit nici unul această capod'operă scrisă pentru un fiu de rege să 'l instruiască în istoria antică și să devie un monarch virtuos.

— Nu prea știm atâta franțuzească ca să 'l putem citi — spune colegul Drăgănescu, care era foarte prompt în răspunsuri.

— Foarte rău băeți!... Apoi gânditor:

— Să vă dau eu cheia, ca să 'l puteți citi.

— ?!

— Traduceți prima pagină, memorând numai cuvintele pe care nu le știți. Faceți apel firește și la puțină gramatică în ceea ce privește cazul substantivelor și timpurile verbelor. Primele pagini vi se vor părea grele. După zece pagini vă veți mira singuri decât de puține cuvinte trebuie să memorați. După 30 — 40 de pagini, nu mai căutați decât abia unul sau două pe pagină.

— Noi căscam ochi nedumeriți.

— Să nu vă pară lucru curios. În vorbirea curentă nu întrebuițăm mai mult de 3 — 4 sute de cuvinte. Invățând câte cinci pe zi, ca să memorați ușor, în două luni aveți un capital suficient pentru a ține cea mai pretențioasă conversație.

În literatură avem nevoie de un număr ceva mai mare, și de memorarea unor expresiuni anumite și a așa numitelor „galicisme“. Cu răbdare și voință puteți citi dar și vorbi în franțuzește tot atât de corect ca și românește, gândind în această limbă.

M'am apucat cu încăpăținare de memorarea cuvintelor ce nu le știam și de traducerea lui

Telemac. Mărturisesc că dela primele cărți nu mai aveam nevoie de dicționar. Acum îmi era accesibilă literatura franceză și în special năstrușnicul Jules Verne, era autorul meu favorit, scotocindu-l pe unde puteam să pun mâna pe operele lui.

Am străbătut cu el continentele, oceanele mărilor, măruntaiele pământului, aerul și cerul. Era zeul fanteziei mele.

.....

Târziu citeam în ziare și reviste de zepeline și aeroplane și gândeam zâmbind la balonul imaginațiunii mele copilărești.

În timpul marelui războiu, trecând pe la Ploești am văzut cu groază sărind în țandări magaziile din jurul depozitului de mașini al găreii și apoi cadavre sfârticate și răniți... Era aplicarea imaginației umane de cucerire a aerului, ajutată de metoda științei și pusă în serviciul morții!... Imi strângeam pumni în disperare neputincioasă, de simțeam că mi intră unghiile în carne, văzând pasărea metalică stăpânind văzduhul și sfârticându-ne prin bombele grozave, care cădeau ca trăznete.

Am pus mâna pe pușcă și împreună cu fratele-meu Zamfir, am început a trage în spre monstrul aerian și nici odată n'am ochit cu afăta ură și cu dorința înfrigurată de a nimeri... Gloanțele noastre însă se pierdeau în văzduhul nemărginit și sufletul îmi era cuprins de dezolare, văzându-mi neputința.

În minte îmi revenea groaznicul adevăr: „prin învățatură metodică și serioasă, se ajunge la descoperiri“. Cuvântul metodic, l'am înțeles atunci în înfricoșata lui valoare adevărată... Nemții por-

niseră metodic la cucerirea lumii, după o pregătire riguroasă, metodică și științifică!...

* * *

Desrobitorii Ardealului.

În timpul cât am urmat gimnaziul, am avut ca profesor de istorie pe D-l Ștefan Bobancu. Nu voi uita nici odată cursul său. De fel din Ardeal născut în Brașov unde a învățat carte în acest centru de vașnică tradiție și apărare românească.

Știam că fusese în pușcăria ungurească dela Vaț pentru „agitație contra maghiarilor“ ca prim redactor al „Gazetei Transilvaniei“...

A fost primul Director al Gimnaziului „Tudor Vladimirescu“ dar eu n'am avut norocul să 'l am decât ca profesor.

.....

Când ne vorbea de suferințele Românilor sub Unguri, ne țineam răsuflarea ascultând și după ce eșea din clasă isbeam vrășmășește cu pumni în pupitre.

— Le-om arăta noi odată!...

Intr'o zi sub influența lecțiilor sale, ne-am adunat vre-o câțiva colegi: ca frații Urbenii, Slăveștii, Gheorghinoiu, Drăgănescu, frații Negulescu și alții și am fondat o societate secretă fără statute, pentru desrobirea Ardealului.

Ce conciliabile, ce planuri și ce griji! În două cuvinte: Trebuia să facem propagandă printre românii din Ardeal, să'i răsculăm și să'i înarmăm ca să'și scuture jugul. Ne socoteam fiecare câte un tribun al răscoalei, la fel ca ai lui Avram Iancu!...

Frații Urbeanu ne procurau hărți, pe care le sterpelea dela tatăl lor, medic al garnizoanei. Mai înființasem în altă parte o magazie de arme. Aveam acolo adunate fel de fel de pistoale și săbii ruginite, care mai de care mai rable.

Priveam cu dragoste și cu mare interes, cum făceau soldații exerciții pe platoul cazărnilor, ca să putem învăța ceva dela ei, și în sărbători făceam și noi exerciții.

În ce mă privea, eram comandantul artileriei. Șterpelisem de acasă o țevă de aramă dela cazanele tatei de făcut țuică, iar un alt coleg șterpелise niște roțile de plug.

Ne trebuia un tun ; și firește un tinichigiu meșter ne-a și montat țeava tunului pe afetul său.

Mișu prietenul meu, avea o sabie turcească cu mânerul de argint și înflorituri în rozete de argint pe teacă, adusă de tat-său de când fusese în ha-gealâc la Ierusalim. 'Mi-o împrumuta de câte ori comandam bateria mea de artilerie cu un singur tun, fiind considerat de complotiști ca cel mai priceput în materie.

Intr'o Duminică ne-am hotărât să facem exerciții, pe câmpia Ciocârlăului, dincolo de cimitirul orașului.

De data aceasta aveam muniții, adică pulbere de pușcă.

Infanteria și-a făcut tragerea ei cu pistoale și fel de fel de pușcoace din cele lăpădate de alții, dar pe care ucenicii dela armurării, ni le reparase ca să putem pușca cu ele.

Pentru tunul meu aveam chiar adevărată pulbere de tun cu grăunț mare, căpătat dela un soldat de artilerie, corupt prin ceva țigării și gologani.

După ce tunul meu a primit o încărcătură sdravănă de pulbere, 'i am dat foc cu un tăciune

aprinș și buum!... Teava s'a desfăcut întinzându-se între rotile, că o bucată de tinichea îndreptată cu ciocanul, iar culata pusă de tinichigiu s'a făcut țandări!...

— Aoleo!... aud pe micul Negulescu, care o ia la fugă țipând ca din gură de șarpe.

Între tunarii mei, a intrat groaza. Ne-am strâns catrafusele și după ce 'i am scos schija micului Negulescu, ne-am răspândit fiecare pe la casele noastre, filosofând în sinea mea că la războiu trebuie să fie și răniți...

A doua zi s'a auzit la gimnaziu de accidentul nostru de artilerie și de complotul pentru desrobirea Ardealului.

Micul Negulescu, sub amenințările mamei, ne-a dat de gol pe toți complotiști, că a doua zi colegul Ionel Urbeanu cel mai cu suflet dintre noi spunea îngrijorat :

— Pitcoacea aia, mică, de Negulescu, ne-a dat de gol. Dracu ne-a pus să-l primim printre noi? Măsa a spus mamei și dela mama a aflat Madam Moșil. Să știi frăție că am pățit-o. Ne dă domnul afară!...

Ne țâția inima de frică, așteptând ora D-lui Moșil. Când a intrat mă arătă cu degetul.

— Mă, tu ești capul tuturilor răutăților aici!... Lasă dracului comploturile și prostiile ce ți trec prin cap, și învață carte. Te ții de drăcii și la germană nu știi nimic!...

De atunci nu mă prea avea în nume de bine deși la germană aplicam metoda pentru limba franceză, dar era imposibil să nu mă încurc la verbul „werden“ și au mai scăzut, și notele bune la chimie, în urma altei boroboațe.

Mă pusese să prepar hidrogenul sulfurat, de care Domnul trebuia să ne vorbească la rezumatul lecțiilor anterioare. Nu știu cum s'a întâm-

plat, că ori am pus acid prea mult peste pirită, ori că reacțiunea a fost prea violentă, că după ce vasul s'a încălzit a crăpat și în aniteatru s'a răspândit un miros puternic de ouă clocite.

Am apucat cărpa să adun acidul în eferveșcență de pe masa de laborator fără să iau seama că mă pot arde, ca și cum ași fi spălat o masă de bucatărie, strigând dela boșogi către colegi:

— Deschideți ferestrele boilerelor că o să vă sufocați de miros de ouă clocite!

Domnul a crezut că am făcut-o înadins poate, dar de atunci știu că nu am mai avut intrare la laborator...

Capul răutăților!...

.....

Cu câteva luni, înainte de a intra în războiul de întregirea neamului, mă întâlnesc întâmplător cu prietenul Ionel Urbeanu, și după ce ne îmbrățișem ca doi buni și vechi prieteni mă întrebă:

Ei ce zici luăm Ardealul?

— Acum tu ești cel mai indicat să'l ei frate Ionel — spun eu arătând spre epoleții săi de ofițer. — Voi veni și eu cu civili mei după voi și 'l vom lua cu toți!... Și... ne-am despărțit, fericiți cu amintirile copilăriei noastre entusiaste!...

.....

Acum când cu suferințe, lacrimi și sânge am întins hotarele Țării și am pus sub genunchi pentru vecii-vecilor pe asupritori de veacuri ai neamului nostru, — îmi răsare înaintea ochilor minței — „Domnul nostru de Istoria Românilor“ — martirul purtat prin pușcăriile ungurești — și 'mi apare ca un gigant care a schimbat fața unei lumi vechi prin puterea „crezului său“ și prin căldura inimei sale, pe care a dat-o inimilor noastre tinere și entusiaste!

Cu deceniile și veacurile viitoare, va crește în

timp și spațiu acest gigant care a luminat zări și a arătat cărări noi sufletelor pe care le-a format și le-a călăuzit spre un înalt ideal!...

*
* *

Țigani.

Pe Dumbrava Capelei, se așezase într'o vară o șatră de țigani corturari sau Lăeți.

Țigani foiau prin sate cu căldările pe umăr, îmbrăcați în cămăși negre și imoase cu căciuli de sub care curgea plete negre unșuroase și cu găuri prin care le eșea părul, încălțați în cisme butucănoase încinși cu chimir și purtând de gât geanta de piele cu nasturi de alamă sau metal țintuiți pe ea.

Când te apropiai de ei putea de te apuca durerea de cap.

Noi copiii, când eșeam cu vitele pe inserat din Pădurea Perilor în câmpia Dumbrăvei mai zăboveam coborârea 'n spre sat, numai să privim la șatră.

Țigăncile de cum insera aprindea focurile sub ceanurile de fierț mămăligă, iar danci despoiați în pielea goală foia ca niște pui de drac printre corturi luându-se la harță între ei.

Câte o fetișcană în pielea goală se apropia de noi, milogindu-se să-i dăm câte ceva ca să ne ghicească cu ghiocul.

— Cară-te baragladina dracului și sub amenințarea boatei o lua la fugă.

Când trecea vre-o căruță pe șosea dancii alerga din toate părțile întinzând mâna și cerând care mai de care.

Dă-mi și mie cuconașule mâncatea-și, dă-mi cinci bani! Dă-mi și mie!...

În timpul zile, nu era la șatră decât bătrânii care cârpea căldări ori bătea fierul pe nicovală să facă undrele ori colțari și pe lângă ei puradei despoiați ca totdeauna. Țigăncile mai tinere erau dușe după ghicit, iar Țiganii prin sate pentru schimbarea căldărilor, ori vinderea mărfii ce lucrase.

Seara veneau către șatră din toate părțile ca albinele la știubei și începea cearta și hărmălaia între ei urmată de câte o păruială pe care numai Vătașa o potolea plesnindu-i cu biciul.

Odată s'a întâmplat ca un rumân de pe la Sănătășești — sat peste deal — să-și găsească purcelul ce'l avea însemnat în ureche priponit între corturile Țiganilor.

Rumânul le-a cerut purcelul dar ce te poți înțelege cu Țigani, iar de plecat de acolo nici vorbă că l'ar fi dosit baragladinile într'o clipită.

S'a început o hărmălaie și o sfadă între Țigani și creștinul ăsta care 'și găsisse porcul furat de'ți venea să fugi și să te închini ca de dracu.

Fiindcă omul nu vrea să-și lase porcul, Țiganii au început să'l amenințe cu bătaia și s'a iscat în tabără o harababură și o bătaie în lege, românul plesnind cu boata în dreapta și în stânga să le ia piuitul și să-și ia dreptul lui.

Țigăncile au început să'l lovească cu copiii pe care 'i ținea de picioare ca pe niște rețeveie.

Copleșit de loviturile Țigăncilor și ale Țiganilor care se înfuriase, omul a început să strige:

— Săriți oameni buni că mă omoară!

Noi copiii priveam de departe bătaia, dar ce puteam face?

Noroc că tocmai atunci s'a brodit să treacă pe acolo cu o căruță Popa Mischie din Telești, venind din spre Arcani.

— Ce țipă Țigani ăia acolo?

Noi 'i spunem ce e și cum.

Popa se repede la șatră smulge o loitră dela o căruță și cum era om voinic și înspîțat începe a lovi și în dreapta și în stînga doborînd pe capete, la țigani.

Nu se uita unde da, dar umbra loitra în mâinile lui vînjoase par'c'ar fi fost o scîndurică.

Cînd a plesnit cu loitra în capul vîtașei, s'a rupt una din dreve și a început să se împrăștie pe jos bani de aur și de argint că dreava fusese găurită pe mijloc ca un fluer și bani ascunși în ea.

Țigani s'au pus pe brînci, cu dancii mici, cu țigînci cu tot, să-și 'i adune și zarva și bătaia s'a potolit.

Rumînul 'și a luat porcul de sfoară și a plecat cu el spunînd popei care gîfăia de oboseală :

— Bogdaproste părinte!... Mă omorau tâlharii !

— Pe țigani dacă nu 'i ei repede la snopeală îți găsești beleaua cu ei, că te trimit repede pe lumea ailaltă...

Seara după cină am povestit alor mei ce s'a întîmplat.

— Bine că'și a răcorit și popa sufletul! — spune tata rîzînd — că demult i'avea la inimă decînd l'au' înșelat cu vre-o două sute de poli ca să'i facă din unu doi.

— Apoi țigani ucid fără milă, fură și jură, că se trag din dracu — spune unul Vâlceanu, ce se brodisese atunci pe la noi...

— Hei!... e tărășenie lungă și dacă vreți v'o spun!

— Spune, cum nu, s'o auzim : încep toți cu gura.

Povestea țiganilor.

— Cică în timpurile de demult, tare demult, rumâni nu știau ce'i fierul. Nu se pomenea de el, Doamne ferește! Se slujeau și ei cu ce puteau: plug de lemn, cuțit din despicătură de piatră și undrele de oase.

Intr'o zi rumânii s'au apucat și au făcut un foc mare pe vârful unui pisc de deal pietros. Au cărat lemne, au cărat butuci peste butuci, de au aprins un foc în lege. Se ridica pălălaia de foc de credeai că arde lumea.

Și erau mândri rumânii că focul lor mare lumina zările până departe, departe... Era adică focul lor pentru cei întârziți pe drumuri depărtate și prin pădurile pustii, un semn de îndreptare spre meleaguri cu suflet de om, așa că mulți nu'și rătăceau cărările.

Dar care nu le-a fost mirarea rumânilor, când au văzut că de sub focul lor pietrele încep a se topi și din ele a curge ca o apă de foc.

Când focul s'a mai potolit, — că de, oamenii mai aveau și alte treburi decât să care mereu lemne pe foc, — au văzut că apa curgătoare de foc s'a închegat și s'a răcit pe coastă 'n jos.

A rupt unul o bucată din ea și a început a o încerca fel și chip. De isbea cu ea pietrele le crăpa și spârgea pe toate; de o încălzea pe foc nu mai putea pune mâna pe ea.

— Măi ce să fie asta?

— Asta numai Sfântul Sisoie trebuie s'o știe, spuse altul. Hai la el și l'om întreba.

— Hai.

Și au plecat rumânii, cu bucata din vâna cea de foc închegată drept la sfântu.

Sfântu Sisoie stătea într'o căsoaie de piatră lângă malul mării.

li spun rumânii tărăşenia, ce e şi cum, cu vâna cea de foc încheată. Sfântul o ia, se uită la ea şi o drămulueşte în mână.

Rumânii de colo: Ce să fie asta, Sfinte Sisoie?

— Asta, măi oameni buni, e fier.

— Fier să fie dacă 'i spui Sfinţia Ta așa, dar la ce e bun?

— Apoi asta nici eu n'o ştiu. Dar să vedem ce spune la sfânta carte.

Şi Sfântul scoase dintr'o firidă a căsoaiei sale de piatră o carte veche şi groasă, cu buchii vechi şi încalcite, de numai el le putea citi şi da de rost, şi căută Sfântul foaie cu foaie, cu ochii pe carte, cu capul răzimat pe palma mâinei, pe urmă rămase gânditor...

— Ei, ce spune Sfânta carte, Prea Sfinte?

— Uite ce spune, măi oameni buni: Fierul este bun spre folosinţa oamenilor. Cu fierul oamenii vor stăpâni pământul, codrii cu fiarele şi marea cu peştii! Dar mai spune ceva: „Fierul va aduce zizanie, şi vărsare de sânge!“... şi asta mă îngândurează...

— E bun ori nu'i bun? întrebă unul.

— Sfânta carte spune „că foloasele lui sunt mai mari ca relele ce le va aduce“ încheie Sfântul.

— Atunci să-l întrebuiţăm.

— Să-l întrebuiţăm? Dar cum?

— Dacă noi nu ştim şi nici Sfinţia Ta, care ştie atâtea, apoi cine dracu ştie.

— Aşa e!... Dracii trebuie să ştie! Apoi după ce gândi puţin: Ştiţi ce oamenii buni? Hai să cerem la draci să ne înveţe cum să lucrăm fierul şi să ne folosim de el.

— Pe noi să ne ferească Dumnezeu. Noi nu vrem să avem de-aface cu ei! — spune unul. Sfinţia Ta le eşti meşteru, de'i ții departe de noi!

— Atunci uite ce e de făcut, măi creştini.

Puneți voi mână dela mână și faceți-mi rost de 9 săculeți cu bănuți de aur, și vom merge să tocim pe draci, să ne învețe cum să lucrăm fierul.

Zis și făcut. Sfântul plecă cu 9 rumâni, purtând pe umeri fiecare câte un săculeț cu bănuți de aur, drept la gura iadului.

— Ce vânt te abate pe aici, Sfinte Sisoe? întrebă dracii buluciți în gura iadului.

— Am venit să vă întreb dacă voi știți să lucrați fierul?

— Apoi dacă noi n'am ști toate trăsnaile, d'apoi cine vrei să știe? Că de aia doar suntem noi draci împelițați!

— Bănuiam eu că știți, și de aia am venit la voi. Vreți să învățați pe rumâni să lucreze fierul?

— Hm!

— Apoi nu așa. Eu nu pun pe dracu să facă pomeni ori... biserici! Eu plătesc. Dau un bănuț de aur cui vrea să facă treabă; cui nu, bună ziua.

— Vrem! vrem! răspund dracii cu toții.

— Apoi, care vreți, veniți să vă plătesc. Mie îmi plac treburile cinstite.

Și zicând așa, Sfântul deslegă un sac și ia cu stânga o mână plină cu bănuți de aur.

Dracii se îngrămădesc pe lângă el. — Viu și eu Prea Sfinte, viu și eu încep să spună cu toții.

— Stați băeți nu vă pripiți! Eu vreau adică să știu pe cine l'am plătit și pe cine nu, și vreau să-l însemnez.

Dracii trec la rând. Sfântul le pune un bănuț de aur în palmă și le făcea un semn în frunte. Și au trecut draci, după draci — că erau mulți ca frunza și ca iarba, — așa că s'au dus toți bănuți de aur din cei nouă săculeți.

După ce Sfântul a isprăvit toți bănuții, dracii svâr... pe gura iadului și zur... zăvoarele la porți.

Apoi unul de colo își ițiește capu printr'o gaură a porței:

— Mai vezi de alții, Prea Sfinte Sisoie, că de noi ți-ai luat grija! Mai vino și altă dată!

— Văzuși, Prea Sfinte cum se duseră bănuții noștri ca pe apa Sâmbetei, spuse unul din rumâni.

— Nu se știe, tată! Fiecare după cugetul lui!

Și a plecat Sfântul și cu rumânii, fiecare în treburile și pe meleagurile lor.

Dracii, după ce au făcut isprava de a-l înșela pe Sfântul Sisoie, s'au coborât în spre adâncuri să-i spue lui Satan ce fel și cum i-au jucat renghiul.

Dar pe măsură ce scoborau în spre adâncurile întunecimei, a început la fiecare a le luci în frunte un semn luminos, în formă de cruce. Era Sfântul Mir, cu care Sfântul Sisoie însemnase pe cei care îi tocmise și plătise să învețe pe rumâni a lucra fierul.

Și atunci a început prăpastia întunecată a iadului să se lumineze ca ntr'un revărsat de zori de zi, că Satan de sub talpa iadului a crezut că s'a deschis Tartarul și plouă pe el stelele cerului!

Când i s'a vestit ce și cum stă tărășenia, numai ce a pus pe căpeteniile iadului de i-a adunat pe toți drăcușorii căzuți în ispită, în plesnete de bici și împunsături de furci, de i-a făcut buluc la un loc.

— Cum, încornoraților, voi l'ați înșelat pe sfânt? Nu pot eu și căpitanii mei să-l înșelăm, că are puteri dela Cel de Sus, dar voi, nemernicilor?

Afară cu voi! răcnește Talpa iadului.

Și apucă Satan pe fiecare drăcușor de coarne, și svâr cu el pe coșu iadului afar.

La drept vorbind, îi părea tare rău după dră-

cușorii lui când 'i asvârlea afară; inima'i spunea să-i oprească, dar înfricoșatul semn luminos îl îndemna să-i asvârle, și asvârlindu-i rămânea numai cu coarnele lor în mână.

Dracii, după ce s'au văzut afară și lipsiți de podoaba lor de coarne, au plecat spre așezările rumânilor și au dat de Sfântul Sisoie.

— Ne-o făcuși, Prea Sfinte!

— De, tată, fiecare după cugetul său! Eu am venit la voi cu cuget drept. Acum apucați-vă de treabă, după cum ne-a fost vorba.

Și s'au apucat dracii de lucru. Au scos pietre din munte, au aprins focuri mari, în cari au început a sufla de li s'a bulbucat ochii în cap ca cepele. Cică de atunci au rămas dracii cu ochii bolboșați. Pietrele au început a se topi și curge, și din vâna de foc curgătoare și închegată au prins diavoli a face clește, ciocane și nicovale, pentru lucrarea fierului.

Lucrau draci de zor în schintei de foc și în fum, — că de atunci au rămas așa de negri — de se părea făurăria lor ca o cămară a iadului!...

Au făcut pentru rumâni undrele, foarfeci, cuțite, colțari, dăraci, berde, topoare, și câte toate ce trebuie omului în gospodăria lui.

Cu timpul s'au obișnuit rumânii cu dracii, și ei cu rumânii. Ba li s'a uitat chiar de rumânii obârșia drăcească și li s'a zis Țigani.

Așa au trăit ei la olaltă țigani cu rumânii, sute și sute de ani, până în ziua de azi.

Au fost mădularele lui Sarsailă: ciurari, zlătari, căldărari, lingurari, potcovari, aurari; au fost de toate, dar neamul lor cu al nostru nu s'a putut aduna. Cine a luat țigancă și-a luat pe dracul în casă!

Străbunii i-au avut robi că așa le-a fost soarta de când i-a vărsat iadu pe pământ.

Dacă vreunul se botează, e numai pielea pe el botezată, dar sufletul în el rămâne tot de drac, că din el se trage, și de aia fură și minte de svântă pământul, iar a ucide un om, pentru ei e ca și cum ai tăia un pui de găină!...

* * *

Cum se învăța odată carte.

Străbunicul postelnicul Lupu Stolojanu își avea așezarea sa în Câmpu Fomii, sat care se întinde și azi de-a lungul Jealeșului. Pe Jealeș avea moară și piuă. Mai avea postelnicul o sfoară de pădure, din hotarul Corneștilor până în hotarul Măluroasei, hotar format de un ogaș adânc care se vărsa în livezile Bogdăneștilor sau ale răchișilor. La capul dealului, adică la curmătura dealurilor Drăgoeștilor și Arcanilor, mai avea câteva răzoare de vie.

Cu toată averea sa mică, postelnicul, ajutat de câțiva bogătași din împrejurimi, durează în Câmpu-Fomi o bisericuță, pe care a înzestrat-o cu tot ce trebuie: odoare, clopote și clopotniță,

Insurat, postelnicul care era și un bun știutor de carte, a început a bate drumul Râmnicului pela Episcopie, până când într'o zi a fost hironist preot al satului Câmpu-Fomii.

Din căsătoria sa postelnicul popa Lupu a avut 3 fii, pe unul poreclit Pătrunjel, o fată măritată după un boer din neamul Cartienilor și pe Niță, pe care, după sfatul postelnicului Mămară, cu care se înrudea, la ginerit în Brădiceni. Postelnicii Mămăraii erau ctitorii bisericuței de lemn din Melărița Brădicenilor, și-și trăgeau, firește o

rudă în partea locului. Căsătoria s'a făcut cu fata unuia Goga, om chiabur, despre care se spunea că are un cazan de galbini și multe curele de pământ. Curele de pământ avea destule, dar galbinii nu i-a văzut nimeni niciodată. Aci Niță al postelnicului popa Lupu, numit mai apoi Popescu, s'a apucat cu nădejde de muncă gospodărească, muncind curelele socrului. În curând postelnicul de peste dealul Brădicenilor era bucurat de D-zeu cu patru nepoate și un nepot, veniți cam la repezeală, unul după altul, sau cum se zice prin partea locului: „anul și cârlanul“.

Dacă postelnicul a fost bucurat de nepoate, mai bucuros a fost de nepot, care atunci când a început să treacă voiniceste dealul, singur-singurel, prin păduri, până la bunic, acesta i-a pretins lui fiu-său să-i lase băiatul să-l învețe ceva carte.

*
*
*

— Mă duceam la bunicu peste deal — povestea răposatul tată-meu — și cum intram în casă, după ce 'i sărutam mâna, scoteam din desagi bunătățile cu care mă încărcase cei de acasă: vre-un urcioraș cu uloi de nucă sau din semințe de dovleac, nuci, mere și câte o ploscă cu vin, sau vrè-o fucie cu rachiu.

Bunicul era văduv. Postelniceasa preuteasa murise când eram mic, așa că n'am cunoscut-o, iar de treburile casei îngrijea o babă bătrână, slugă credincioasă a casei, venită ca un fel de zestre odată cu postelniceasa, de când se însurase postelnicul.

La bunicul stam de cu toamnă și până primăvara, îngrijind de ale gospodăriei; dădeam demâncare puținelor vite ce mai putea țineă, ori astupam vre-un gard rupt de vitele vecinilor, iar

în timpul slujbei aveam grije de cădelnița bunicului să aibe cărbuni, și de lumânări să ardă cum trebuie în sfeșnicile lor. Bunicul, dela stingerea preotesei, ducea viață de adevărat călugăr și făcea slujbă în biserița lui după canoanele călugărești. Afară de mine, mai adunase la el și câți-va tineri de-ai bogătașilor din împrejurimi, unii Săuleștii, un văr Căpitănescu, Ioniță Posdă-răscu, zis Buflea, și alți veri mai îndepărtați ori mai apropiați, cu cari spunea postelnicul că se nemotește după spițele pravilei, și pe cari voia să-i învețe carte.

Școala o făceam în tinda bisericei unde erau atârinate două table mari de lemn de tei, vopsite de jugrav, și pe care sta scrise buchiile: az, buche, vede, glagore, etc. Noi, cei mici, eram la tabla din dreapta, depărtați de ea prin cerc de ulm, pus pe trei țaruși: câte unul la capete și altul la mijloc. La tabla din stânga erau cei cari învățau la: ba, be, bi, bo, bu, ș. a. Bunicul spunea tare slovele pe rând, și noi toți în glas după el.

După ce am mântuit cu învățatul pe de rost a buchiilor, ne-a trecut la masa cu nisip, pentru a învăța să scrim. Trebuia să facem pe «az» ori pe «buche» până ce-l nimeream cu cel de pe tablă. Când greșeam netezeam nisipul cu linia ori cu palma. Bunicul ne privegheă și vai de palmele ăluia care nu făcea bine! Noi cei începători, eram la Iad, căci acolo unde se agăța tabla noastră, era jugrăvit pe perete Iadul, și popa ne spunea:

— «Voi sunteți în împărăția Iadului, că de-aia sunteți cu mintea întunecată, că adică nu știți nimic. Voi vedeți aci cum curge râul cel de foc, în care se pătimesc cei ce nu ascultă, cei ce nu știu cuvântul Domnului, adică cei proști ca voi, cari nu știu citi în cărțile sfinte. Vedeți colo,

cum ard în foc cu căpețul de gât, cei ce au luat vamă mare, cu cântarul în nas, cei cari au cântărit strâmb. Iată Iuda, cel care a vândut pe Domnul Cristos, cum e ars de flăcări năstrușnice și ferecat în dinții ascuțiți ai lui Satan, care și el arde în foc nestins cu toți păcătoși».

Noi vedeam pe perete jugrăvelile Iadului, și ni se crâncena carnea.

Mai vedeam pe dealătura râului cel de foc draci suflând cu foile de ferărie în culcușul oamenilor, spre a-i încălzi și a-i face să stea în somn și trândăvie, pentru a săvârși păcatul de a nu se duce la biserică Dumineca și la sărbători.

Ne uneam atunci în glas și răcneam pe „az, buche, vede“, de s'auzea și 'n clopotniță, numai să scăpăm de Iad și să trecem odată mai repede la Rai adică la „ba, be, bi, bo, bu“.

La scris însă linia bunicului nu ne cruța nici la cea mai mică greșeală și se abătea tot mai des pe palmele noastre: Nu mă ierta nici pe mine, nepotul său adevărat, deși eram stângaci, căci ciopleam cu stânga. Usturimea liniei n'o prea simțeam noi așa de mult, fie că pamele noastre era prea bătătorite de coada toporului sau a berdei de cioplit ori de coada sapei, ori fie că bunicul le trăgea mai cu milă. Dar ori-cum, scri-sul buchiilor mergea greu de tot, și în anul acela n'am putut trece la Rai.

În vremea aceea, — ca copiii, — învățam să „cio-cărtim“; făceam câte alea toate: săniuțe pentru tras pe pârție, cărucioare, osii de car, încercu-ram putini și le păpuram, ori le făceam gardin pentru funduri, și câte toate. Trebuia pe atunci să știi să-ți faci tot ce-ți trebuie, dela plug până la car, și vasele de sprijinit roadele viilor și ale prunilor... Meșterii pe atunci erau rari și lucrau numai la cei bogați. Fiecare trebuia să fie meșter

pentru el, căci altfel strugurii ți-i mânca păsările în deal, ori da bruma peste ei iar prunele putrezeau pe jos și ți le păpau câinii.

După trecerea unei veri, am adus bunicului un căruț de toată frumusețea, aidoma cu carul adevărat, și cu tot dichisul lui: roate cu spițe și obezi ca la carul mare, zgău, dric proțap și loitre, pe care 'l lucrasem în taină păzind vitele și 'l ținusem dosit în Ogașul Ficăilor, de frică să nu-l vadă tata. Când a văzut drăcia asta, bunicul s'a uitat la mine ca la un adevărat diavol.

Cu toate bătăturile depe palmele mele, linia bunicului a început să usture strașnic; bunicul îmi trăgea de nădejde la palmă și nu se încurca, până ce a dat D-zeu de am trecut la Rai. Dela Rai am trecut la ciaslov, apoi la „pa-vu-ga-di“, după psaltichie.

La Paști și la Crăciun ridicam biserica în slăvi cu cântările noastre din amândouă strănile, iar cântăreții țineau numai isonul.

Bunicul din ușa altarului ne privea mândru, cu fața plină de bunătate, mângâindu-și barba stufoasă și încărunțită...

Odată a venit la slujbă într'o Duminică ori sărbătoare Ispravnicul și cu Protopopul, care au stat la slujbă până la sfârșit. Popa de colo —
— Acu 'i de voi băeți!...”

Și am început a-i trage la niște tropare, de se uita Ispravnicu și Protopopul la noi ca la altă minune!

După slujbă și la eșirea din biserică Ispravnicul s'a sărutat cu bunicu pe barbă și i-a spus: La Sf. ta, se face slujbă și se cântă mai dihai ca la Episcopie.”

.....
Așa am învățat eu carte pe vremuri măi copii!...

Așa am învățat să scriu, întâi pe masa cu nisip și apoi pe hârtie. Scriam cu condeie din pană de găscă și cu plaivă de plumb. Aveam fiecare călimară și nisipelnițe pe care le făcea unul Bușoniu ăl bătrân, din Brădiceni, vestit în partea locului ca olar dibaci. Dela el cumpăra și canțilerile isprăvniciei și toate taturile.

Cerneala ne-o făceam singuri, frecând funinginea prinsă pe fundul căldărilor, cu o cârpă muiată în rachiu de cel tare, de cea care curge întâi pe țeava cazanului. După ce cârpa se înegrea ca pana corbului, o limpezeam în strachina cu rachiu, și iar frecam, până ce degetul muiat în cerneală, rămânea și el negru ca pana corbului. Luam apoi clei de prun, îl amestecam în apă caldută până se topia, și îl amestecam cu cerneală.

Să fi tot scris cu ea! Aveam fiecare urciorul nostru, să ne ajungă pe-un an.

Bunicul să nu fi văzut cerneală apătoasă ori care să spălăcea, că era vai de noi! Acum, după patru ani de învățătură, nu mai mergea cu linia, ci cu jordeaua.

Odată a trimis pomojnicul dela tact la tata să-i dea o țără de cerneală că a lor s'a isprăvit, și călărașul trimis într'adins pentru trebușoara asta mi-a golit urciorașul cu totul. Ce dojană 'mi-ar fi tras bunicul de-ar fi auzit!... Că ne spunea:

— Condeiu și cerneala să nu lipsească din casa celor ce știu carte, că e un mare și neiertat păcat! Te chiamă creștinul când e aproape pe moarte să-i faci o diată, de cum vrea el să lase averea pe seama Sfințelor Biserici ori spre folosința alor săi, și voi să n'aveți scula care trebuie? Voi sunteți sarea pământului, și prin uitucia ori trândăvia voastră lipsiți locașurile

Domnului de bunurile pământești pe care le dă omu pentru iertarea păcatelor sale, și aduceți zavistie între ai săi, care trebuie să-l pomenească!”

Noroc că mai aveam „fierturi“ de prune vi-nete nefăcute cu cazanul... și, repede „am pus călugărul pe foc“ ¹⁾, și dăi!... freacă la căldări, până ce am umplut urciorul la loc. Cerneala roșie, pentru înflorături de litere tiparnice, o făceam cu sulferin.

Ne-a mai învățat bunicul să știm pe de rost tot tipicul bisericesc, pentru toate praznicile împărătești de peste an și pentru toți sfinții călindarului.

Ne-a învățat toate glasurile și troparele și moliftetele. Ne-a mai învățat să socotim căderea Paștilor după crugul luni, litera pascaliei și mâna anului, de puteam spune fără greș după câte zile și în ce zi anume cade Ispasul, Rusaliile, Sf. Petru, Sântămăriile, Cârstovul, Obreja și altele.

Toamna după culesul țarinelor ne adunam toți școlarii la unchiul popa, și fiecare, cu topoarele și sapele noastre, curățeam livezile, făceam gardurile, ori puneam pueți de pruni pe acolo unde se rărise, ori unde făcusem curătură.

Tot noi umpleam ograda de lemne pentru iarnă și-i făceam șurele de coceni pentru vite.

Când timpul era urât afară, ne aduna popa în odaia mare a casei și ne da să mâncăm „troșie“, dovleac copt, ori nuci cu mălai cald, și după ce mâncam, se apuca să ne citească din viețile sfinților, dintr'o carte rară pe atunci, pe care i-o adusesese nu știu cine de prin părțile Sibiului.

Adesea, câte unul din noi începea să sforăe, popa de colo :

¹⁾ Adică alambicul de făcut rachiu. Cazanul, cu capacul său, seamănă cu un călugăr care șade pe ceva.

— „Mă prăpăditule, tu numai în Rai cu sfinții n'ai s'ajungi“ !

Eram acum mari: începuse să ne înfireze mustața, și nuiuaa nu mai avea ce căuta. În schimb ne punea la spovedanie și la grijit de patru ori pe an, cu ținerea nesmintită a posturilor și ajunurilor mari.

Dacă la început bunicul ne trăsese cu linia la palmă și ne arsese cu jordeaaua, ne spunea acuma să-l iertăm, că așa scrie la Tatăl nostru: — „ierțați greșităl voștri“.

„Dacă voi credeți că eu am greșit și v'am bătut pe nedrept, ierțați; iar dacă judecați că eu pe drept v'am bătut, pentru a deștepta râvna voastră spre carte, n'aveți ce ierta. Că e de prisos a bate copilul după ce s'a ars vârsând pe el oala dela foc. Trebuie să-l povățuești să nu umble la ea, și când el nu ascultă și nu face cum spui, atunci bate-l, căci e spre binele lui și n'are să se ardă“ !... Și multe învățături și pilde frumoase ne spunea bătrânul popa Lupul postelnicul.

La un an după ce mântuisem toată cartea ce o știa bunicul, hai să mă ducă la Seminar pe cheltuiala lui. Tata a încrunțat din sprâncene când i-a spus bunicul, și a zis: — „Fie“.

Am stat la Râmnic până la Ovidenie, și când m'am văzut între niște vlăjgani, care nu știau nici glasuri, nici citanie ca lumea, m'a prins dorul de acasă și am șters-o de acolo. Am venit pe jos până 'n sat la noi, ocolind drumul pe la bunic.

Când m'au văzut cei de acasă, au rămas încremenți. Le-am spus că mi-a fost tare dor de acasă și că nu mă mai duc la popie pentru nimic în lume.

Când a auzit bunicul dela tata că am fugit a spus doar atât:

— „Dacă nu e harul în inima lui dela Cel de

sus pentru popie, să lăsăm băiatul în pace și să'l însori“.

Am rămas de atunci de ajutor tatii. Am trudit din greu la toate muncile : la plug, la sapă, la coasă ; am îngrășat multe turme de porci și am umblat cu tata prin toată țara Ardealului, dela Hațeg la Seghedin și dela Gherdapuri la Sighet, iar în lăuntru, în țara Ungurului la Pesta, și în Nemția, în Viena și Regensburg!... Cu galbini câștigați peste munte mai făceam o leacă de negoț, aducând de acolo ce nu era pe la noi : pălării, ceară și alte mărunțișuri. Așa am putut cumpăra ce brumă avem, de mai pot mânca azi și alții de pe urma noastră o bucată de pâine.

— Și bunicul ce s'a făcut? am întrebat noi.

— Bunicul?... Să vedeți cum a fost :

— În anul acela îngrășasem cu tata 180 de porci : 105 din prăsila noastră, tot unul și unul, scoși dela jir ca pepenii, că fusese iarna ușoară și pe plai mult jir și ghindă, și 75 de cumpăratură.

Ne mâncase în vara aceia tot porumbul ce aveam, de a mai trebuit să luăm dela boerii Mongești, ohavnicii Copăcenilor, porumb pe datorie de câteva sute de galbini.

Am plecat cu porcii îngrășați pe la Vulcan, că nu se pomehea de șosea pe vadul Jiului.

După noi urmau 20 de cară cu porumb.

Pe la „Tablă“ se pornește un viscol și o zăpadă, de credeai că piere lumea. Porcii grei : nu făceam cu ei nici o jumătate de poștă pe zi. Jumătate din slugile dela cară ne-au părăsit și au fugit în țară. Credeam că acolo ne rămân oasele!

Îmi dă D-zeu un gând bun : golesc două cară și le măn înainte pentru a troeni zăpada, și hai, hai ! cu turma după ele, răcnind din toate puterile pentru a îndemna porcii la mers, și ridicând cu „pălugile“ pe cei căzuți.

După două zile și două nopți de chin, ajungem cu ajutorul lui D-zeu la Petroșani, unde era „trin“. Tata a plecat înainte spre Timișoara și Arad prin Deva, pentru a cerca prețurile.

În Ardeal prețurile slabe, și depeșa spunea să încarc pentru Pesta.

Am ajuns la Pesta fără porumb pentru porci și cu punga goală de parale. Acolo am băgat porcii la ocoalele împărătești.

Tata era cunoscut în părțile Ardealului și ale Ungariei ca „Baș Niță, porcarul din Țara Rumânească“, și ne-a dat la ocoale porumb pentru porci, argați cu sâmbrie și cvartir la birt.

Dimineața ne duceam la „bursa de porci“. Acolo era un stâlp de fier, pe care sta scris prețul cărnei de porc în funți și ocale, și pe care se plimba un arătător. Prețurile erau scăzute. Sârbii băgaseră în Austria mulți porci, și nu erau cumpărători. Am stat așa două săptămâni în Pesta, cu ochii în fiecare zi la stâlpul bursei, și în fiecare zi ne făceam cu plaivazul pe hârtie fel de fel de socoteli: trin, argați, porumb, cvartir, vamă la ocoale, cântar și multe alte belele! Rămăsesem numai noi în ocoale!... După o zi începe arătătorul să suie.

„Ii dai, Baș Niță“? întrebă un negustor ungar cunoscut.

— „Nu! Dacă plec de aci cu căciulă, acasă au să-mi sufle cenușa din vatră“!...

A doua zi arătătorul ajunge la de două ori prețul ca în zilele care au fost. Nu ne venea să credem, și bănuiam că s'a stricat drăcia de mașină.

Acu 'i dai, Baș Niță? întrebă ungarul.

— Ii dau,

— Apoi atunci, hai noroc. Și târgul s'a făcut. Dar ungarul cuminte.

Măi, Baș Niță, uite icea banii toți, dar eu îți dau un sfat. Nu pleca pe drum cu atâta bănet în „teșilă“¹⁾; oprește de drum și ia țidulă pentru cămara împărătească dela Deva, și de acolo fă cum te-o povățui D-zeu“!

Așa am făcut. Am luat banii la Deva, și la Hațeg am cumpărat doi cai. Am târguit ceva mărfuri și pe furii și ocolite am trecut muntele.

Când am ajuns, am găsit pe postelnicul popa Lupu la noi, destul de îngrijorat. I-am sărutat mâna i-am povestit pătaniile, am deșertat teșilele cu galbinii împărătești și ne-am făcut socotelile. Ne ieșise toate cheltuelile și un câștig cât nu am fi putut bănuî. A doua zi am pus caii la căruță și am dus datoria boerilor Mongești dela Copăceni.

După două zile de stat la noi, după ce venisem, — numai ce ne spune bunicu:

— „Măi copii, eu sunt prea bătrân de-acum și, vreau să mă retrag în viața cea plăcută Domnului. Am vorbit cu starețul dela Tismana, cu protopopul, și am cerut și la episcopie; mă duc la schitul Cioclovinei, să-mi sfârșesc acolo viața. Eu ce brumă mai am, dau schitului spre înfrumusețare și spre iertarea păcatelor mele. De vreți, cumpărați voi; de nu, vând la alții“.

S'au făcut zapise, și bunicul s'a dus la Cioclovina în viața monahicească.

Mie mi-a lăsat din cărțile lui Psaltirea asta, un ciaslov, și un abecedar eșit nou, pe care le vedeți și voi, și care sunt toate, cărțile mele...

Cât a trăit tata, mă duceam regulat la bunicu și i-aduceam ce-i trebuia. De ale traiului nu mare lucru, căci avea de toate acolo, și apoi era și foarte cumpătat; dar de-ale primenelei și postav bun de mițe de miel, căci se purta foarte curat,

1) Desagă de piele.

și se înbrăca cu lucru ales ca pentru un episcop.

Eram acum băiat mare de 21 — 22 de ani. Vodă Bibescu, dedese poruncă în țară de înființarea oștirea domnești, cum era în Austria „oaste împărătească“. De oaste însă erau scutiți toți boerii și mazilii care și moștenise boeria și mazilia. Tata era baș Niță porcarul, și era bătrân, iar eu eram tânăr; și porunca lui Vodă spunea lămurit că vor face oaste pe 7 ani feciorii celor cu avere.

Tata, cu nevoile și cu negoțul lui, nu și căpătase dela „cămara arhontologhicească“ a Isprăvniciei nici-un hrisov ca moștenitor al postelnicului Lupu, care, a intrat în preoție și monahie, și nu mai ținea socoteală de regulile boeriei.

Deși lumea ne zicea: „boer Niță“ și „boer Ion“, dar porunca lui Vodă spunea lămurit, că adică „cei care n'au patalamă la mână, au de făcut oștire să-și apere țara, și că pot la un caz să-și pue prepus“.

Năcazul spus bunicului, îl pune în mișcare. S'a dus la Isprăvnicie, a pus să se caute la condica arhontologhicească drepturile lui și ale urmașilor. Ce o fi făcut și ce o fi dres nu știu, dar ne-a spus că vechiul drept de boerie s'a pierdut nefiind cerut la timp și nefiind plătite gloabele, și abia i-a recunoscut pentru mine, nepotul său, rangul de Mazil.

Când am văzut hârtia pe care scria: „Noi George Dimitrie Bibescu, cu mila lui Dumnezeu Domn a toată țara Ungro-Vlahiei“ și cu pecetia domnească a țării pusă pe ceară roșie cu țiplă pe deasupra, ne-a venit inima la loc. Tata a plătit mulți galbini la Isprăvnicie și bunicul a plecat liniștit la schit.

Dar necazurile nu erau sfârșite; mai erau de

tras multe. Mai trebuia să fie îndeplinite regulile condicei arhontologhicești, căci „obrazul subțire cu cheltuială se ține“.

Mai trebuiau haine de postav alb din cel mai bun și cu șuitașuri, dulamă albă de postav cu găitane și mânecile despicate, taclit de mătăasă pentru încins mijlocul, două pistoale ferecate cu sârmă de argint, cuțite cu plăsele alămite, unul mare, unul mic în aceeași teacă cu două despărțituri, cisme de „iuff“ sau „saftian“, căciulă de astrahan, și cal de călărie cu tot dichisul lui, iar pe deasupra ipingeau pentru vremuri rele.

Ispravnicul ne chema pe noi Mazilii de câte trei-patru ori pe an, prin călărașii dela tact, pentru inspecția condicei.

Nu trebuia să ne ducem atunci cu mâna goală, ferească Dumnezeu! ci care cu câte o pereche de curcani, care cu burduri cu brânză, urcioare cu uloi, fucii cu țuică și cu vin, iar cei de pe poala muntelui cu câte-un vânat, — vre-un șap, vre-o căprioară, — iar alții cu piei de vulpe ori de lup. Se umplea curtea Ispravnicului de păsă-rime și cămările de bunătați.

Dar cu toate astea nu te ierta să vii fie-cum, și nici să vii călare pe orice gloabă. Numai ce ne spunea: — „Voi sunteți boeri, nu calici, și țineți norodul lui Vodă subt voi; să nu vă prind că veniți ca nevolnicii“ !. Ne punea apoi să iscălim în condică, și vai de acel ce nu avea la brâu călimara de alamă să lucescă ca aurul, ori n'avea condeie ori plaivaz, că te făcea de baznă în toată lumea, și pe o săptămână te punea de slujbă la zapciu !

Ajunsese bieții mazili să împrumute de pe la locuitori din împrejurimi cai ce se găseau mai buni, numai să nu dea de dracu...

Pentru mulți boeria era adevărată calicie, căci

mulți se sărăciseră, și lumea ne spunea, când ne duceam în sobor de oameni, la târguri, hramuri ori nedei: „fudulași“. Era adică numai „hainele de noi“, că în gospodărie sărăcie și în pungă nimic. Alții mai ai dracului ne spune în batjocură: Logofoete brânză 'n cui, lapte acru 'n călimări, chin și vai în buzunar.

La o inspecție a condicei, numai ce-mi spune Ispravnicul:

— „Măi, Mazile Ioane! Zapciul cel vechi și cu mine te-am scăpat de oaste, că am fost prieten cu bunicu-tău și am cunoscut pe tat-tu. Țsta nou e mai de lume nouă, mai cărturar, și acolo la voi n'are pârălab bun. Pârălabul care-l știi, vine cu răboajele greșite și vai de capul cămărașului dela dăjdii până le descurcă. Iacă condicile, tabla pentru curea, și apucă-te de treabă.

Domnia nu așteaptă păsuială la biruri și dăjdii. Apucă-te de muncă și fii om de nădejde“!

Când am adus vestea acasă, parcă i-am opărit pe toți ai mei.

— Ce era să fac? M'am pus pe muncă; am trecut birnicii în condici și am plecat după încasat. A trecut cu puțin peste răboajele vechi. Oamenii erau săraci, și nu puteam lua de unde nu aveam ce lua. Ba la mulți le-am dat bani albi pentru zile de muncă înainte, să-și poată plăti dările. Ce mi se da pentru munca și pierderea asta de vreme, era tot una cu nimic; unde mai pui că te învrășmășau oamenii.

Am ținut și pârălăbia, — adică, cum i se zice azi, percepția, — timp de patru ani, apoi am scăpat de ea, aruncând-o în spinarea vărului Dobrotă...

De trei ani intrasem în domnia lui Cuza Vodă. Scăpasem de armată, îmi vedeam de treburile gospodărești. Se schimbaseră multe! Aveam la

judet prefecti și la plăși sub-prefecți. Locuitorii stăruiau să fiu primar; dar deși ales între consilieri, n'am voit să primesc, și primar de atunci și până acum s'a ales mereu vărul Dârju, care era știutor de carte și cântăreț de biserică. Am fost ales însă între consilierii județeni, în urma noilor legiuiri, care au venit mai în urmă.

Când a fost cu Cuza și luarea averilor mănăstirești, numai ce mă pomenesc cu sub-prefectul la mine în miez de noapte:

— „Boer Ioane, hai să luăm actele Tismanii și să facem catagrafie, c'ășa'i porunca domnească.

Am o roată de călărași și aștept să vie căruța cu niște slujbași dela Târgu-Jiu“.

L'am rugat frumos să mă ierte, că sunt cam răcit, iar un picior mă doare grozav și nu pot încăleca.

De răcit nu eram răcit, dar piciorul mă durea, căci se prăvălise peste el un butuc.

Nu știu ce or fi făcut pe acolo, dar am auzit că au ridicat condicile de socoteli, actele de dăni și hrisoavele domnești, pe care le-au dus la Târgu-Jiu și de aci la București...

Și ce era la Tismana pe timpuri!...

Trei zile te ospăta cu mâncări cu beutură, și toate bunătățile, și numai a treia zi te întreba și ce păs te aduce. Era buțile cu vin și cu rachiu în pivnițele mănăstirei, de te suiai cu scara pe ele! Beciul mănăstirei era plin cu putini cu brânză, burdufuri cu brânză și cu unt ori lapte storcit. Starețul avea eleșteie cu păstrăvi, de unde se putea scoate ori pe ce timp, când sosea vre-un mosafir mai simandicos.

Călugării aveau teasc pentru uloi și cazangerie. Vreme de șase luni, făceau cu cazanul la țuică, cu câte 10—12 cazane, de mirosea valea mănăstirei, numai a bozun.

Turmele de oi și de vite mari erau nenumărate în toți munții care 'i-avea Mănăstirea închinată din timpurile domniilor dedemult.

Banii ce se lua de pe brânză, pe vite și pe embaticuri, se căra cu desaga la Sfântul Munte de către călugării. Așa a fost sub Bibescu și până la Cuza.

După ce a venit Vodă Carol, numai ce mă pomenesc într'o bună zi că sunt chemat la Prefectură unde mi se spune, ca și altora din foștii Mazili, că va trebui să primim pe Vodă Carol, care vine la noi să vadă mănăstirile de prin partea locului, dar să ne îmbrăcăm ca Mazili de al'dată.

Când ne-am adunat noi, nu mai era nimeni îmbrăcat ca Mazili de odată de cât eu și cu vărul Enache Cartianu dela Cartiu, căci mai păstrasem dulama, taclitul și tot tacâmul de altă dată. Ne-a pus pe amândoi Prefectul să mergem galopând de o parte și de altă a caleștei lui Vodă, cu poruncă să nu pășim cu un cot dela scară.

Aveam fiecare câte o pușcă pe umăr și cai buni, cai de-ai noștri, iuți și ca pepenii de grași, care mergeau numai în buestru, de te legăna. Vodă ne privea din caleașca unde ședea cu Doctorul Davila, și vorbeau amândoi într'o limbă străină pe care noi n'o înțelegeam. Ceilalți Mazili, îmbrăcați în portul obișnuit țărănesc din partea locului, cu puștile la spată și călări pe caii lor, galopau înainte. În urmă mergea Prefectul cu niște ofițeri, apoi călărașii cu lăncii.

Vodă era dat în seama noastră a poporului. Noi răspundeam de El.

Așa l'am dus până la Tismana. Aci, Doftorul Davila l'a plimbat peste tot, prin biserică și chilli,

dându-i toate deslușirile, iar noi ne-am apucat să prânzim ce aveam prin desagi și la oblânc.

Dar abia am luat noi ceva în gură, și Vodă: hai să vadă și schitul dela Cioclovina!

M'au luat pe mine să-i conduc pe potecă până sus. A urcat sprinten, urmat de Doftorul Davila, de un aghiotant domnesc și de un călăraș.

În ușa schitului aștepta îmbrăcat în odăjdii bunicul, postelnicul popa Lupu, bătrân acum de tot, cu părul și barba albe colilie și cu Evanghelia în mână. Am spus, cum știam dela bunicul regula, când intra în biserică o față înaltă bisericască ori dregătoricească, cu voce tare rugăciunea:

— „Pentru rugăciunile sfinților, părinților noștrii Doamne Iisuse Christoase mântuește-ne pe noi!“ Popa a ridicat Evanghelia și a răspuns:

— „Acum liberează stăpâne, pe robul tău...“ și după ce Vodă a sărutat Evanghelia și Crucea a intrat în schit. A privit peste tot și s'a uitat întrecăt în câteva cărți bisericăști, apoi s'a cântat de bunicul și cu mine troparul „Mântuește Doamne, poporul Tău și binecuvintează moștenirea ta“, după care ne-am coborât la vale.

L-am dus apoi pe Vodă, tot așa precum am venit, până la „Tabla Mehedințului“ din dealul Bujorăscului, unde L'au luat în primire Mehedințenii cu prefectul lor, și noi ne-am înapoiat acasă.

.....

„Așa am trăit eu copii, sub trei domnii, și nu pot ști de nu va fi voia Celui de Sus s'o apuc și pe a patra...“

A apucat-o și pe a patra, a lui Vodă Ferdinand I... și s'a stins, bătrân de 87 de ani, când țara era cutrupită de dușmani, având patru copii sub steagurile celui de al-patrilea Vodă, sub care apucase să trăiască, copiii cari n'au fost lângă

el când a închis ochii, și dintre cari doi și-au lăsat oasele, unul pe plaiurile Gorjului, altul pe meleagurile Moldovei.

*
*
*

Pământul cere sânge.

Era în anul acela o iarnă grea. Carnelegile trecuse repede. În săptămâna albă ni se urăse cu mămliguță și brânză, deși brânza era galbină și untoasă. Găinile nu prea ouaseră, iar dela găște, mama nu adunase decât câte un „ou de bobolană” cum le spunea ouălor de găscă, ca să avem câte unu de căciulă, la lăsată secului de brânză.

Noi, copiii, așteptam cu mare nerăbdare Dumineca lăsatul de sec, căci mama făcea ca de obicei plăcintă cu brânză. Pregătirile începea cu câteva zile înainte. Se alegea grâul curat bob cu bob, se usca, se măcina și se țernea prin două site dese. Brânza se desăra prin opărire, se fărâmița, se amesteca cu gălbinașuri de ouă și apoi cu orez fiert în lapte. Coca de făină frământată în unt, se întinde în foi cu care se căptușea pe fund și pe pereți, ghiviciurile de pământ. Se punea înăuntru umplutura, se acoperea cu alte foi, care se ungea cu unt și totul intra la cuptor.

Când se scotea ghiviciurile dela cuptor, plăcinta era crescută și bobotită peste mărgini iar coaja subțire de deasupra galbină ca aurul.

Se umplea casa de miros plăcut, iar nouă ne lăsa gura apă și ne sclipea ochii după câte o bucațică.

În ziua aceia băgam burta 'n draci.

A doua zi începea postul „săptămânei mari”.

Mama muncea de zor la deprestirea vaselor. Tigăile de cioaie se ardea pe cărbuni până la roșiu, oalele se ferbea și freca cu leșie; străchinile și lingurile de lemn de așisderea. De acum începea Păresimile și știam că până la Paști nu ne era ertat s'o dăm prin dulce. Posturile se ținea cu strășnicie și după toate regulele pravilei.

În Marțea de după lăsata secului de brânză, zăresc la poartă unde bătea câinii, că ne intră în curte un popă înbrăcat în antereu negru, urmat de un ungurean ce ducea de dârlogi un cal costeliv, iar de ciochina scări atârna o pereche de disagi vârgați cu negru, ce spânzura goi, până mai jos de scări. Tata care le eșise înainte îi aduce spre casă, căutând să îi apere de câini. Când au urcat scara în pridvorul casei tata spune:

— Binecuvintează părinte stareț!...

— Binecuvântat este Domnul D-zeul nostru acum și pururea și în veci vecilor!... Amin! și face semnul crucei spre ușa camerei. Tata a deschis ușa și au intrat în odaia mare iar eu după ei. Starețul s'a așezat pe un scaun la capul mesei dela fereastra din față, iar ungureanul și-a dat jos de pe umeri cojocul lung până la glesne, cu mițele de-o palmă de lungi, făcut din pei de berbeci netunși de un an.

Toată casa s'a împutit de miros de oaie și de brânză, par'că ar fi fost o târlă.

— Ce veste poveste, părinte stareț Irodioane?— întreabă tata care se cunoștea cu starețul.

— Am auzit că ai făcut fân mult și bun anul ăsta la Bogdănești și ai avea și de vânzare?

— Am făcut din mila lui D-zeu fân, dar nu s'a prea făcut bucate. Potrivește D-zeu lucrurile, că dacă nu 's de unele sânt de altele.

— Păi, iacă de aia am venit cu creștinul ăsta de ungurean, la care am și eu oile mele și ale

mânăstirei Tismenei, că ne trebuie fân și am venit pe tocmeală.

— Părinte Stareț, la mine tocmeală multă nu încape, că eu îmi am socotelile făcute. Nici oiaia cu doi mei, nici lupul păgubaș. Facem cum e bine, să eșim toți din nevoi. Am de vândut 20 de clăi de câte zece care clăia ; fân bun ca fraga, trifoi de pădure și mohor. La țarcul dela Valea Neagră am 16, iar patru le am la Bogdănești, rămase de anul trecut. Anul ăsta am adus tot fânul dela Bogdănești aci de 'mi am făcut pă-tuegele și clăile din ogradă pentru nevoile vitelor mele. La țarcurile dela Bogdănești aveam pagubă, că ori spârgea vitelor țarcu și 'mi mânca clăile pe delături, băgând fânul sub picioare, sau venea hoțomanii de prin Telești și Drăgoești de le smulgea pe delături cu cârligele, plecând cu căruțele pline. Cine 'mi ia fânul tot, 'i las cu zece poți clăia cu condiția să 'l mănânce cu vitele pe șeliștea mea dintre Râu și Bâlta Seacă, Dau sâniile și boi mei să 'și 'l care aci. Astai 'i tocmeala și mai mult nu stau de vorbă. Il vând ca pe tutun pe la oameni, că 'li s'au cam isprăvit pătuegele, iar pe „alba din sat“ încă n'a mâncat-o lupi.

Starițul a eșit cu ungureanu afară în pridvor și ce o fi șoporăit între ei, nu știu, dar când au intrat, ungureanul zice :

— Apoi hai să fie cu noroc boer Ioane, după tocma dumitale... Și dau mâna că s'a făcut târgul.

Ungureanul, o namilă de om lat în spete și în piept, roșu la față ca bujorul, își scutură pletele negre și lucioase ce 'i cădea pe umeri, trage de curelele catarărilor dela chimirul cu care era încins — un chimir lat de o palmă și un sfârtar, și începe a desface curelușele de pe dungă pentru a băga mâna în îndoitură. Începe apoi a scoate

la poli de aur, pe care 'i numără grămăjui pe macatul înflorit al patului.

— Noa! Asta 'i jumătate înainte; când aduc vitele, dau tot.

Tata 'și-a luat bani după ce 'i a numărat, înodându-i într'un peșchir, pe care 'la dat mamei să 'i pue bine unde știa ea, iar unguoreanul a prins să 'și încingă chimirul, pe lângă cămașa soioasă, scurtă, peste cioareci și lucioasă ca cioaia unsă.

— Neagele astea de unguoreni, nu 'și schimbă cămașa decât la Sf. Gheorghe ori Sf. Dumitru, spune mama strâmbând din nas, către o vecină tânără venită la noi.

— Cum dracu nu se umplu de lighioane? întreabă vecina.

— Apoi le ferb în zer,

După ce unguoreanul 'și a luat cojcoul și 'și-a pus pe cap căciula cât un hârdău, făcută dintr'o întreagă pele de berbec, 'și-a luat ziua bună și a plecat.

— Apoi în ia seară, să rămâi la noi cinstite părinte Stareț, că nu te 'i duce la Tismana acum odată cu punerea serei. Măine om găsi noi vre-o sanie care să meargă spre partea locului.

— Rămân bucuros boer Ioane, numai să nu vă stânjenesc cumva.

— Nici o stânjeneală părinte Stareț. Ești aci la noi ca la Sf. ta la stăreție. Slavă D-lui se găsesc de toate și am destule odăi; apoi către mama:

— Ia vezi tu Mario, să faci ceva de cină că avem oaspeți la casă; iar către Stareț:

— Până o veni timpul de cină, mai odihnește o leacă părinte că te o fi obosit drumurile și alergătura.

Starețu 'și a scos cismele, s'a lăsat într'o dungă

pe perine, și eu am șterso binișor în odaia mamei, care plecase la cunia de jos, din casele bătrânești.

Seara după aprinsul lămpii, a venit la noi primarul Dârju, popă Niță dela mănăstirea de zid a Brădicenilor, socrul său popa Constantin numit „belimânzat“, Cartianul, vărul tatei boerul Mongescu și cucoana Marița Brădiceanca, ca să fie mai multe fețe alese împrejurul Starețului.

Popa Constantin Belimânzat dela biserica de lemn a Mămăroilor, și-a căpatat porecla în urma împărării unui mânzat, care sărise peste un gard de măracini cu pari ascuțiți. Când a văzut că 'i moare mânzatul, a plecat prin sat, iar oamenii fiind duși la muncă a umblat popa pân'a dat de 'unul cam al draculul și cam nătăfleț.

— Hai mă să 'mi junghii un mânzat să nu 'mi moară mortăcin!

Nătăflețul după ce s'a scărpinat în cap, a răspuns privind chiorăș spre popă:

— 'L-oi junghia dacă 'mi ai da și mie de o pereche de opinci din pielea lui.

Popa care avea dreapta de binecuvântat, stânga învățată numai pe luat, iar cu piciorul nu putea să dea, 'l a dat la toți draci iadului pe nătăflețe. A pus mâna pe cuțit, a junghiat mânzatul și a început să 'l juipoaie de piele după cum e regula. O afurisită de babă a văzut isprava popei și a stricit în sat.

De aci mare scandal, că popa nu are voie să verse sânge, că s'a făcut nevrednic a mai purta sfințele taine și că trebuie răspopit. Enoriași săi din Melărița, nu mai da pe la biserica Mămăroilor ci se ducea la gineri-său popa Niță, care nu mai prididea cu pomelnicele și căra de zor la saci de prescuri și căpețele.

De aci ceartă între popi și zarvă între oameni,

care nu mai voia să dea popi Constantin pe care 'l botezase „belimânzat“, partea cuvenită din bucate, așa că bietul popă rămânea toamna cu pătulul gol, iar cu gineri-său trăia ca pisica cu câinele.

Tata și cu frunțașii satului, a potolit lucrurile, punând pe unul să declare că trecând întâmplător prin sat, a fost chemat de popă și 'i a junghiat mânzatul.

Numai așa oamenii s'au potolit și daravera asta n'a ajuns la potropop.

Seara s'a pus masă mare ca la praznic. Tata a scos țică bătrână, din cea „roasă“ galbină ca chilibarul, păstrăvi de fag murați, și castraveciori în livej. Mama a adus la masă ciorbă de sfeclă umplute cu nuci și ferte în zeamă de varză; mâncare de sfeclă scăzute cu ceapă prăjită 'n uloi de nucă, mazăre bătută cu prăjală de ceapă în undelemn și boia; sarmale din făină de sâmburi de dovleac, cu sos de bulion de patlagele roșii apoi ca friptură chiefteluțe de cartofi cu sâmburi de alune, prăjite cu uloi de semințe de dovleac. Și... toate astea stropite cu vin din belșug.

Mama, ajutată de preuteasa popei Niță, gătise toate de post, ca pentru cinstite fețe bisericești, care sunt ținute să respecte după pravili Sfântul Post al Păresimilor, căci mama știa toate rânduelile creștinești ale posturilor și ospetei, după vechile obiceiuri.

Fiind mereu la cuhnie pe lângă mama și tigăile ei, îmi făcusem burta doldora de toate bună-tățile, iar când mosafiri era la masă, m'am strecurat în pat cam după sobă, căscând ochi la tot ce se auzea și ciulind urechea să prind ce se vorbește.

— Cu vânzarea fânului, ai făcut o afacere bună mai vere Ioane — spune Dârju.

— Ei nu lasă D-zeu pe om! Anu trecut când s'a făcut fân pe toate măidanele, imi da ungu-
reni preț de batjocură și nu 'l am dat. 'Imi am
socotelile mele.

— Da de ce ai ținut să ți se mănânce fânul
pe siliștea mare? — întrebă Starețu.

— Apoi acolo unde târluesc oile și 'și lasă
bălegarul, de unde luai un car de bucate, ei două
că gunoiul de oaie îngrășe bine pământul... Și,
asta a fost socoteala.

— Bine c'ai vândut și pe cel dela Răchiți,
că până 'n primăvară da bușneagu 'n el spune
Dârju.

— Nici nu ști vere Gheorghe ce fân e ăla.
Fiecare clae are 25 de care, așa că ori cât ar
fi stricat, hai să 'i zicem cinci care, și tot e în
câștig ungureanu cu 20 de care bune și îndesate.
De n'o fi mulțumit de afacerea pe care a făcut-o,
nu știu cine Dumnezeu 'l o mai mulțumi pe
ungurean.

— Apoi asta 'i adevărat — spune starețu, că
în dârdora ungureauului, am umblat eu trei ho-
tare de județ. Am găsit ici coala câte trei patru
clăețe să le ei în băț, dar la Bogdănești, 'i a
spus șameni care au ajutat la grămădit, câte
care sânt de clae.

Am spus ungureanului să facă târgul de sârg
că are aci de târluit până 'n primăvară, și să
nu stea de țigăneală cu boerul Ion, că nu ese
din ce a spus odată, măcar de 'i o putrezi clă-
ile pe loc. Așa 'i că am dreptate?

— Așa 'i părinte Stareț.

— Bune livezi, livezile D-tale dela Bogdănești
— spune popa Nițal... — Nu te lasă niciodată din
fân fie cât de secetă! Eu am dat de fundul pă-

tuiagului și la D-ta 'mi e nădejde să es din iarnă și din plug..

— De ce la Bogdănești și nu la Răchiți? — întreabă Dârju.

— E bine zis la Bogdănești — răspunde stărețu — că acolo a fost moșia urmașilor unuia Bogdan, ce se trăgea din neam sârbesc și sânge de domn.

— Da mie 'mi-a spus bătrânii că au fost răchiți pe toată partea locului dela vărsarea ogașului Măluroasa și până la împreunarea Bălțișoarei cu Bistrița și mai sânt ici coala și acum.

— Stai să ne înțelegem, spune boerul Monegescu bătrânul — A fost pe cât știu eu răchiți, de te pitulai în ele mai abitur ca 'n codru. Dar oamenii avea nevoie de iarba de sub ele și au început a le cura și face livezi. Când chemai pe oameni la muncă spuneai:

— Mergi măi la răchiți?... Și a rămas numirea locului „Răchiți“.

„Răchițele era în livezile și moșia Bogdăneștilor, cum ar fi o tufă de soc în ori ce livadie.

— Dar cine a fost Bogdăneștii ăștia, de nu se mai aude acum de neamul lor? întreabă Dârju, care ca primar vrea să știe mai multe în treburi de moșteniri.

— Eu cunosc tărășenia asta — ia cuvânt stărețu — da e tare mult de atunci! Am auzit-o povestită de un călugăr bătrân, trecut de 90, de ani, pe care 'l am apucat la Tismana.

Era de prin părțile Vâlcei, nu 'mi aduc aminte de unde, dar în tinerețe fusese cântăreț de strană și învățase jugrăvia la Cozia cu un meșter bătrân, care lucra sfinții pe moale să nu se mai șteargă în sute de ani.

După ce a făcut rost de parale cu meșteșugul, a intrat în tagma călugărească și s'a purtat pe la

muntele Atonului și apoi pe la toate mănăstirile sârbești de peste Dunăre după care a venit iar la noi la Tismana, unde ținea „hronic“ de toate întâmplările ce au fost ale Domnilor din bătrâni...

Știa de toate moșiile și delnițele Tismanei, având dele de toate hrisoavele de dăanii făcut de domnii și de boeri.

Era tare cărturar, căci citea pe slovenie și pe grecește de era chemat și de Episcopia Argeșului să descurce scrisurile vechi.

Apucase Tismana, când avea chilia de lemn, pe care eu nu le-am apucat.

— Ei ce spunea călugărul de Bogdănești? întreabă Dârju nerăbdător.

— Spunea că p'aicea prin părțile locului, era un boer mare numit Urgan, cara avea culă vestită și sălaşuri pe apa Bâltei, cu toate pământurile de o parte și de alta până la vărsarea ei în Bistrița.

Boerul Urgan, avea sate sub porunca și ca dișmași, dela apa Șușitei și până la apa Orlei, cu boeri mai mici sub ascultare.

Ale lui erau toate stănele și bacii dela piatra Cloșanilor până la curmătura Jiului...

— E adevărat că trebuie să fi fost vre-odată un boer cu numele Urganul, că altfel locurile dintre deal și Bâlta, nu s'ar zice „Urgani“. Pe Urgani am și eu niște curele de pământ cumpărate dela unii ai Popi Stanciului, neam care s'a stins cu totul de acum 50 de ani și mai bine... Da vorba 'i unde să fi fost curțile Urganilor? întreabă tata.

— In „cărămiziile Drăgoeștilor“ mai la vale de moara D-tale, pe apa Bălțișoarei — răspunde popa Belimânzat — că acolo sânt urme de ziduri vechi de scapără plugul și sapa in ele

— După câte știu eu vere Ioane, moștenitori

Urlanului și cu ai Popi Stanciului, au avut judecăți pe pământuri, hei, tare demult, de când era curte domnească la Târgoviște.

Asta am aflat-o dela Domnul Ștefulescu dela Târg, care m'a ispitit când 'i am adus niște hârtoage vechi, dacă mai sânt p'aici urmași cu numele Urlanului și ai Popi Stanciului, care au avut judecată la divanul din Târgoviște — spune Dârju, iar Starețu :

— Păi vedeți că ce vă spui eu 'i adevărat, că doară au fost scrise în hronic ?

— Ia mai spune părinte stareț, că vedem — că grăești adevărul — se amestecă cucoana Marița.

— Și... cum vă spuneam !... Boerul Urlan, hălăduia 'n de bine pe locurile astea.

Curtea lui plină de toate bunătățile lumii ; munți plini de oi și de capre, grajdurile de cai, ciaiurile de vite mari. Beciurile erau pline de buți și butoaie, cu vin de Runc și de Arsuri, cămările de putini și burdufe cu brânză. În ceardacurile largi și cămările mari, jupânița nu prididea cu țasutul pânzelor de in și cânepă, ori al postavului din mițe de miel și al dimiilor din lână de bârsană. Era ajutată de claca fetelor și muereturile din satele de pe moșia Urlanului.

În bolnițele boltite de deasupra beciurilor, se înălța viguri peste viguri de postav boeresc, de dimie trainică și trâmbe peste trâmbe de pânză de in subțire ca foaia de ceapă și trainică de să le tot porți.

În fie care an veneau negustori armeni de cumpărau pânzeturi subțiri pentru negoț cu cetatea Bizanțului, adică Tarigradul.

— Adică cu cetatea unde a trăit Sf. Impărăteasă Elena ? întreabă mama.

— Tocmai, da acum, nu mai e a creștinilor ci a păgânilor de turci — completează starețu.

— Se făcea atunci logofeteasă Mario, lucru mueresc trainic și bun de se dusesse vestea de dimiile și pânzeturile de prin partea locului, încât erau tare căutate. Jupânițele boerilor, jugrăveau cu acul pe pânză și mătasă, ca să îmbrace icoanele sfintelor bisericii!... Azi boeroaicele au început să aducă lucru de boltă putred de prin ale străinătății!... Se schimbă lumea, se schimbă!... spune starețul cu amărăciune.

După ce cucoana Marița 'i mai umple o oală cu vin, începe iar povestea.

— Intr'o zi boerul se plimba prin ceardacul de sus al foșorului, când zărește peste zidurile curței, un călăreț învăluit în nouri de praf, care duce din fugă un corn de bou la gură și trâmbează scurt. Boerul face semn de sus spre porți, care se deschid și călărețul strunește la scară. Calul cade plumb la pământ, călărețul sare sprinten, scoate din sân o scrisoare, urcă scara, ingenunche în fața boerului și 'i o întinde.

Boerul o apucă, se închină, sărută pecetea și o desface.

— Pentru cine mai ai scrisori voinice?

— Pentru boeri Rătez și Buligă de dincolo de Orlea, pentru Hârgotă și Hăldanu din părțile Băii și apoi pentru Hinea și Vânanu din spre olaturile Dunări.

Boerul bate în palme. O jupâneasă se ițește dintr'o cămară și vataful se înfige la capu scări.

— Să ospătezi după cuvîntă pe voinicul ăsta și să pui ceva și la disagi — apoi către vataf:

— Pune să mute obânca și șeaua de pe calu care a crăpat, pe rojbul cel breaz acum de sârg, scoate potcoavele la cel mort, punei pielea în privite, dă-i carnea la câini și spune să sune chemarea. După ce isprăvești pleacă să se aprindă focurile la locurile știute, dar să lumineze numai

spre apus. La munte să nu treacă de Poenile Mănesei.

— Am înțeles boerule!...

Și vataful după ce 'și a dat poruncile, s'a asvârlit în șea, mistuindu-se pe cărările ce ducea la locurile știute, iar în urma lui a plecat călărețul cu ștafetele lui Vodă mistuindu-se pe cărările codrilor din spre apus.

Boerul a chemat pe diacul grămătic, că el știa să scrie mai mult cu sabia decât cu pana, ca să 'i citească scrisoarea scrisă pe slovenie, în deamănuntul ei.

Boerul dacă știa să poarte bine sabia, la buchisit pe slovenie nu știa mai nimic, dar ștafetele lui Vodă aveau anumite semne, după care boeri necărturari știaau dacă e chemare la război, la divan ori poruncă de descurcat pricinile locale.

La semnul de primejdie nu trebuia pierdut timpul cu citanii, ci trebuiau porunci rezezi scurte și chibzuite. Grămăticul după ce citește scrisoarea o dă pe românie cam așa după câte 'mi aduc aminte:

— Io, Alexandru Voevod, cu mila lui D-zeu, Domn stăpânitor al țării Ungro-Vlachiei, Severinului, Almașului Făgărașului și tuturilor olaturilor tătărești până la mările putride, fiu blagoginstiului Radu Voevod, scriu cinstitei tale fețe boiar Urlane, să 'ți aduni toți ortaci tăi și toți haidăi ce 'i avea prin partea locului și împreună cu toți cinstiți boiari ai domniei mele de pe meleagurile acele, la care trimes'am ștafete să vă adunați cu toate oștile voastre și cu strânsură ce veți avea, să dați război cu câinele de Rigă Robert crai al părților ungurești, care vrea ca eu și cu prea cinstiți mei boiari să fim birnici supuși sub călcâiul lui, cum nu ne-a fost neamul nostru în veac

de veac. Că doară tătâne-meu și cu părinții voștri bătrâni boiari den partea locului și din preajma curței mele, am dat chiot și jaf tătarilor, care spăruciau turmele voastre și vă strica stânele, de au fost goniți până la sălașele lor de lângă Marea Putredă, și am întins stăpânirea țării până la lizezile de ernatic ale ostrovelor dela Dunăre și până la Mare. Acum câinele de talian, ajuns crai unguresc, vrea să fie ca împăratul Machidon — să supue toate olaturile lumii, că deșartă mândrie, îl ațâță spre vărsare de sânge și lăcomie fără margini.

'Mi-o trimis vorbă, că dacă nu mă închin cu smerenie, eu și boiari mei, ne or scoate trăgându-ne de bărbi din vizuinile noastre de urși.

Dar știu eu gândul câinelui. De când noi am mântuit țara de tătari lărgind hotarele, ni s'au înmulțit turmele și stânele pe toate plaiurile, stupărișle sunt pline de uleie, care ne dau miere și ceară pentru sfintele biserici, iar jînițele gem de bucate, de vin negustorii cu bănet din toate părțile să ne umple chimirele și sipeturile și de aia râvnește la noi câinele și cu zavistnici lui papistași. Ar vrea dijmă, lâna turmelor noastre, berbeci noștri și brânza cășeriilor noastre să neguțătorească cu Râmul, de unde să le vie câte scumpătăți toate, scule de aur, petre nestimate și țoale de mătasă și aur.

Noi am desrobit cu sabia vechea moșia dela tătari și nu putem fi dișmași unui Crai trufaș, de lege papistășească, ce a venit să ne calce hoștește.

Pe mine nu m'o putut frânge, c'am prins de veste și am strâns putere de oști la timp, așa că s'o tocmit să ne dea pace și să plece pe unde a venit. Dar să bagi seamă că câinele nu se întoarce pe unde a venit, că 'i e flămândă liota de pe lângă el și cum s'o abate să 'i dați la

moacă că eu 'mi-s ca copoiul pe urma lui.. și cine ce caută, aia trebuie să găsească.

— După ce diacul grămatic a mântuit cu scrisoarea lui Vodă, a început să scrie ștafete pe tiplă de epure, că hârtie nu se dovedea, după poruncile Urlanului, către boeri în ascultare: lui Arcanu de peste deal, lui Stolojanu de pe apa Jaleșului, lui Gogoiu de sub Pleșa, lui Gureanu din Posada Gurenilor, lui Rătezeanu dela Orlea. Călăreții au sburat cu ștafetele în toate părțile vânturilor...

A trimis vorbă și porunci bacilor dela stâne: lui Mănăilă din poenile Mănesei, lui Boroșteanu care stăpânea în Needeia și Nedeuța, și care 'și avea spița neamului dela unul Bora cel Mare, cu cetate de piatră dincolo de isvoarele Streiului, lui Rostovanu de dincolo de Bulzu și lui Neagoe dela Poiana lui Negru Vodă, ca să fie gata cu toți haidăi și lotri lor pentru harță și zile de primejdie.

Seara s'au umplut curțile Urlanului de călăreți și oameni de oaste, începând pregătirea de război mare.

Vătafii curței scotea de prin bolniți legături de lăncii ascuțite, vrafuri de săgeți pentru arcași și le împărțea pe căpeteniile cetelor.

Țigani dela sălașele curței, au început potcovitul cailor, telalii potrivirea hamurilor, iar jînicerii încărcarea cu provizii a carelor de război.

Odată cu apusul soarelui au început să se înpânzească vâlvătai de foc, în vârful unor anumiți copaci din păduri, apoi pe coamele dealurilor și până sus în munți.

Satele pitite în umbra codrilor și văilor munților au prins de veste că 'i primejdie și au început tragerea clopotelor.

În noaptea aceea se știa de toată suflarea că va să fie război mare.

Oamenii 'și au dus grâul la gropi, făcute mai înainte și arse ca oala pe dinăuntru, ca să fie păstrat ca în jîtnițe, și ferit de prădare.

Învățase din moși strămoși cum să 'și ferească avutul. Gropile erau săpate la tulpina câte-unui copac scorburos și după ce era arse și astupate bine lăsa să crească iarba pe deasupra, ca să nu se cunoască nimc. Grâul se turna prin scorbură și aluneca în groapă printr'un fel de scoc.

Scorbura se astupa cu humă, apoi cu frunze și pământ negru de scorbură, căci nu trebuia să ese nici miros.

Tătarii aveau câini mici, numiți „boldei“ care aflau grâul și în gaură de șoarece. Acolo oamenii 'și păstra bucatele cu anii fără să se strice de ploî ori să mucegăiască cumva.

Răsboaiele le aducea pe lângă jaf pârjol, și foamete cumplită, de trebuia bieți oameni să 'și facă turtă din coaje de copac și cu făină de ghindă, de se tăbăcea și mațele în ei.

— Da vitele le putea scăpa părinte? întrebă mama îngrozită de necazurile ce s'abătea odată pe capul bieților creștini.

— Cei care aveau vite, le vâra prin bunge-turile, hățișurile și tihărăile pădurilor pe unde numai pasărea putea sbura. Și astea era din vreme pregătite. Oamenii lăsa să crească încălciți între ei mărăcini și păducei în inima codrului, în locuri anume alese pentru ferirea vitelor.

Drumul pe unde se băgau vitele, era așa mes-teșugit, că numai căderea unui copac înfănat, ori a unei pietre mari, 'l închidea fără puțință de trecere. În ascunzișurile de vite, se făcea din

vreme pătuege cu fân ori frunzare, atât cât să le ție să nu moară de foame.

Dacă vitele se da de gol prin răgetele lor, și s'abătea vre-o ceată de prădalnici, apoi truda le era curat degeaba. Trebuia sute de oameni cu topoare, să ție un drum cât de mic prin bungetele de mărăciniș dese ca peria și încălcite ca părul dracului. Săgețile nu putea bate până la ocoale, iar pe drumul ce ducea la ele, era vai de cine se încumeta, că ori îl plesnea o ghioacă venită ca din senin, ori îi șuera prin inimă o săgeată sau se rostogolea un bolovan de nimecea o ceată.

Ori cât de lihniți de foame năvălitori, nu găseau în calea lor decât pustiu și moarte, că oamenii știau să înfrunte acele vremi cumplite!

— Dar oamenii cum o duceau din ale mâncări în zilele acelea grozave pârinte stareț? întrebă Dârjiu, căruia îi plăcea să mănânce bine, din ori câte bunătăți ale lumii ăștia.

— Dosea prin copacii pădurilor săculeții cu făină, făcuți din piele tăbăcită de vițel, care apăra făina de umezeală și stricăciune și mai avea ascunse la locuri știute pastramă de capră, burdușele cu brânză și burdufe cu tocan, sau „sloi“ dar toate puse la locuri înalte ca să nu le descopere „boldei“ după miros.

— Tocanu îi foarte bun, că eu am mâncat tocan făcut de un baci din Gura Plaiului, care știa să-l facă ca 'n legea veche — spune Dârju ștergânduși mustățile stufoase și ducând sub ele o oală cu vin, pe care popa Niță îi-o umpluse lui și starețului ca să aibe spor la vorbă, apoi lămurește:

— Am văzut cum îl face. Țae un berbec sau doi din cei bătuți; cu său pe ei ca slănina pe porc.

Tae săul în bucăți mari, apoi carnea des-făcută de pe oase o toacă mărunț ca pe bureți și o pune în căldarea unde a fert săul până la topire și o ferbe până seacă de tot și nu mai easă abur din ea. Se pune sare, cimbru și sunduc, apoi se pune într'un burduf uns pe din năuntru cu rășină de brad. Se făcea drui de tare de puteai tăia în el ca în ceară. Era destul să tai din el o felie și s'o încălzești puțin într'un laboș, că mâncarea era gata. Da ce mâncare!... O bunătate!... Baci spunea că se pune la Tocan sau sloi cum 'i mai zic și măduva dela alte oase — oase de bou de pildă — și atunci nu se dovedește ceva mai bun.

— S'a dus bacia din vremile de odată, care știa să facă tocan bun, și pe care 'i am apucat și eu — spune boerul Mongescu, care fusese sameș, prin părțile Mehedințului.

— Dar dacă le găsea bucatele, ori D-ne ferește nu se făcea de ajuns, cum trăiau bieți oameni părinte stareț? — întrebă mama cu gând să 'l înbie pe stareț să povestească.

— Vai de om! Trai de câine!... Trăia cu jir, cu ghindă și cu mămăligă de urzici.

— Ca pui de curcă și boboci de rață — spune zâmbind cucoana Marița.

— Păi și astă-zi unguneni știu să facă „mămăligă de urzici“ când li s'a isprăvit „de moară“ spune tata. — Eu am mâncat la stâna noastră din Ne-deuța, că având treburi pe la zătoanele de sub Gârbovu, isprăvisem merindea din traistă. Nu erea mămăliga de urzici, dacă o mai dai prin ceva jintiță, așa că poți trăi mult și bine fără mămăliga de acasă.

Ei și pe urmă pe urmă, părinte stareț, că 'ți luarăm vorba din gură?

— In zorii zilei Urlanul 'și avea intocmite cetele pe căpitanii, bine numărate, înarmate cu ce trebuia și gata de război.

— Eu cred că la numărătoare era și de cei ce dau bir cu fugiți, întrerupe Dârju, care ca primar, știa că unii flăcăi nu se prea ducea bucurăși la oaste, iar alți era dați dezertori.

— Ferit-a sfântu. Era lege și atunci! Boerul după vechile datini, era stăpânul pământurilor date lui ohavnice de Vodă, cu chisov la mână de stăpânire neștirbită sub blestem, pentru fii, nepoții și strănepoții lor.

Boeru da omului vatră de sat, loc de arătură și de cositură, apoi cialir pentru pășunat vitele și lemne din pădure câte 'i trebuia să 'și facă bordeiul cum o vrea.

Din bucate și din cositură lua din zece una, afară din ce se făcea în vatra satului.

Dela oi lua zeciuală din miei și zeciuală din brânză. Din vite mari nu lăua nimic.

Oamenii mai făcea zile de clacă la binale, la drumuri, la poduri, la arat, la secerat și la cărături, câte douăzeci cu brațele și câte zece cu caru pe an. Din curăturile făcute nu se lua dijmă zece ani.

Femeile și fetele făcea zile de clacă jupănesei, la torsul inului, a cănepei, a canurei pentru dimii, la melițat, dărăcit, urzit, năvădit și țesut. La războaiele jupănesei, învăța fetele țesutul și toate izvoadele de răuri în argea și în gherghef.

Flăcăi aleși de boer pentru oastea lui, trebuia să ție cai de călărie. Ei avea drept de stăpânire ohavnică pe seliștile din vatra satului, dreptul să cosească livezi fără dijmă din fân și nici din bucate, numai dijma pe jumătate din poame și din vii.

Cei pedestri, adică sulițași, arcânari și ghiocași,

nu da dijmă din bucate și din vite, dar nu era scutiți din clacă. Călăreții avea drept de vânătoare pe moșiile, munții și pădurile boerului cu drept de dijmă 'n jumătate din vânat și din peile jivinelor sălbatice.

Ei trebuia să insoțească pe boer la vânătoare prin codri și pe munți, ca să 'și amiruiască blănuri pentru șube și căciuli să nu semene căpitanii cu bacii și haidăi stânelor.

Boerul făcea muștră cu ei, rânduindu-i pe cete și căpităanii, învățându-i meșteșugul rânduiala și tocmirea de război, ca să știe fiecare ce are de făcut la vremi de cumpene.

Și era — așa se spune — boerul Urlanu — un căpitan strașnic peste boerii și cetele lui.

Da porunci scurte; în chiote aspre, se avânta urlând în vâltoarea vrăjmașilor, de auia codri, că de aia 'i s'a dat numele de: Urlanul.

Când s'au ivit cetele ungurești pe lunca Ceaurului prădând și arzând, 'i a venit ștafete Craiului, că vine dinspre Dunăre Crăișorul Bogdan cu oaste sârbească și boiari lui Vodă 'i au zătonit calea Severinului. Atunci Riga Robert, Crai al părților ungurești, 'și-a tocmnit oastea să treacă prin Valea Gurenilor în sus spre plaiuri, de unde să scoboare dincolo de munți pe la Câmpul lui Neag și a trecut oastea Frâncilor cea înbrăcată în fier înaintea oastei regești, formată din călăreți muiți în fireturi de aur, în mijlocul cărora mergea regele în caleașca lui, cu steaguri, și care cu scule și corturi, și a apucat-o pe Bistrița 'n sus.

Când a ajuns în lunca Teleștilor, în dreptul Răchiților, au început să bată prăștierii Urlanului, svârlind grindină de pietri și arcași din răchiți ploaie de săgeți. Frâncii și călăreți regești, au trecut podul Bălțișoarei bulucindu-se spre munte în spre Bălta și Posada Gurenilor, iar grosul n'a

mai putut trece, că de dincolo de Bistrița 'i a încupiat cetele lui Retezeau, ale lui Hâldanu și Hârgotă, întinse sfoară din dealurile Săucei, până în Dumbrava Tismenei și Nucetul Gurenilor.

Din urmă au venit cu ai lui Crăișorul Bogdan, și a început bătaia cea mare în toată legea pe viață și pe moarte.

S'a făcut aci în luncă tăere mare de oameni și a luat Bogdan pradă mare de provizii și robi o mulțime, că n'a mai fost loc de scăpare.

Urlanul după stavila dela Podul Bălțioarei, unde 'i a lăsat pe unguri ca în strachină pe seama lui Bogdan, a trecut cu boiari și căpitani lui mai în sus, după lăncieri și arcași grei care urma călărimea Craiului, ca oaste domnească aleasă și a început a buciurma poruncile de harță către Arcanu ascuns cu harcănari lui în pădurile Sănăteștilor alături de ghiocaș de sub ascultarea lui Gogoiu.

Când a fost să sue Frânci plaiul muntelui pe sub Căciulata, a dat de toate potecile închise de baccii stânelor și haidăi lor aținându-se la strămtori gata a prăvăli stânci și trunchiuri numai aținute. În sus era prăpăd de moarte, în jos chiote de bătălie în tojul ei căci Urlanul se îndrăcise ca o fiară văzându-și curțile puse în flăcări de călărimea ungurească și a dat poruncă ca unul să nu scape cu viață. Ștafetarii 'i a adus vestea că Vodă cu oștenii curței e gata să treacă apa Jiului să le vină în ajutor.

— Să vie Vodă sănătos, că până atunci sfârșim noi a răspuns ștafetarului și a dat poruncă lui Stolojan să atace pe călăreți Frânci, cei îmbrăcați ei și cai în zale și platoșe de fier, care se tocmiseră în linie de bătaie sub poala muntelui unde e acum satul Frânțești. Pe aceștia 'i a doborât căpitanii Urlanului cu meșteșug. Călăreții

Arcanului se slobozea spre ei în fuga mare, întinși pe coamele cailor mici de munte, dar ca focul de iuți, chip ca să se isbească cu călăreții Frânci, călări pe cai ungurești și ferecați în fer, ca și cum ar fi vrut mei de lapte să se bată cu berbeci. Dar când era la o lungime de lance, svâc, răsucea calul în loc și svârlea cu lațul după gâtul ori trupul călărețului, care era smintit și răsturnat din șea, de lațul tras în fuga ne-bună a calului. Cădeau Frânci, bălăbănind din mâini și din picioare ca niște gândaci răsturnați pe spate. După harcănari, veneau alți călăreți care isbea în cei căzuți, cu niște săcuri cu coadă lungă și cu un fel de cioc ascuțit ca pliscul de vultur, care străbătea prin zale și 'i prohodea pe vecie.

Văzând Frânci prăpădul, s'au strâns în rânduri dese, cu săbiile lungi ridicate în sus deasupra capului spre apărare de jur împrejur, cum sânt țepile pe arici, ca să se poată apăra mai bine, înlesnind trecerea regelui cu călărimea și boerimea lui. Dar Urlanul era leu neadormit și vulpe bătrână în trebile războiului, că de cum 'i a văzut că se întocmesc în roate, a dat poruncă Stolojanului să intre în treabă cu căngiari lui și lui Gogoiu să 'l urmeze cu ghiocași.

Aceștia aveau un meșteșug și mai afurisit. Avea un fel de ghiare de fier, la fel cu ghiara de uliu, legată cu lanț de fier pe două lungimi de sabie și apoi frânghie înpletită din păr de coadă de cal, pe care știau să le asvârle din fuga calului în mijlocul roatelor de care nu te puteai apropia. Ghiarele căngierilor se agățea de zale, de platoși, de picioarele cailor și călăreți grei sub povara lor de fer, era răsturnați. Ghiocași venea de rând. Aceștia avea la capul unui băț ca de lungimea lănciei, un lanț de un cot

de lung și la capăt o ghioacă din rădăcină de corn în care erau înfipte piroaie de fier cu măciulia ascuțită ca dintele de mistreț.

Cu lovituri de ghioacă, se turtea chivere, se rupea zale, și se afunda în carne platoașele.

Rând pe rând au căzut sub loviturile ghiocașilor, călăreții Frânci, cum cad cărămizile dintr'un zid lovit până la prăbușire.

Călăreții regelui, pedestrima și ceata curtenilor, au apucat-o pe valea dela **Posada Gurenilor**, că doară o putea eși la plaiurile de sus, dar dincolo de apa Bistriței era neclintite cetele Hâldanului și ale lui Hârgotă, cu prăștierii și arcașii lor.

Când a ajuns pedestrima și călărimea Craiului sub piatra Boroșteanului ținând cursul apei și coasta Cracului Cârstei să ese spre muntele Boului, a început a curge pe coaste stânci, bolovani și trunchiuri de copac, măturând în calea lor oameni și cai.

Urlanul a început în Nucetul Gurenilor cu boerii lui, bătaia în lege cu curteni regelui și s'a făcut acolo mare vărsare de sânge, de a pierit floarea boerimi ungurești împreună cu pecetarul craiului.

Riga Robert Craiul Ungariei, a scăpat înbrăcat în haine de cioban, cu cojoc mișos și căciulă de țurcană, cu câți-va de ai lui, rănit și prăpădit ca vai de capul lui. 'L a ajutat să scape un baci care știa ungurește ce a fost cumpărat cu bani și făgădueli. Cu abia câți-va credincioși de ai lui, a ajuns în țara Ardealului și găzduit de nemeși a ajuns la cetatea Devei și de acolo la Buda unde 'i era scaunul.

Oastea lui a fost nimicită cu nemilostivire de prăștierii, arcașii, harcănarii, cângierii și ghiocașii Urlanului, de petrele și butucii bacilor dela stâne și a căzut în mâna Românilor drept pradă arme,

scule de aur și argint, visteria craiului, toate steagurile, corturile și carele de luptă, pe lângă arme și prinși o mulțime.

Vodă a întărit Urlanului stăpânire pe noi moșii și munți, dându-i din prăzi să 'și facă curțile din nou, iar crăișorului Bogdan 'i a dat moșia dela Îmbucătura Bălțișoarei înainte, pe amândouă mările Bistriței, să 'i fie ohavnică lui și urmașilor.

De aia se zice locurilor de pe acolo „La Bogdănești”, că locurile au fost moșie, urmașilor din neamul lui Bogdan.

A fost în zilele acelea cumplită și mare văr-sare de sânge pe locurile astea, cum a fost și mai pe urmă și cum are să mai fie... încheie stărețu.

— Ba să ne ferească Dumnezeu, să mai fie ce-o fost, spune mama închinându-se în spre icoane.

— Hei, logofeteasă Mario și D-voastră prieteni, să știți dela mine, că pământul spurcat de sânge, sânge cere. Asta e lege! S'o țineți minte dela mine, că sânt bătrân am aflat multe, am văzut multe și multe le știu de adevărate, — spune stărețul ridicându-se în sus, — în semn că cina s'a sfârșit și e vremea de culcare.

* *

Ca copil 'mi a rămas în minte povestirea bătrânului stăreț Irodion dela mănăstirea Tismanei, și când pe câmpia ce se întinde dela Frânțești încoace, găseam câte un pinten ros de rugină, îl arătam tatei, care 'l arunca la ferărie veche, spunând :

— A fost pe acolo război mare în timpurile de demult.

În gândul meu îmi spuneam ce ar fi să găsec și pecetea Craiului Robert, cu care 'i a rămas îngropată și puterea, și 'i atribuiam în gândul meu, puterii misterioase, care m'ar face stăpânitor de multe țări!...

Am mai ținut minte vorba starețului că pământul spurcat la sânge, sânge cere și ruga mamei înspăimântate „să nu mai fie ce-o fost“.

Ciudată asemănare, că de ce 'i a fost frică n'a scăpat! Feciorul ei mai mic Dumitru, zace sub glișe nu se știe unde, prin poenile Rostovanului, iar sub poalele muntelui, unde s'a desfășurat bătălia Urlanului, a fost distrusă Devizia XI Bavareză, ai cărei ulani sub coastele Piuei și ale Pleșei, 'și au împușcat cai și au căutat scăpare care cum au putut.

Și... a fost aci mare vărsare de sânge, în zilele noastre, așa cum a profețit starețul Irodion — „pământul spurcat la sânge, sânge cere“!

* * *

Foamea.

Terminasem cele patru clase gimnaziale. Ni se deschidea mai multe drumuri : continuarea liceului, școala comercială gr. I, școala de poduri și șosele, școala militară, de mișcare ori școalele normale

M'am hotărât pentru școala de poduri și șosele, bizuindu-mă pe matematici.

Acasă vechiul cântec. — lipsă de bani.

Încă din clasa treia aveam în oraș vre-o patru preparații, unde fusesem recomandat chiar de directorul meu.

Într'o vacanță de crăciun, a venit perceptorul dela Călnic să ne pue peceți la pătule, fiindcă

tata nu plătise fonciera la moșia din Șomănești. Ne fiind prea cheltuitor de felul meu, strânsesem vre-o 25 de poli din preparații. Am scos banii din lădița mea și m'am dus să 'i dau tatei.

— Ia banii ăștia tată, sunt câștigați de mine din preparații, că am dat lecții la copii boerilor dela oraș și 'mi au plătit cu luna. Plătește să scăpăm de perceptor.

Tata mă măsoară de sus până jos, făcând ochii mirai, apoi înciudat spune :

— Ce ? Am ajuns orbeț, să mă ție copiii mei?...

'Mi a întors spatele și a plecat în treburile lui. Amărat de înfruntarea ce 'mi a făcut, m'am dus la mama cu lacrimile în ochi și 'i-am spus tot.

— Apoi de asta te obidești tu ? Dă bani încoa la maica, că 'ți o prinde bine la nevoie.

Dacă nu 'i vrea tat-tu, stau bine la mămica...

Am cerut din vreme înscrierea la Școala de Poduri și Șosele.

Când a fost să plec la examen, ia bani dacă ai de unde.

— Ce 'i de făcut mamă?... Eu 'ți am dat bani în păstrare ! Dăm dintr'ai mei !

— De unde să 'ți-i mai dau ? Trebuia să las să ne vânză perceptorul porumbi din pătul har ne preț ?

— Păi ce 'i de făcut ?

— Să te duci la unchiu-tău Simion la Cartiu, să te înlesnească el cu cât 'ți o trebui.

Na semnu ăsta ca să știe el că eu te-am trimis...

Unchiul după multă tevdatură 'mi a dat vre-o 90 de lei și am plecat dela Cartiu cu legăturica de rufe și cărți pe braț, până la T.-Jiului unde am luat trenul spre București.

Am găsit undeva pe Calea Griviței, un fel de cârciumă hotel și am tocmit o cameră la mansardă

cu 50 de bani pe zi, având acolo un pat murdar și un lighian de tablă ruginită.

Masa mă costa la București pe vremile acele între 75 și 80 de bani.

După ce am luat dela Școală informațiunile necesare, am intrat în examene la ziua fixată. Eram peste 150 de candidați pentru vre-o 20 de burse. Între ei cea mai mare parte erau fii de ingineri care mai de care cu protecții.

La scriptic ne-a dat o problemă de Algebră și o alta foarte complicată de Geometrie în spațiu. Problema de Algebră era o problemă dată dracului, căreia din fericire îi știam deslegarea.

Pe atunci apărea la Paris o revistă: „Revue Mathématique“, la care unii din colegi erau abonați și în care se dedea o mulțime de probleme spre deslegare, care de care mai complicate, deslegători bucurându-se de onoarea de a li se publica numele, iar alte probleme și mai grele erau cu premii în cărți. La rubrica României, era spre cinstea noastră tot atât de mulți deslegători ca și la a Germaniei.

Un oare care Tino, dela un liceu mi se pare de prin Galați, propusese revistei o problemă care timp de șase luni a rămas nedeslegată. Redacția i a dat deslegarea autorului, care a primit și un premiu.

Când am văzut cât de simplă era deslegarea ne dam cu pumni în cap și ne miram noi, cât am fost de idioți. Chițibușul deslegării, era un așa numit „artificiu de calcul“.

Am făcut firește ambele probleme, închizând caetul.

Profesorul, văzând că am isprăvit, îmi ia caetul, se uită, vede rezultatul și întreabă:

- De unde ști problema asta?
- Din Revue Mathématique.

— Bine!.. Poți eși.

Până să 'mi adun catrafusele din pupitru, aud pe profesor către unul care iar închisese caetul și era cu un pupitru mai în urma mea.

— Dar D-ta de ce n'ai făcut prima problemă?

— E problema mea D-le profesor și am socolit de prisos.

— D-ta ești D-l Țino?

— Da!

— Foarte bine! Poți pleca.

Pe coridor mă întâlnesc cu acest năstrușnic de coleg.

— Mă, Tu ești Țino?

— Eu.

— Firai al dracului cu problema ta cu tot! Mult ne-am bătut capu cu ea măi băete!

A zâmbit malițios înălțând din umeri.

Reușisem al șaselea și așteptam în București cu înfrigurare bani de acasă, pentru taxe, cărți și gazdă. Zilele treceau și nu primeam nici măcar un răspuns la scrisorile mele desnădăjduite. Camera o plătisem înainte, și ajunsesem să mănânc pe zi de 10 bani pâine și de 10 bani brânză ca să economisesc puținii gologani ce mai aveam.

În cele din urmă ajunsesem să mănânc numai un sfert de pâine pe zi!..

Trecuse și termenul de hotel și așteptam slăbit și demoralizat ce va aduce ziua de mâine. 'Mi am luat inima în dinți și m'am dus la patronul hotelului:

— De eri am împlinit termenul și nu mai am cu ce plăti. Nu mai am nici ce mânca. Aștept bani de acasă dar nu 'mi mai vin. Au și cei de acasă greutatea lor.

Spune-mi dacă mă mai ții, dacă nu să 'mi gă-

sesc un loc de dormit, prin Cișmigiu, ori pe sub vre-un pod pe undeva...

— Poți să rămâi! De 'ți o veni bani 'mi ei plăți, de unde nu te 'i duce cu D-zeu!

Am rămas, prețuind pe acest om ca un creștin foarte cum se cade; dar dacă aveam unde sta, nu aveam ce mânca. 'M-am hotărât să stau mai mult în odaie și să beau apă. Invătasem la Igienă că atunci când muncești fizicește mult, trebuie și hrană mai multă. Socoteam că nefăcând nimic, m'ași putea dispensa de ea. Mai învătasem că omul fără hrană, dar bând apă, poate trăi peste 40 de zile. Domnul ne spusese de doi postitori celebri, cu care se făcuse experiență de către fiziologi.

Cu toată apa pe care o beam, în ziua următoare, simțeam prin stomac ca niște împunsături de ace și de cuțite, iar gura mi se usca din zece în zece minute și scuipatul devenise cleios și de nesuferit în gură.

E o vorbă: Golătatea te bagă 'n pădure, dar foamea te scoate, așa că în după amiaza zilei aceleia am eșit în oraș.

Prin dreptul unei brutării, mirosul pâinei coapte, a făcut să m'apuce iar cu cuțite pe la stomac și par'că și mintea mi se întunecase. În clipa aceea 'mi a fulgerat prin cap ideia să mă răped, să înhaț o pâine, numai să pot mușca din ea câteva înghițituri și întâmple-se, ce o fi să se întâmple!... 'M-o prinde, m'o bate, m'o duce la poliție, ori ce ar fi, trebuie să mănânc. „Trebuie să mănânc“, țipa totul în mine! Era să mă răped, dar un gând nebănuit îmi vine deodată în creier.

Ce va zice lumea de feciorul lui boerul Ion care a furat o pâine în București și a venit din „stanție“ în „stanție“ prin poliție! Rușinea ce ași fi cauzat

alor mei și în special mamei, m'a cutremurat și am trecut de ispită.

Par'că Dumnezeu 'mi a ajutat că m'am înfrânt, căci spre norocul meu întâlnesc pe un văr funcționar în București și 'i am spus cu vocea stinsă impasul grozav în care mă aflam.

'Mi a dat zece lei, dar în același timp, iacă și factorul cu mandate, care mă cunoștea fiind-că mereu îl săcăiam cu întrebările dacă am și eu ceva bani.

Întâlnind pe un prieten 'i am propus să luăm masa împreună la primul birt, dar să aibe grije de mine să mă oprească de a mânca până la crăpare și 'i spun toată suferința mea. 'M-a urmat compătîindu-mă și reproșîndu-mi de ce nu 'i am căutat când știam că e în București.

La birt, nu am putut mânca decât o farfurie de supă și m'am simțit prea sătul. Abia după trei zile, 'mi am revenit în fire și am început a mânca cu pofta mea sănătoasă de altădată.

Așa am făcut în viața, mea cunoștiință și cu Foamea!

